

DANMARKS
STATISTIK

Kvinder & Mænd i 100 år

- fra lige valget mod ligestilling

**Kvinder og mænd i 100 år
- fra ligeret mod ligestilling**

Udgivet af Danmarks Statistik

Juni 2015

Oplag: 2.000

Printet hos Rosendahls a/s

Foto forside: se kreditering til billederne side 4, 21 og 32.

Papirudgave, Pris 45 kr. inkl. moms.

Prisen er ekskl. ekspeditionsgebyr og forsendelse.

Kan købes på

www.dst.dk/publ/KogM100aar eller hos

www.schultzboghandel.dk

eller distribution@rosendahls.dk

Tlf. 43 22 73 00

ISBN 978-87-501-2176-3

Pdf-udgave kan hentes gratis på

www.dst.dk/publ/KogM100aar

ISBN 978-87-501-2177-0

© Danmarks Statistik 2015

Du er velkommen til at citere fra denne publikation.

Angiv dog kilde i overensstemmelse med god skik.

Det er tilladt at kopiere publikationen til privat brug.

Enhver anden form for hel eller delvis gengivelse eller mangfoldiggørelse af denne publikation er forbudt uden skriftligt samtykke fra Danmarks Statistik.

Kontakt os gerne, hvis du er i tvivl.

Når en institution har indgået en kopieringsaftale med COPY-DAN, har den ret til - inden for aftalens rammer - at kopiere fra publikationen.

Forord

Med grundloven af 5. juni 1849 skiftede Danmark styreform fra enevælde til konstitutionelt monarki, og der blev indført direkte valg til Folketinget for en del af den mandlige befolkning over 30 år. Grundlaget for en demokratisk styreform var lagt.

Med grundloven af 5. juni 1915 skete der en væsentlig udvidelse af valgretten og valgbarheden. Kvinder fik valgret og kunne vælges. Det samme skete for personer, der gjorde tjeneste hos andre – tyendet. Endvidere indførtes forholdstalsvalg som betød, at flere partier havde reel mulighed for repræsentation i den lovgivende forsamling – Folketinget. Til Landstinget var der dog fortsat indirekte valg, hvilket begrænsede virkningen af den væsentligt udvidede valgret til Folketinget.

Vedtagelsen af 1915-grundloven er en milepæl i Danmarkshistorien. Herfra begyndte en demokratisk udvikling til det samfund, som vi har i dag. En udvikling, hvor hele befolkningen har haft indflydelse på centrale samfundsforhold.

Den forfatningsmæssige ligestilling mellem kvinder og mænd er med rette det, grundlovsændringen særligt huskes for. Ambitionen med denne publikation er at belyse aspekter af kvinders og mænds livsvilkår i 100 år gennem tal. Publikationen indeholder oplysninger om de gennemførte valg, den demografiske udvikling, hvem der gifter sig med hvem, arbejdsmarkedsforhold og meget andet, hvor kønsdimensionen er et væsentligt aspekt.

Det er ikke en kronologisk gennemgang af alt, hvad der kan belyses gennem tal, men derimod en række nedslag, hvor Danmarks Statistik har fundet forhold, der kan give forskellige tidsbilleder eller perspektiver på nutiden.

På 100 år er Danmark på mange måder forandret i en grad, så levevilkår og dagligdagen ikke er til at kende. Det viser vi eksempler på. På andre områder er der ikke sket så store ændringer, som vi måske forestiller os. Det er der også eksempler, som viser. Endelig fokuserer vi på perioder i løbet af de 100 år, hvor forandringerne er sket hurtigt og på mange områder samtidigt – særligt 1960'erne og 1970'erne skiller sig ud i denne forbindelse.

Udarbejdelsen af denne publikation har været som et stort puslespil med mange forskellige brikker. Og mange af brikkerne er nye i den forstand, at Danmarks Statistik har været i arkiverne for at finde gamle statistikker frem og bearbejdet disse. Alle de bagvedliggende tal er samlet i tabeller, der nu for første gang er tilgængelige i digital form via Danmarks Statistiks hjemmeside. Publikationen giver derfor også mulighed for at gå mere i dybden på forskellige områder.

Det er Danmarks Statistiks ønske at fastholde historien om Danmark i udvikling belyst gennem tal og statistik.

Danmarks Statistik har fået god hjælp og faglig sparring fra forskningsbibliotekar Jytte Nielsen fra KVINFO og professor Anette Borchorst fra Aalborg Universitet, som vi gerne hermed vil takke for. Publikationen er resultatet af et tværfagligt arbejde i Danmarks Statistik, og vi vil udtrykke tak til alle gode kræfter i huset, der på forskellig vis har bidraget.

Danmarks Statistik, juni 2015

Jørgen Elmeskov / Henrik Bang

Indholdsfortegnelse:

Før og nu.....	2
Valg.....	8
Forsørgere og husmødre.....	10
Indkomst og ligeløn.....	14
Løn i top og bund.....	18
60'erne og 70'erne.....	20
Mandefag og kvindefag.....	24
Arbejdsliv og organisering.....	28
Hvem gifter sig med hvem.....	30
Barsel.....	32
Mænd og børn.....	34
Milepæle.....	36
Kilder.....	40

Bespising af fattige mennesker på herberg i København, 1915

Mange ting har ændret sig de sidste 100 år. Befolkningen er vokset og ældre udgør en langt større del af befolkningen i dag. Fertiliteten er faldet, og vi lever længere. Færre bor i dag i landområderne, og mange flere får en uddannelse. Vi er blevet rigere. På nogle områder ligner kvinder og mænd hinanden mere i dag, på andre er der stadig store forskelle.

Fra mange unge til mange ældre

Siden 1911 er befolkningen i Danmark mere end fordoblet fra 2,8 til 5,7 millioner indbyggere i 2015. Befolkningen har, som i mange andre vestlige samfund, udviklet sig fra at bestå af relativt mange børn og unge samt få ældre til at bestå af mange ældre og få børn og unge.

I 1911 var 43 pct. af befolkningen under 20 år, mens det kun gjaldt hver fjerde i 2015. Andelen af de ældre på 60 år og derover voksede fra 10 til 25 pct. i perioden.

Fra land til by

Urbaniseringen, som handler om at befolkningen flytter fra land til by, er en tendens der er udbredt i hele verden. I Danmark var urbaniseringen allerede godt i gang i starten af sidste århundrede, og den blev igangsat i forbindelse med industrialiseringens fremkomst i den sidste halvdel af det 19. århundrede.

I 1911 boede halvdelen af befolkningen på landet og en femtedel boede i Hovedstadsområdet, der omfattede København, Frederiksberg og Gentofte kommuner. Den kraftige vækst i befolkningen er næsten udelukkende sket i byerne, og i dag bor kun hver ottende på landet, mens den øvrige befolkning bor i byområder. Hver tredje bor i de største byområder, som i dag omfatter Hovedstadsområdet, Aarhus, Odense og Aalborg.

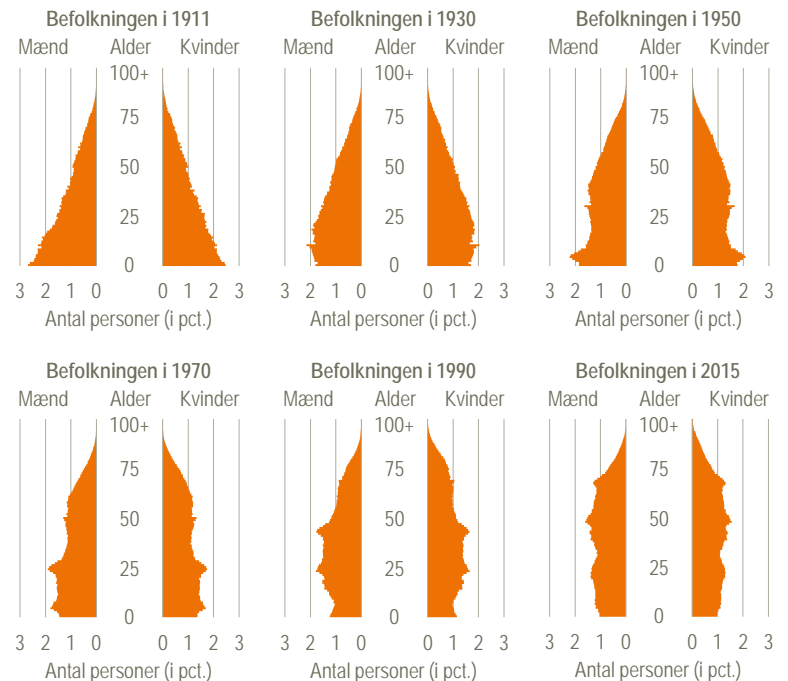
Den kønsskæve urbanisering

De unge kvinder har i det sidste århundrede søgt mere til byerne end mændene. I 1911 udgjorde kvinderne 55 pct. af befolkningen i Hovedstaden og 53 pct. i provinsbyerne. I sognekommunerne, hvor størstedelen af befolkningen var bosat, var der lige mange mænd og kvinder. Kvindernes overrepræsentation uden for landdistrikterne gjaldt alle aldersgrupper, men mindst blandt børn og unge under 20 år.

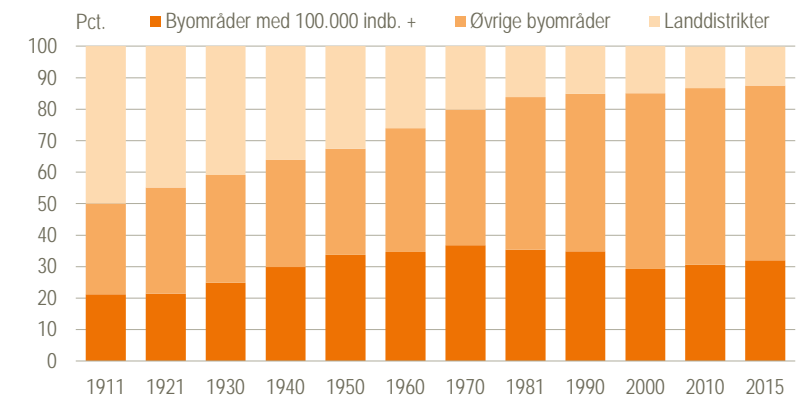
De unge mænd bliver i landdistrikterne

Der blev født flere drenge end piger. Det gælder også i dag. Der er lidt flere kvinder end mænd i hele befolkningen, men det er først i alderen 60 år og derover, at der er flere kvinder end mænd. I dag er det kun blandt de 20-29-årige, at der er en udpræget overrepræsentation af mænd i landområderne.

Befolkningen i Danmark. 1911-2015

Befolkningen i by og land. 1911-2015

Befolkningen. 1911

	Hovedstaden	Provinsbyerne	Sognekommuner	I alt
I alt	559 398	550 328	1 647 350	2 757 076
Mænd	250 870	258 715	828 315	1 337 900
Kvinder	308 528	291 613	819 035	1 419 176

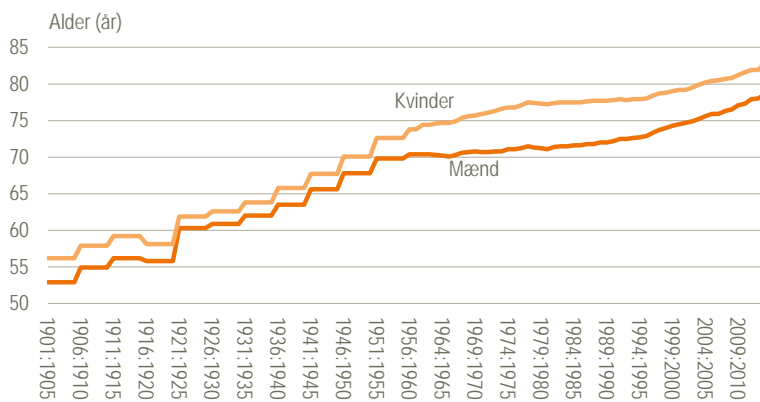
Befolkningen. 2015

	Byområder med 100.000 indb. +	Øvrige byområder	Landdistrikter	Uden fast bopæl	I alt
I alt	1 809 577	3 141 158	698 897	10 083	5 659 715
Mænd	887 410	1 544 766	371 213	7 625	2 811 014
Kvinder	922 167	1 596 392	327 684	2 458	2 848 701

Kvinde med barn i Christiania-cykel

Middellevetid. 1901-2014

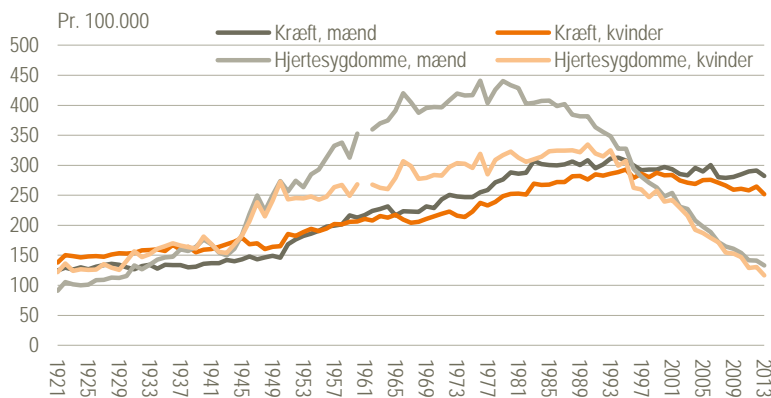
Levetiden stiger for både kvinder og mænd

I starten af sidste århundrede kunne en nyfødt dreng og pige forvente at leve i henholdsvis 53 og 56 år. Middellevetiden er stort set steget lige siden. I 2014 var middellevetiden for 0-årige drenge og piger på henholdsvis 78,5 og 82,7 år. Levetiden er hermed steget to år pr. tiår, hvilket svarer til det internationale niveau.

Så længe vi har tal for, har kvinder levet længere end mænd. I den første halvdel af 1900-tallet indsnæveres forskellen mellem mænd og kvinders levetid til ca. to år, for derefter at stige til seks år fra slutningen af 1970'erne til midten af 1980'erne.

Kvinder lever i dag i gennemsnit 4,2 år længere end mænd.

Døde af kræft og hjertesygdomme. 1921-2013

Mænd har højere dødelighed end kvinder

Når kvinder lever længere end mænd, kan det forklares med, at mænd generelt har en overdødelighed i forhold til kvinder. Overdødeligheden findes i alle aldre, men hvor det i dag særligt gælder de unge mænd under 30, var det for 100 år siden blandt de 0-årige og de 45-65-årige, at mændene havde en betydelig overdødelighed.

Kræft og hjertesygdomme

Dødsårsagerne har ændret sig. I begyndelsen af 1920'erne kunne kræft og hjertesygdomme tilskrives dødsårsagen for hvert fjerde dødsfald blandt kvinder og for hvert femte dødsfald blandt mænd. Fra starten af 1940'erne begyndte antallet af dødsfald på grund af hjertesygdomme at stige kraftigt frem til midten af 1980'erne, særligt blandt mænd. I 1985 var de årsag til omkring hvert tredje dødsfald. Herefter er hjertesygdomme mindsket blandt dødsårsagerne og er i dag årsag til hvert syvende dødsfald.

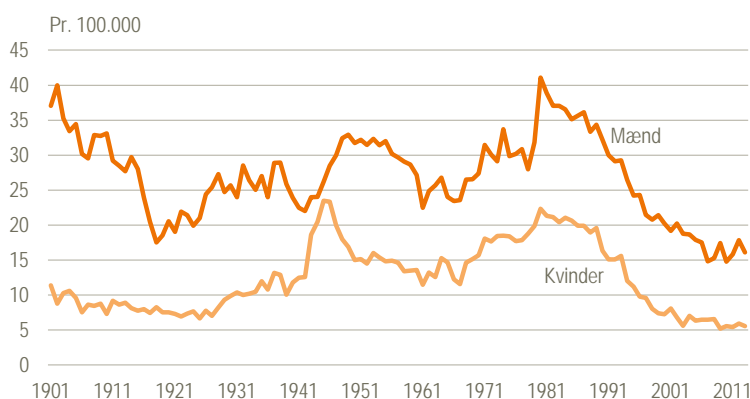
Siden 1996 dør der flere af kræft end af hjertesygdomme, og kræft forårsager i dag næsten hvert tredje dødsfald blandt både mænd og kvinder.

Flest mænd begår selvmord

Mænd begår oftere selvmord end kvinder. For 100 år siden var der tre-fire gange så mange mænd som kvinder, der begik selvmord. I dag er der to-tre gange så mange. De højeste selvmordsrater blandt mændene forekom i 1901 og 1981, hvor omkring 40 ud af 100.000 døde af selvmord. Ved afslutningen af 2. verdenskrig var der en pludselig stigning og efterfølgende fald i andelen af selvmord blandt kvinder.

For både mænd og kvinder er selvmordsraten faldet støt siden starten af 1980'erne, og niveauet er i dag det laveste siden indgangen til det 20. århundrede.

Selv mord. 1901-2013

Kvindeoptog, 1915

Faldende fertilitet

Ved starten af det 20. århundrede fødte kvinder i gennemsnit 4,2 børn i løbet af deres liv. I dag er fertiliteten, dvs. det antal børn en kvinde i gennemsnit føder i sine fertile år fra 15 til 49, faldet til omkring 1,7. Denne nedgang var allerede i gang i starten af århundredet, afbrudt af forøget fertilitet i forbindelse med afslutningen af 1. verdenskrig. Fertiliteten faldt støt og jævnt til omkring 2,2 børn i starten af 1940'erne.

I forbindelse med afslutningen af 2. verdenskrig steg fertiliteten i 1946 til, at hver kvinde i gennemsnit fødte tre børn. Disse børn bliver i daglig tale omtalt som baby boom-generationen og har i de senere år nået pensionsalderen. 1983 er det år, hvor færrest børn blev født, og fertiliteten var den laveste nogensinde med 1,37 barn pr. kvinde.

Kvindens gennemsnitlige alder ved fødsel faldt ligeledes fra starten af århundredet og helt frem til starten af 1970'erne. Når gennemsnitsalderen for fødende i dag er lige så høj som i starten af sidste århundrede, skyldes det, at en kvinde typisk fik børn over en længere årrække, mens det i dag er udtryk for, at kvinder generelt er ældre, når de får deres første barn.

I løbet af det sidste århundrede er der sket en væsentlig forbedring af sundheds- og sociale forhold for gravide og fødende kvinder. Dette har ført til et kraftigt fald i antallet af kvinder, der dør i forbindelse med graviditet og fødsel.

I 1920'erne døde 206 kvinder om året af svangerskabs- og fødselskomplikationer. I de seneste ti år gjaldt det mindre end to kvinder om året, selv om der ikke blev født væsentligt færre børn. Samtidig er dødfødsler og dødeligheden blandt spædbørn faldet betydeligt.

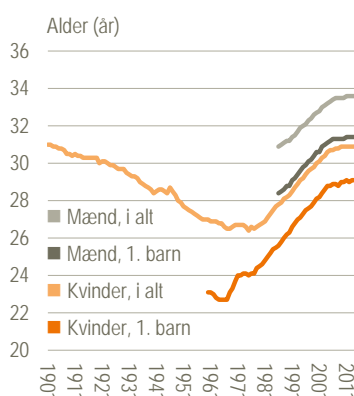
Født uden for ægteskab

I 1937 fik børn født uden for ægteskab ret til faderens navn og arv. Men det var kun ca. hvert tiende barn, der blev født uden for ægteskab, indtil andelen begynder at stige i 1970'erne. Ved udgangen af 1970'erne blev hvert tredje barn født uden for ægteskab. I dag er det mere end halvdelen af alle børn.

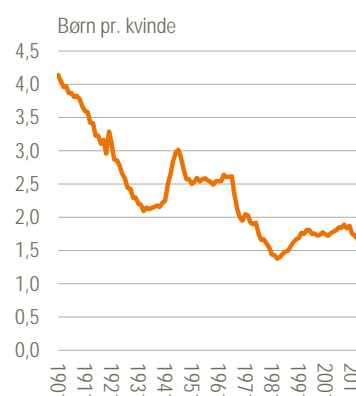
Ældre mænd indlægges mere end kvinder

I de yngste aldersgrupper fra 0-14 år bliver drengene indlagt flere gange end pigerne. Herefter skifter det, og i aldersgruppen 15-49 år har kvinderne flere indlæggelser end mændene. Fra 50 år og derover har mændene igen flere indlæggelser end kvinderne. Forskellen bliver større, jo ældre aldersgrupper man ser på.

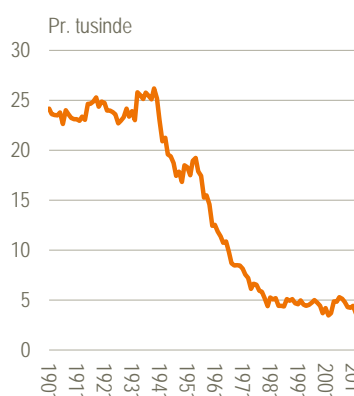
Alder ved barns fødsel. 1901-2014

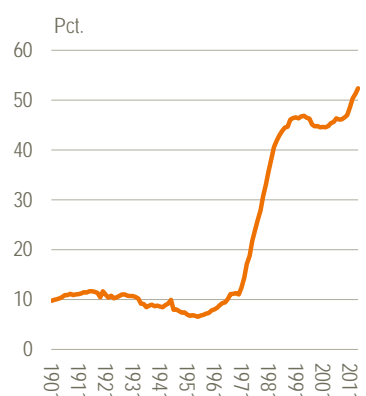
Fertilitet. 1901-2014

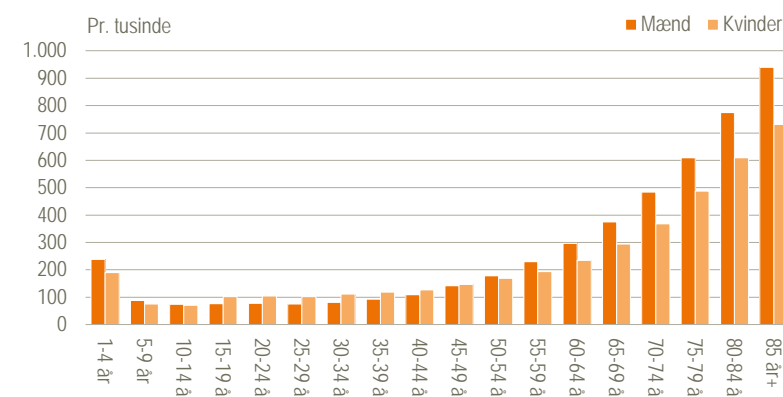
Dødfødt pr. 1.000 fødte. 1901-2012

Fødte uden for ægteskab. 1901-2014

Indlæggelser med en sygdomsdiagnose pr. 1.000 indbyggere. 2013

Anm.: Indlæggelser med en sygdomsdiagnose omfatter fx ikke indlæggelser i forbindelse med graviditet, fødsel og abort.

Mobiltelefonbrugere

Indeks for indlæggelser efter familietype. 2013

	20-24 år	25-29 år	30-34 år	35-39 år	40-44 år	45-49 år	50-54 år	55-59 år	60-64 år
Mænd									
Alle	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Enlige	101	103	114	125	129	129	129	128	124
Gift/Registreret	138	107	91	86	84	85	85	88	91
Samlevende par	136	116	94	88	91	88	90	88	93
Samboende par	92	86	89	101	105	103	102	93	99
Kvinder									
Alle	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Enlige	97	99	113	124	126	123	121	123	119
Gift/Registreret	129	111	95	91	87	88	90	89	91
Samlevende par	158	115	89	83	90	91	90	87	97
Samboende par	101	90	98	117	122	114	107	106	101

Elever der fuldførte uddannelser

	1915		2014
Mellemskole		9. klasse	
Mænd	2 333	Mænd	34 871
Kvinder	1 458	Kvinder	33 257
Real, pigeskole og almen forberedelseseksamen			
Mænd	1 741		
Kvinder	1 299		
Studentereksamen		Gymnasial uddannelse	
Mænd	679	Mænd	21 162
Kvinder	200	Kvinder	25 349
Videregående uddannelse¹		Videregående uddannelse²	
Mænd	2 011	Mænd	26 286
Kvinder	228	Kvinder	35 840

¹ Tallene er fra 1921.

² Ph.d. er ikke indeholdt i tallene.

Elever på erhvervsuddannelser

	1927		2014
Mænd	38 709	Mænd	72 795
Kvinder	4 747	Kvinder	56 253

Eksamensresultat ved de gymnasiale uddannelser

	2006	2008	2010	2012	2014
————— karaktergennemsnit, 7-trins skala —————					
Gymnasiet uden linjeopdeling					
Mænd	6,6	6,7	6,7	6,8	6,9
Kvinder	6,9	7,0	7,0	7,2	7,4
2-årig hf					
Mænd	6,0	6,2	6,1	6,3	6,3
Kvinder	5,9	6,0	6,1	6,1	6,2
Htx,3-årig					
Mænd	6,1	6,4	6,4	6,7	6,9
Kvinder	6,7	7,2	7,2	7,3	7,8
Hhx,3-årig					
Mænd	5,7	5,8	5,9	6,1	6,3
Kvinder	6,0	6,2	6,3	6,4	6,8

Enlige bliver oftere indlagt

Hvilken type familie man lever i har betydning for, hvor tit man bliver indlagt. Personer som lever alene har en større risiko for at blive indlagt i forhold til alle henholdsvis mænd og kvinder mellem 20 og 64 år. Denne forhøjede risiko er særlig udbredt for enlige mænd. I aldersgruppen 40-54 år bliver enlige mænd indlagt 29 pct. flere gange end den mandlige befolkning på 40-54 år som helhed.

De yngste aldersgrupper af enlige kvinder bliver mindre indlagt end disse aldersgrupper som helhed. Fra 30-års-alderen er indlæggelseshyppigheden for de enlige kvinder imidlertid højere end for den kvindelige befolkning i denne aldersgruppe generelt. Indlæggelseshyppigheden for de 40-44-årige enlige kvinder er 26 pct. højere end for den kvindelige 40-44-årige befolkning som helhed.

Lave indlæggelseshyppigheder blandt gifte

Blandt 30-64 årige mænd finder man de laveste indlæggelseshyppigheder blandt dem der er gift eller lever i et registreret partnerskab. Blandt de 30-64-årige kvinder er de laveste indlæggelseshyppigheder at finde blandt dem der enten er gift, lever i et registreret partnerskab eller er samlevende.

Højere uddannelsesniveau

1814-anordningerne om børns skolegang indførte undervisningspligt for alle børn, men i 1915 var der børn, som ikke gik i skole dagligt og mange, som ikke gik særlig længe i skole. Næsten 7.000 fuldførte mellemskolen, real, pigeskole eller almen forberedelseseksamen, hvilket svarede til ca. 13 pct. af de 16-årige i 1915. I 1972 blev der indført ni års undervisningspligt, og i 2009 blev den udvidet til ti år.

Hanna Adler åbner i 1893 den første skole i Danmark, hvor piger og drenge skulle undervises sammen fra 1. klasse til studentereksamen.

Mange var i gang med en erhvervsuddannelse i 1927, de fleste som håndværkslærlinge på tekniske skoler og det var langt overvejende mænd. I 2014 var antallet af elever på erhvervsuddannelser tre gange så stort, og der var kommet mange flere kvinder.

I 1915 fuldførte 900 en studentereksamen, hvilket svarede til ca. 2 pct. af de 19-årige. De 23 pct. var kvinder. I 2014 fuldførte mere end 46.000 en gymnasial uddannelse, svarende til 62 pct. af de 19-årige og et flertal af dem var kvinder – 54 pct. 2.200 fuldførte en videregående uddannelse i 1921 og langt de fleste var mænd – 90 pct. I 2014 fuldførte færre mænd end kvinder en videregående uddannelse.

Pigerne får de højeste eksamensresultater

Pigerne har siden 2006 i gennemsnit fået de højeste eksamensresultater på tre af de fire gymnasiale uddannelser, nemlig det almene gymnasium, Hhx og Htx. Kun på Hf har drengene i gennemsnit et højere eksamensgennemsnit.

Landmandskone i køkkenet, 1970

Mænd dømmes oftere end kvinder

Langt flere mænd end kvinder bliver dømt. I 1915 var 86 pct. af de dømte mænd. De fleste som blev fængslet blev sat på almindelig fangekost, men der var også nogle som måtte nøjes med vand og brød.

Kvinderne udgjorde 20 pct. af de fængslede på almindelig fangekost. Kun 7 pct. af dem, som kom på vand og brød og 3 pct. af dem, som blev idømt tugthusarbejde var kvinder.

Lovbrydere er ofte mænd

I 2014 blev der truffet 203.000 fældende strafferetlige afgørelser og i 80 pct. af afgørelserne var det en mand, som var involveret. Der er sket en kraftig stigning i de fældende strafferetlige afgørelser siden 1980, hvor der kun blev truffet 97.000 afgørelser, og dengang var mændenes andel endnu større – 91 pct.

Kvindernes andel af de fældende strafferetlige afgørelser var i 2014 højest inden for straffelovs- og færdselslovsovertrædelser, hvor de udgjorde henholdsvis 22 pct. og 24 pct., mens den kun var 12 pct. blandt overtrædelserne af særlovene. Særlove er fx lov om euforiserende stoffer og våbenloven.

I 1980 fik kvindernes kun 6 pct. af de fældende strafferetlige afgørelser inden for færdselslovsovertrædelser og henholdsvis 15 pct. og 10 pct. af afgørelserne inden for straffeloven og særlovene.

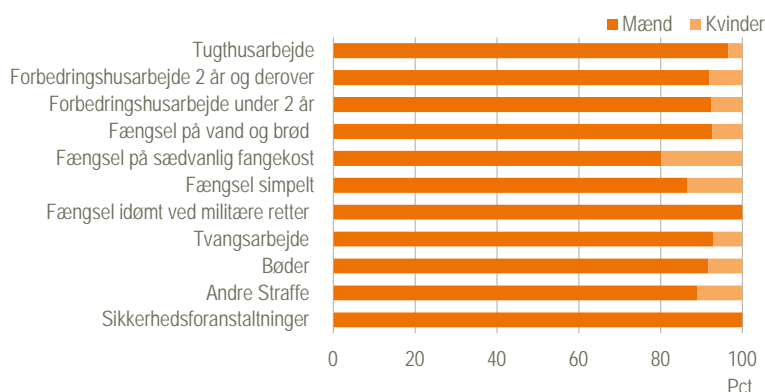
Kvinderne udgjorde i 2013 88 pct. af ofrene for seksualforbrydelser, mens 61 pct. af ofrene for voldsforbrydelser var mænd.

Ofrene er ofte kvinder

Mænd begår flere straffelovsforbrydelser end kvinder, men ofrene for straffelovsforbrydelser er derimod oftest kvinder. Der er dog forskel på, hvilken type af straffelovsforbrydelse der er tale om. Mens ofrene for seksualforbrydelser oftest er kvinder, er ofrene for voldsforbrydelser oftest mænd.

Den hyppigste form for straffelovsforbrydelse var i 2014 ejendomsforbrydelser, fx tyveri, og her var 65 pct. af ofrene kvinder.

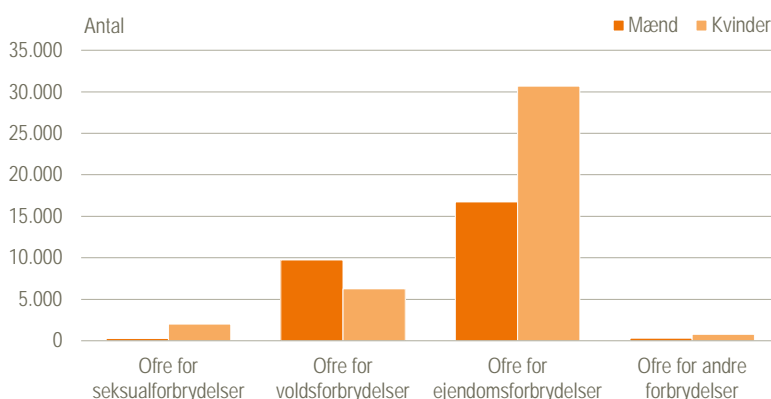
Pålagte straffe for forbrydelserne. 1915

Fældende strafferetlige afgørelser

	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2010	2014
Afgørelser i alt	96 753	115 927	140 132	150 097	149 463	202 083	179 929	202 890
Mænd	87 829	101 367	121 638	127 662	124 432	165 322	143 357	161 743
Kvinder	8 924	14 560	18 494	22 435	25 031	36 761	36 572	41 147
	pct.							
Straffelov i alt	100	100	100	100	100	100	100	100
Mænd	85	81	81	79	80	81	80	78
Kvinder	15	19	19	21	20	19	20	22
Færdselslov i alt	100	100	100	100	100	100	100	100
Mænd	94	92	91	87	84	80	78	76
Kvinder	6	8	9	13	16	20	22	24
Særlove i alt	100	100	100	100	100	100	100	100
Mænd	90	90	90	90	90	91	89	88
Kvinder	10	10	10	10	10	9	11	12

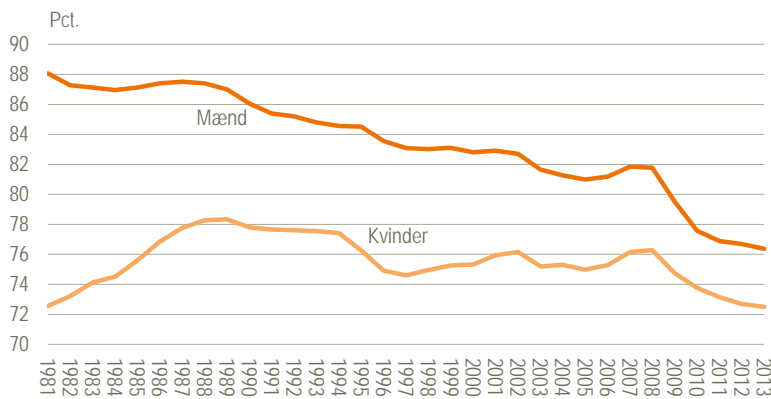
Ofre for straffelovsforbrydelser. 2014

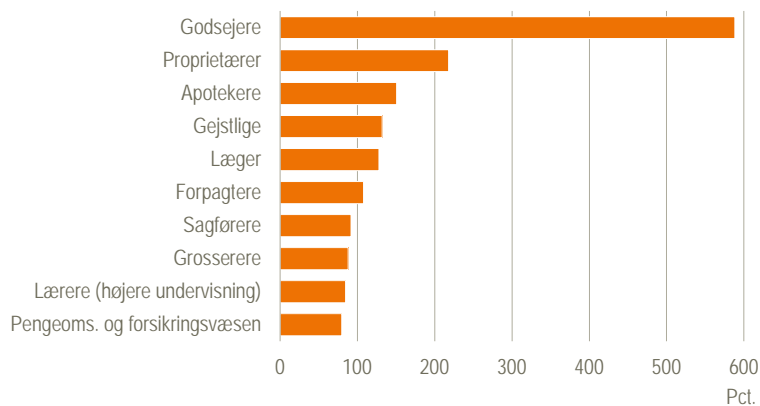

Børn med iPad

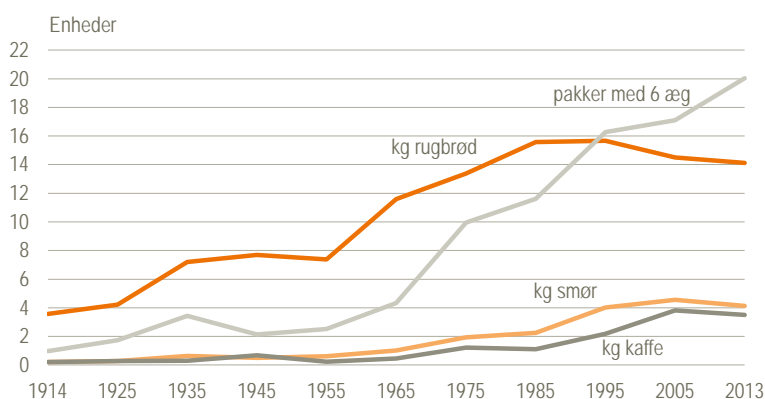
Erhvervsfrekvens. 1981-2013

Tyende procent (top ti). 1911

Hvad kan man få for en timeløn i industrien? 1914-2013

Flere kvinder på arbejdsmarkedet

I løbet af 1960'erne og 1970'erne kom mange især gifte kvinder ud på arbejdsmarkedet. Siden har beskæftigelsesniveauet for kvinder ligget på et stabilt højt niveau.

Erhvervsfrekvensen viser, hvor stor en andel af befolkningen i den erhvervsaktive alder, som står til rådighed for arbejdsmarkedet. Erhvervsfrekvensen ændrer sig over tid bl.a. som følge af ændringer i pensionsalderen. Traditionelt har erhvervsfrekvensen været højere for mænd end for kvinder, men der er sket en indsnævring i forskellen.

I 2013 var den lavere end nogensinde – på 4 procentpoint, idet 72 pct. af kvinder og 76 pct. af mænd i den erhvervsdygtige alder stod til rådighed for arbejdsmarkedet.

Erhvervsfrekvensen har været faldende for mænd igennem de seneste årtier, hvorimod den har ligget mere stabilt for kvinder. Finanskrisen i 2008 har medvirket til en faldende erhvervsfrekvens for både mænd og kvinder.

Tyende som målestok for velstand

I Folketællingen 1911 blev tyendeholdets størrelse brugt som en indikator for velstand. Indikatoren blev beregnet som antallet af tyende sat i forhold til antallet af forsørgere, dvs. personer, der holdt eller kunne holde tyende. Det gav en tyende procent – dvs. antal tyende for hver 100 voksne forsørgere. Tyende var karakteriseret ved næsten kun at være kvinder. Til gengæld var forsørgerne stort set kun mænd.

Der var flest tyende ansat i landdistrikterne, hvor 48 pct. af alle forsørgere med erhverv var beskæftiget inden for landbrug, gartneri, skovbrug og fiskeri. Der er ikke siden opgjort en tilsvarende velstandsindikator.

I 1911 havde 100 forsørgere i gennemsnit ansat 13 tyende. Kun 2 pct. af alle tyende var mænd (kuske o.lign.).

Købekraften er steget

Det er i de sidste 100 år blevet muligt at købe mere for en timeløn i industrien. I 1914 kunne man købe 6 æg for en timeløn, men i 2013 er det muligt at købe 120 æg, hvilket er 20 gange så mange æg.

Rugbrød er i samme periode steget med 11 kg, hvilket svarer til fire gange så meget, mens smør og kaffe er gået fra en pakke på 200 gram til omkring 4 kg og svarer til 17-19 gange så meget.

Nina Bang, Danmarks første kvindelige minister, 1924-1926

Med grundloven af 5. juni 1915 skete der en væsentlig udvidelse af valgretten og valgbarheden. Kvinder fik valgret og kunne vælges. Det samme skete for personer, der gjorde tjeneste hos andre – tyendet.

Valgret forbeholdt de få

Med Danmarks Riges Grundlov fra juni 1849 ændredes styreform fra enevælde til konstitutionelt monarki, hvor kongen blev bundet af en forfatning, og der blev indført direkte valg til Folketinget. Det var imidlertid kun 15 pct. af den samlede befolkning, der havde ret til at stemme. Var man fx under offentlig forsørgelse, i tjeneste hos andre, straffet eller kvinde, havde man ikke stemmeret. De personer, der ikke kunne deltage i den demokratiske proces blev i folkemunde betegnet de syv F'ere: Fruentimmere, fallenter, fremmede, forbrydere, fjolser, fattige og folkehold. Stemmeretten var forbeholdt mænd med en vis formue, over 30 år.

Kravet om stemmeret til kvinder blev første gang rejst i Folketinget i 1886, da venstrepolitiker Fredrik Bajer stillede lovforslag om, at skattebetalende københavnske kvinder skulle have stemmeret til byens borgerrepræsentation. I 1903 fik kvinderne stemmeret til menighedsrådsvalg, og i 1908 fik de stemmeret til kommunalvalg – et vigtigt skridt på vejen til stemmeret til rigsdagen.

Grundlovsændring i 1915

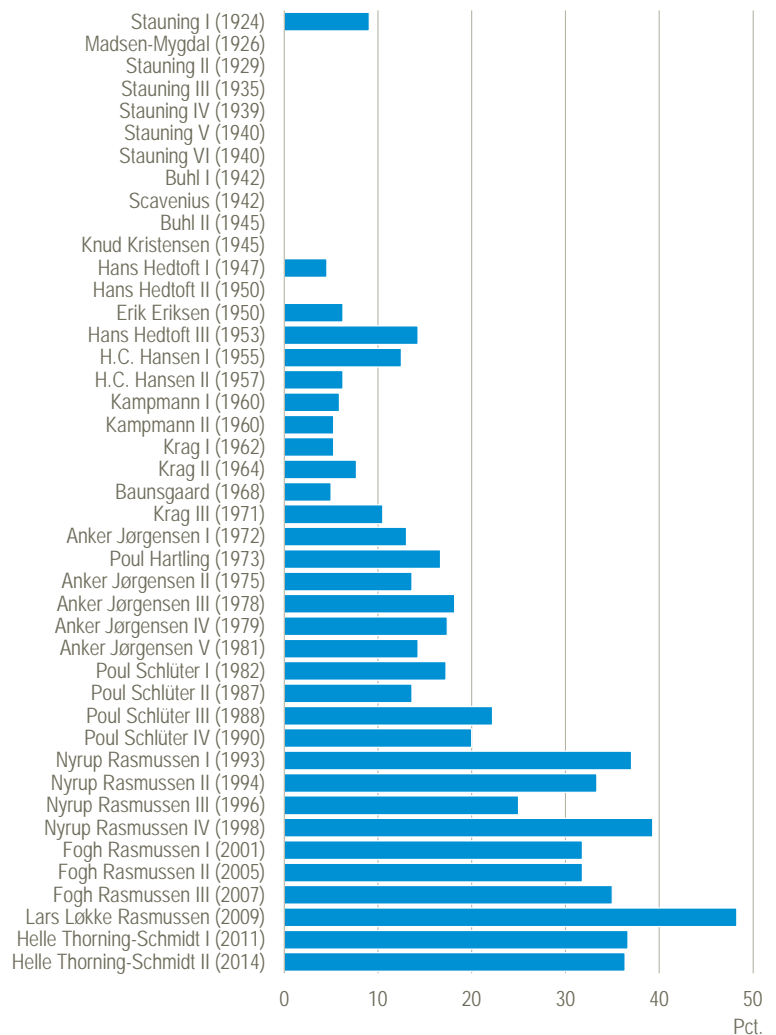
Med grundlovsændringen i 1915 fik kvinder stemmeret, og valgrætsalderen blev sat ned til 25 år. Samtidig fik også folkehold, de kvinder og mænd, som ikke havde egen husstand, stemmeret, så det kun var fallenter, fremmede, forbrydere, fjolser og fattige, som ikke havde stemmeret. Ved folketingsvalget i 1918 var det 41 pct. af befolkningen, der havde stemmeret. Ved folketingsvalget i 2011 var det 73 pct.

Den første kvindelige minister var Nina Bang. Hun sad som undervisningsminister i årene 1924-1926. Derefter gik der 23 år, før den næste kvindelige minister blev udnævnt. Det var Fanny Jensen, som blev minister uden portefølje i 1947 med særlig henblik på hjemmenes, husførelsens og børnenes interesser for sociale og forsyningsmæssige områder og på selverhvervende kvinders interesser.

Første kvindelige minister i 1924

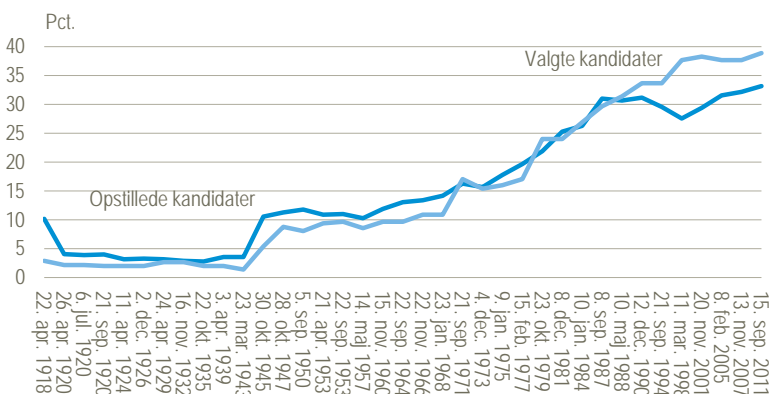
Først med regeringen Stauning I i 1924 blev der udpeget en kvindelig minister: Undervisningsminister Nina Bang. I de siddende regeringer frem til 1970'erne var det småt med kvinder. Men i de senere år er kvindernes andel vokset til over 30 pct., hvilket svarer nogenlunde til andelen af opstillede og valgte kvinder.

Kvindelige ministre i de forskellige regeringer. 1924-2014

Anm.: Alle personer, der har været en del af den nævnte regering, er medtaget, uanset om de har været med i hele perioden eller kun et stykke tid.

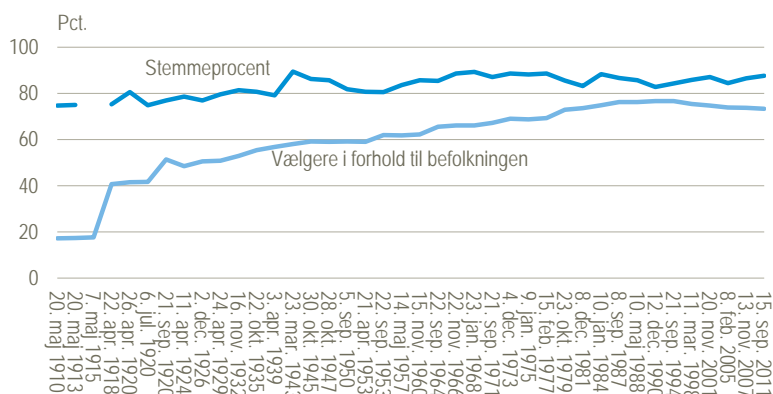
Kvinder blandt opstillede og valgte kandidater ved folketingsvalg. 1918-2011

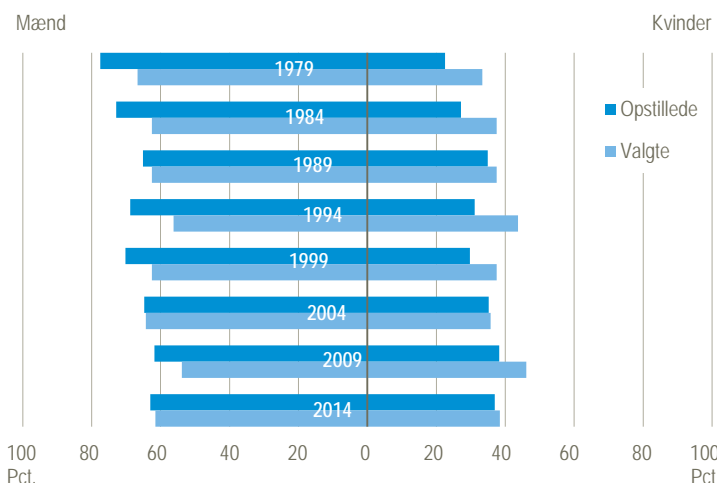

Helle Thorning-Schmidt, Danmarks første kvindelige statsminister, 2011

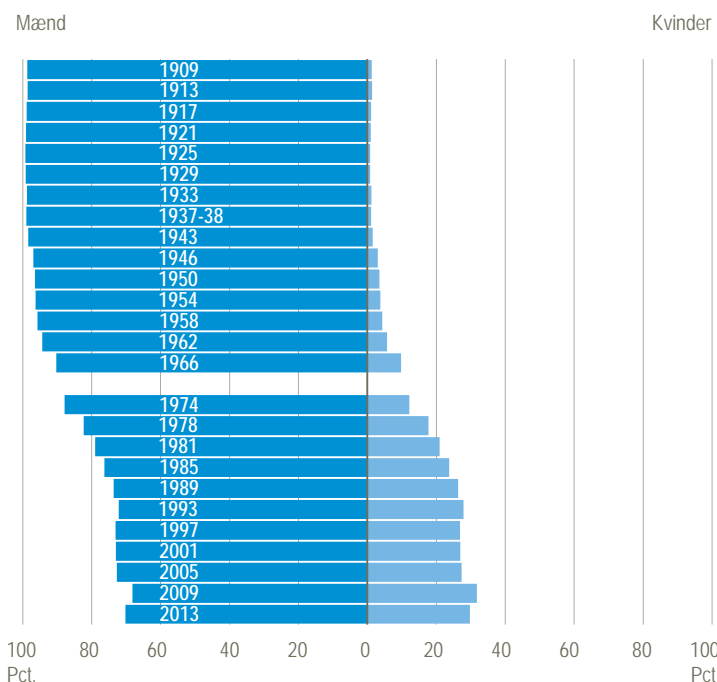
Vælgere i forhold til befolkningen og stemmeprocent ved folketingsvalg. 1910-2011

Opstillede og valgte kandidater ved Europa-Parlamentsvalg. 1979-2014

Valgte kandidater ved kommunalvalg. 1909-2013

30 år før der kom flere kvinder i Folketinget

I de første mange år med kvinders valgbarhed var der kun omkring 2 pct. kvinder af de valgte kandidater til Folketinget. Det var først ved afslutningen af 2. verdenskrig, at der begyndte at ske en stigning i både andelen af opstillede og valgte kvindelige kandidater. Ved valget i 1966 var det første gang, at mere end hver tiende folketingskandidat var kvinde. Der gik næsten 20 år herefter, før kvinderne optog en fjerdedel af pladserne i Folketinget.

Udgør endnu ikke halvdelen

Der er stadig et stykke vej til, at kvinderne udgør halvdelen af de opstillede og valgte. De seneste år ser det dog ud til, at kvindernes andel af såvel de opstillede som de valgte er i fremgang. Ved det seneste valg var to ud af fem valgte en kvinde.

Stadig flere med valgret

Vi har i Danmark en meget lang tradition for en høj valgdeltagelse. For 100 år siden var stemmeprocenten lidt under 80 pct. Ved det seneste folketingsvalg var stemmeprocenten på 88 pct. De seneste 100 år har en stadig stigende andel af befolkningen samtidig fået stemmeret. Dette skyldes kvindernes stemmeret, at valgretsaldern er sat ned i perioden, samt at alderssammensætningen i befolkningen betyder, at der bliver stadig flere personer i de aldersgrupper, der har stemmeret.

Den sidste rest af manglende stemmeret for modtagere af fattighjælp blev fjernet i 1961 ved en ændring af forsorgsloven. Valgretsaldern blev senest ændret til 18 år i 1978.

I dag har alle myndige personer på 18 år og derover med dansk statsborgerskab stemmeret til folketingsvalg.

Europa-Parlamentsvalg

Ved det første Europaparlamentsvalg i 1979 var en tredjedel af de valgte kvinder. Kvindeandelen har bevæget sig lidt op og ned siden, med den højeste andel i 2009, hvor næsten halvdelen af de valgte var kvinder. Der er flere mænd end kvinder, der stiller op til Europaparlamentsvalg. Til gengæld er andelen af kvinder, der vælges, lidt højere end andelen, der er opstillet.

Kommunalvalg

Kommunalbestyrelserne er fortsat domineret af mænd, og det var først fra 1970'erne, at kvindernes andel i kommunalbestyrelserne oversteg 10 pct. Først fra slutningen af 1980'erne var lidt mere end en fjerdedel kvinder, og det ændrede sig ikke nævneværdigt de følgende 20 år. Ved det første valg efter kommunalreformen i 2007 var der en stigning i kvindeandelen, og næsten hvert tredje medlem var kvinde i kommunalbestyrelserne efter valget i 2009.

Den øverste top i kommunerne – borgmesterpladsen – er også domineret af mænd. Kun hver ottende kommune har en kvindelig borgmester.

Dansk kvindesamfund, 1925

I folketællingerne frem til 1970 blev befolkningen opdelt i forsørgere og forsørgede. Forsørgere var alle, der havde en erhvervsmæssig beskæftigelse eller som blev offentligt forsørget, mens de forsørgede var de øvrige i husstanden, inklusive husmødre.

Forsørgerne og de forsørgede

I de folketællinger, der opgjorde befolkningens sammensætning på alder, køn, civilstand, bopæl, erhverv mv., hvert tiende år frem til 1970, var befolkningen opdelt på forsørgere og forsørgede.

I folketællingen 1911 var forsørgere alle de, som opgav, at de var erhvervsmæssigt beskæftigede. Men også børn af familieoverhovedet, som var over 10 år. Dog kun hvis familieoverhovedet var gårdmand, bolsmand, parcellist, husmand, daglejer ved landbruget eller fisker, blev de opgjort som forsørgere, med mindre det specifikt blev angivet at de ikke deltog i bedriften. Husstandens overhoved betragtedes som en, der forsørgede andre, mens de øvrige i husstanden blev defineret som personer, der forsørgede sig selv eller som blev forsørget. I ægtepar var manden altid defineret som overhovedet, og kun i en familie med en enlig kvinde kunne der være tale om et kvindeligt overhoved. Frem til folketællingen 1940 blev den gifte kvindes erhverv opgjort som det samme som mandens erhverv, uanset om hun var beskæftiget uden for mandens erhverv.

I 1911 var 15 pct. af de mandlige og 10 pct. af de kvindelige industriarbejdere under 18 år. I 2013 var kun 4 pct. af alle i industrien under 20 år, og der var nogenlunde lige mange mænd og kvinder.

Mænd var oftest forsørgere af andre

I 1911 blev 37 pct. af den mandlige befolkning defineret som forsørgere, der forsørgede andre – dette gjaldt kun 3 pct. af kvinderne.

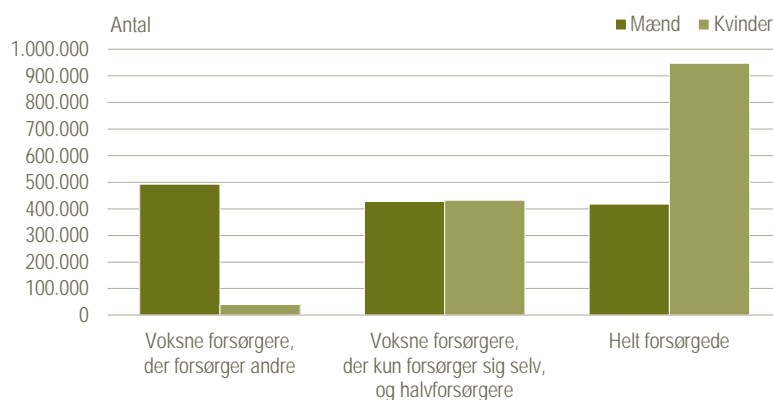
Kvindelige forsørgere oftest tyende

Der fandtes kvindelige forsørgere inden for mange erhverv i starten af det 19. århundrede, men kun et lille mindretal i de fleste. Flest kvindelige forsørgere arbejdede som tyende, men der var også mange kvinder inden for landbrug og desuden mange syersker. Disse erhverv var samtidig de dårligst lønnede. De mandlige forsørgere dominerede inden for alle erhverv med undtagelse af tyende. 48 pct. af mændene var beskæftiget i landbrug mv. og 27 pct. inden for håndværk og industri.

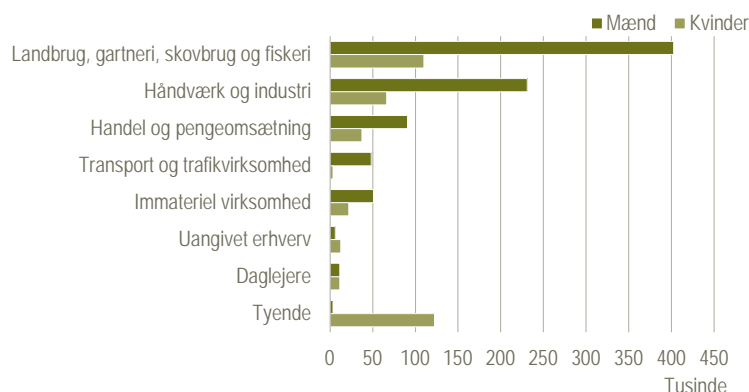
Børn bidrog til driften i landbruget

Mere end hver femte af de godt 600.000 personer, der var opgjort som forsørgere inden for landbrug mv. i 1911, var børn mellem 10 og 15 år.

Befolkningen efter forsørgelsesforhold. 1911

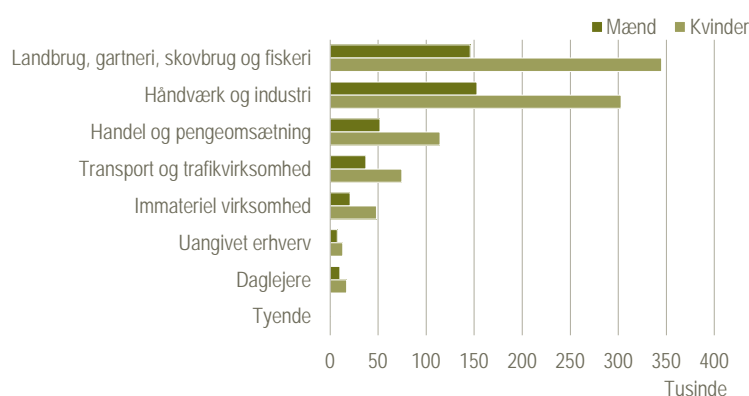

Forsørgeres erhverv. 1911

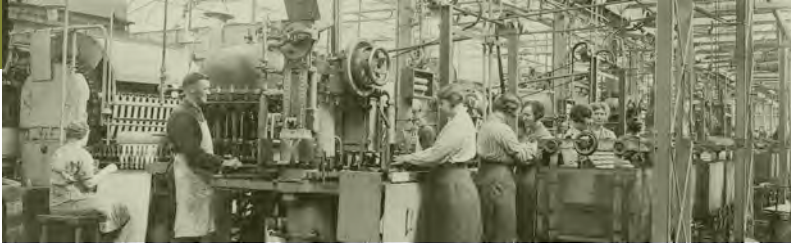

Anm.: Immateriel virksomhed dækker forvaltning, domstole, sagførere, undervisnings-, forsvars- og sundhedsvæsen, litteratur, kunst, kirke og kongehus.

Forsørgedes erhverv. 1911

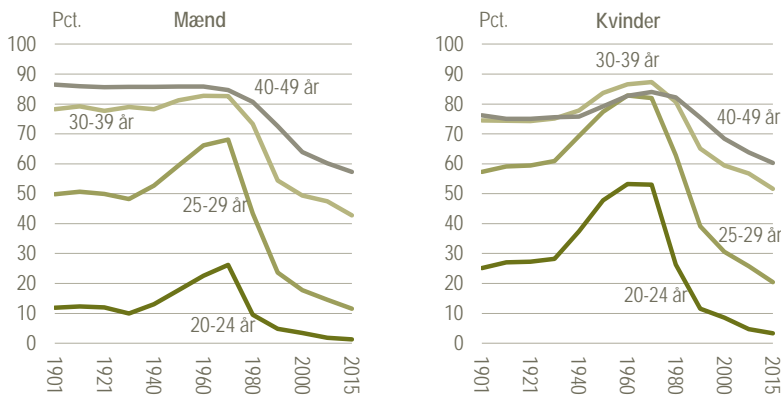

Anm.: Immateriel virksomhed dækker forvaltning, domstole, sagførere, undervisnings-, forsvars- og sundhedsvæsen, litteratur, kunst, kirke og kongehus.

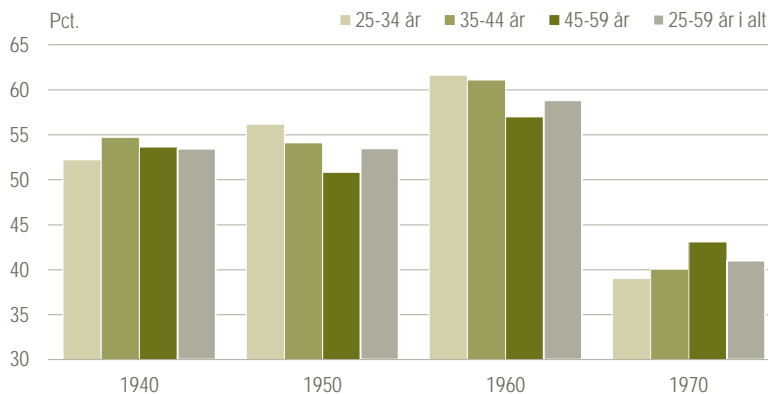

Fabriksarbejdere

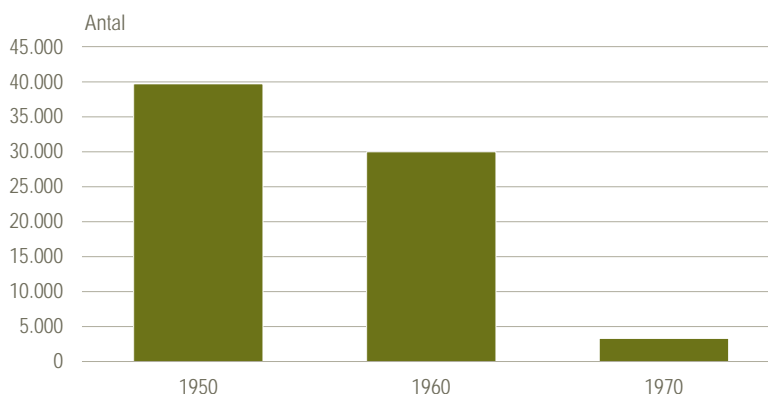
Giftede. 1901-2015

Husmødre i forskellige aldersgrupper. 1940-1970

Døtre med husgerning i hjemmene. 1950-1970

Giftede kvinders arbejde i hjemmet anerkendt i 1930

I folketællinger før 1930 blev giftede kvinder uden erhvervs-mæssig beskæftigelse opgjort sammen med øvrige forsørgede under mandens erhverv. I folketællingen fra 1930 blev de giftede kvinder uden beskæftigelse som noget nyt tildelt en særstilling blandt de forsørgede ud fra en betragtning om, at disse kvinder i realiteten var aktive i mandens erhverv eller tjente husbestyrerindens løn, hvis de helt eller delvist passede hjem og børn.

Husmødre i folketællingerne

Før folketællingen i 1940 indgik ordet husmoder kun i folketællingerne som begrebet for den kvinde, der var gift med husfaderen i familien. Det fortalte ikke noget om, hvad hendes daglige beskæftigelse bestod i.

De nordiske lande samarbejdede om at ændre ægteskabslovgivningen igennem Den skandinaviske familieretskommission, der blev nedsat i 1910. Før Lov om ægteskabets indgåelse og opløsning, der blev vedtaget i 1922, var det kun tilladt at blive skilt i meget særlige tilfælde. I 1925 blev Lov om ægteskabets retsvirkninger indført. Den indebar, at ægtefæller fik gensidig forsørgerpligt, hvilket betød at omsorg og økonomisk forsørgelse blev ligestillet.

Husmødre – beskæftigede uden for erhvervene

Først i folketællingen 1940 begyndte man at opgøre de giftede kvinder efter, om de havde eget erhverv, om de var medhjælpende hustruer i mandens erhverv eller udelukkende varetog husførelsen i hjemmet, og dermed fik betegnelsen husmødre. Man gjorde dermed op med den tidligere praksis med at opgøre giftede kvinder med eget erhverv, under ægtemandens erhverv i erhvervsoversigten, med begrundelsen at denne praksis ikke var korrekt og tidssvarende. Tidligere ville en kvindelig sagfører gift med en landmand, blive medregnet som beskæftiget i landbruget. Husmødrene er blevet defineret på en stor set ensartet måde i folketællingerne 1940-1970. I den sidste traditionelle folketælling i 1970 blev mænd også kategoriseret som husmødre. Der var dog kun 229 mænd i denne gruppe.

Døtre var medhjælpere i husgerningen

Arbejdet med husgerning i hjemmene var tidskrævende og anerkendt som fuldtidsbeskæftigelse for husmødre og ansatte husmedhjælpere. I statistikken blev det opgjort som beskæftigelse uden for erhvervene. I 1950 blev hjemmeboende døtre, som ikke havde anden beskæftigelse eller igangværende uddannelse, opgjort særskilt som beskæftigede med husgerning i hjemmene. Med de unge pigers indtog på arbejdsmarkedet og uddannelsesinstitutionerne var denne gruppe stærkt faldende, og ved den sidste traditionelle folketælling var der meget få døtre i den kategori.

Kontordame, 1930

Husmødrenes højdepunkt i 1960

I 1960 var tre ud af fire 20-59-årige kvinder gifte husmødre. Og selv om det først for alvor blev mindre populært at gifte sig i 1970'erne, var det ved folketællingen i 1970 faldet til, at kun to ud af fem kvinder havde husgerning i eget hjem som fuldtidsbeskæftigelse.

Det var særligt i de yngste aldersgrupper, at der var længere i mellem husmødrene. Men der var også mange kvinder, som i deres yngre år havde været husmødre på fuld tid, som nu var kommet i beskæftigelse eller uddannelse.

Husmødre i registerfolketællingerne

Folketællingen i 1970 var den sidste traditionelle folketælling, hvor alle husstande skulle udfylde et skema. Herefter overgik man til at opgøre befolkningens karakteristika ved hjælp af administrative registre.

Ved de to første registerbaserede folketællinger i 1976 og 1980 blev der også dannet en kategori for husmødre.

Husmødre blev her defineret som gifte kvinder, der ikke var studerende eller ikke var i erhverv ifølge skatteoplysningerne. I de tidligere folketællinger var det den gifte kvinde eller hendes mand, der definerede, om hendes daglige arbejde udelukkende var at beskæftige sig med huslige gøremål, eller om hun havde andet erhverv. Der har ikke siden været en definition af husmødre i befolkningsstatistikken.

I 1942 under 2. verdenskrig opstod husmoderafløserbegrebet som led i et forsøg på at bekæmpe den store arbejdsløshed blandt kvinder. Danske Kvinders Samfundstjeneste stod bag initiativet.

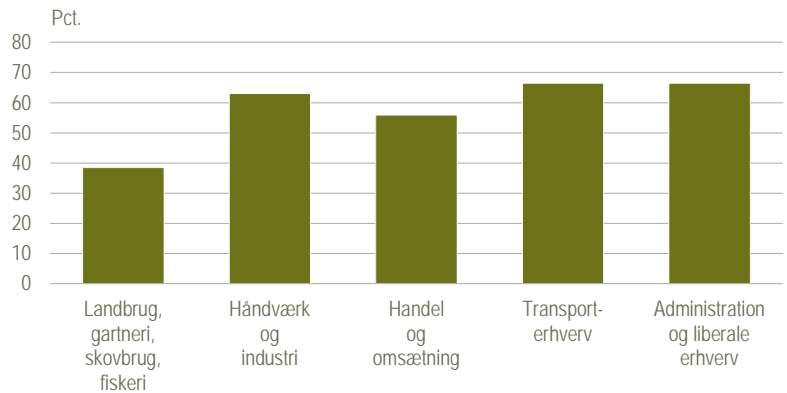
I 1949 blev der lovgivet om husmoderafløsning, så det blev muligt for familierne at få gratis, midlertidig husmoderhjælp ved sygdom eller fødsel. Husmoderafløserne blev i praksis erstattet af hjemmehjælp i 1958.

Husholdningsmaskiner lettede arbejdet

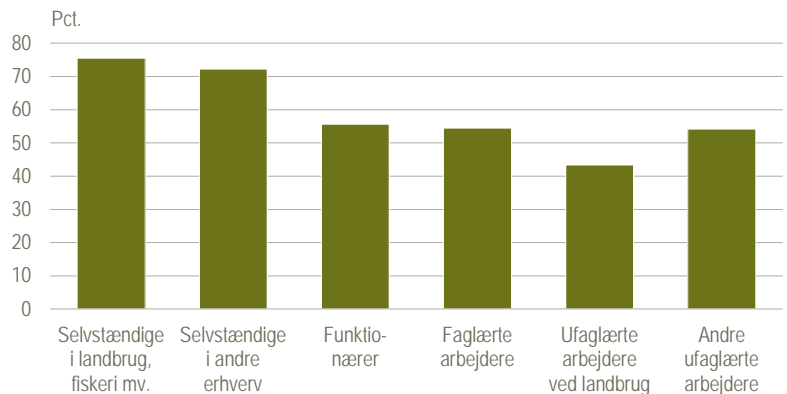
Husholdningsmaskiner i hjemmene blev efterhånden allemandseje, og en del af det meget tidskrævende arbejde i husholdningen blev væsentlig mindre, i takt med at vaskemaskiner, køleskabe, fryser og støvsugere vandt frem i løbet af 1950'erne og 1960'erne.

I 2014 havde 82 pct. af alle familier vaskemaskine i egen bolig og 69 pct. havde en opvaskemaskine. I 1990 gjaldt det 70 pct. og 29 pct. af alle familier.

25-59-årige husmødre efter mandens erhverv. 1940

25-64-årige husmødre efter mandens stilling. 1960

Husmoderafløsning

	1950/51	1955/56	1960/61	1964/65	1970/71	1975/76
	— mio. kr. —					
Det offentlige udgifter i kr. til husmoderafløsning						
I datidskroner	9,8	16,2	19,0	30,3	49,2	96,5
I 2014-kroner	175,1	234,0	245,5	322,3	360,2	453,1
	— antal —					

Tilfælde, hvor der er ydet hjælp

	1962	1963	1971	1976	1981	1987	1995	2005	2013
I alt	61 962	86 605	...	...	...	...	...	...	...
1-14 dage	46 708	63 623	...	...	...	...	...	...	...
Over 14 dage	15 254	22 982	...	...	...	...	...	...	...

Husstandenes årlige køb af husholdningsredskaber

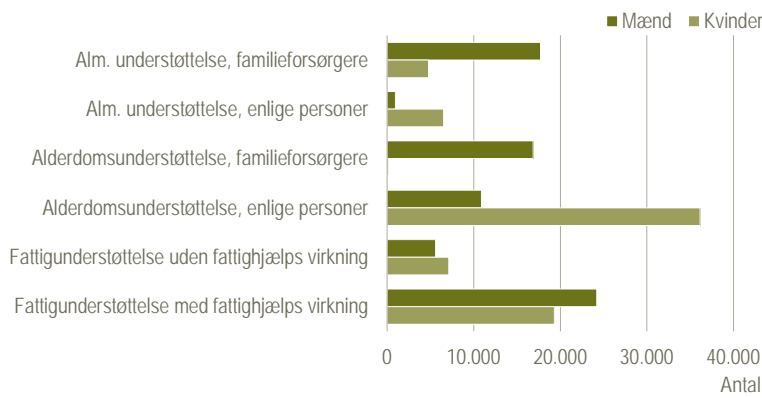
	1955	1963	1971	1976	1981	1987	1995	2005	2013
	— kr. (i 2014-priser) —								
Køleskab, fryser	198 1 092	823	823	525	397	502	548	501	970
Vaske-, opvaskemaskine, tørretumbler	198	364	429	1 134	568	869	877	1 061	970
Komfur	.	342	360	457	306	377	546	409	435
Støvsuger, andet rengøringsudstyr	396	386	221	190	172	175	167	195	203
Andre større husholdningsredskaber	595	673	1 204	474	305	224	195	236	...

Anm.: Tallene for 2013 er et gennemsnit for årene 2011-2013.

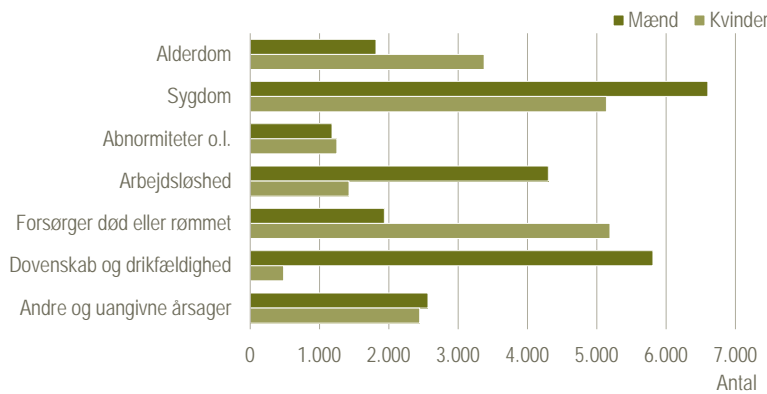

Husmor anno 1961

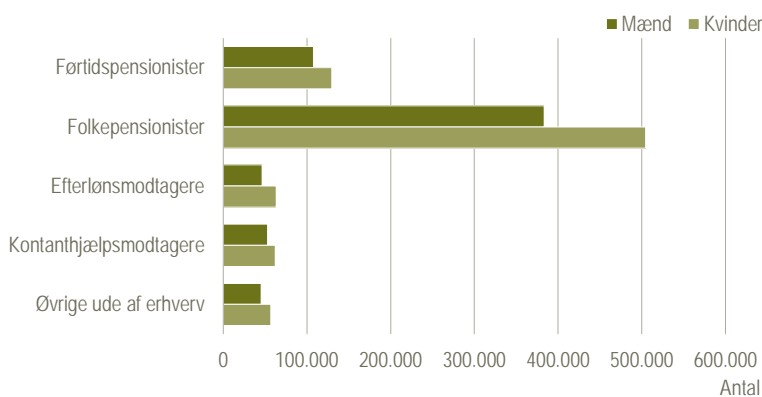
Understøttelse. 1913-1914

Fattigunderstøttelse med fattighjælps virkning efter transårsag. 1911-1912

Personer på overførselsydelse. 2012

Offentligt forsørgede var fattige

I starten af 1900-tallet var der mulighed for at blive offentligt forsørgt via det lovbestemte kommunale fattigvæsen. Det var personer, der havde forsørgerpligt fordi de var familieoverhoveder, men ikke havde egen indtægt, der modtog fattighjælp.

Ifølge Grundlovens § 84 "er den, der ikke kan ernære sig eller sine, og hvis Forsørgelse ikke paaligger nogen anden, berettiget til at erholde Hjælp af det Offentlige, dog mod at underkaste sig de Forpligtelser, som Lovene herom paabyde".

Den egentlige fattighjælp blev kaldt fattigunderstøttelse med fattighjælps virkning og medførte begrænsninger i den personlige frihed, indtil hjælpen enten blev eftergivet eller tilbagebetalt. Fattighjælpen medførte, at man stod under tilsyn og bl.a. mistede retten til frit at gifte sig, tab af valgret og valgbarhed. Der krævedes arbejde som modydelse.

Den egentlige fattighjælp blev tildelt i alt 43.530 personer i 1911, svarende til 1,8 pct. af alle mænd og 1,4 pct. af alle kvinder. Godt halvdelen af mændene fik tildelt egentlig fattighjælp på grund af sygdom eller dovenskab og drikfældighed. Godt halvdelen af kvinderne fik tildelt hjælpen på grund af sygdom og mangel på en forsørger. Alderdøm i sig selv var kun i mindre grad årsag til udbetaling af fattigdomsunderstøttelse.

I 1911-1912 fik i alt 150.307 personer understøttelse – svarende til 5 pct. af befolkningen. Stort set lige mange kvinder og mænd fik understøttelse. I 2012 var 26 pct. af befolkningen på overførselsydelse, og der var en overvægt af kvinder.

I dag er en bred gruppe på offentlig forsørgelse

I dag er alderdom langt den væsentligste årsag til udbetaling af overførselsydelser, og retsgrundlaget er ændret radikalt. 18 pct. af alle kvinder og 14 pct. af alle mænd var folkepensionister i 2012. Der er flere kvinder end mænd, da kvinder lever længere end mænd, og kvinder i gennemsnit går 2,5 år tidligere på pension end mænd. De øvrige personer modtager overførselsydelser på grund af varigt tab af erhvervssevne (førtidspensionister), arbejdsløshed (kontanthjælpsmodtagere) og endelig er der en gruppe af øvrige ude af erhverv. Ledige med ret til dagpenge er ikke inkluderet i denne opgørelse.

Bendixsenes Cigarfabrik, København, ca. 1915

Indkomst er en grundlæggende forudsætning for at kunne forsørge sig selv og sin familie. Den samlede indkomst omfatter alle indtægter, både erhvervsindkomst, overførsler, formue- og anden indkomst.

Mænd har en højere indkomst end kvinder

Den samlede indkomst var i gennemsnit 307.128 kr. i 2013 for mænd og 243.959 kr. for kvinder. Mænds indkomst var i gennemsnit 26 pct. højere end kvinders.

Der kan være mange grunde til, at kvinder har en lavere indkomst. Fx arbejder en større andel kvinder end mænd på deltid og flere kvinder tager orlov. I den anden retning trækker, at kvinder får flere overførsler end mænd.

Formueindkomsterne udgør kun en beskedent del af de samlede indkomster, men formueindkomsterne er steget meget siden 1994, og det er især mænd, der har formueindkomst.

Kvinderne haler dog ind på mændene

Forskellen er dog mindsket, idet kvinders samlede indkomst steg 20 pct. i perioden 1994-2013, hvor mænds steg 11 pct. målt i faste (2013) priser.

I 1957 trådte en ny lov om folkeforsikring i kraft, hvorefter alle borgere over 67 år fik adgang til at oppebære folkepensionens mindstebeløb uden hensyn til modtagerens økonomiske forhold.

En stor del af kvinders indkomst er overførsler

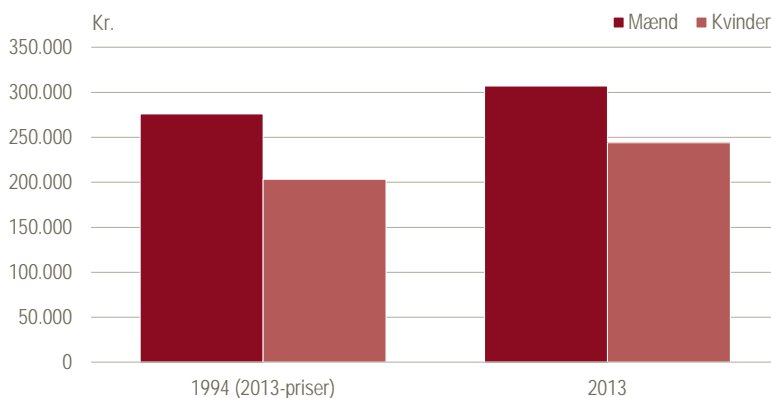
En stor, men faldende andel af kvinders samlede gennemsnitlige indkomst, består af forskellige former for overførselsindkomst. I 2013 stammede 29 pct. af kvinders indkomst fra offentlige overførsler – 20 år tidligere var det 34 pct. Overførsler udgør i gennemsnit en væsentlig lavere andel af mænds samlede indkomster svarende til 16 pct. i 2013.

Kvinder modtager flere overførsler end mænd, uanset hvilken type overførsel der er tale om. Især børnefamilieydelse tilfalder kvinder, men det gælder også boligstøtte, uddannelsesstøtte og grøn check.

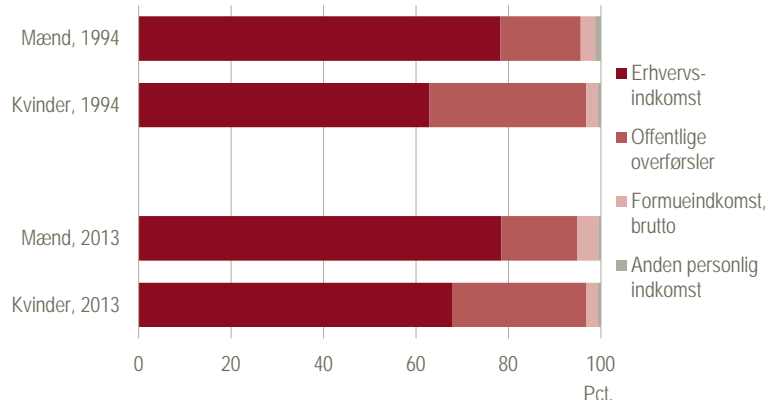
Indkomstforskellen er størst, når man er i 40'erne

Den højeste gennemsnitlige A-indkomst forekommer i aldersgruppen 45-49 år. Forskellen på mænds og kvinders A-indkomst er størst for personer i 40'erne, hvor mænds indkomst er 27 pct. højere end kvinders. Indkomstforskellen er mindst for unge og for ældre, hvor der ikke er så mange erhvervsaktive.

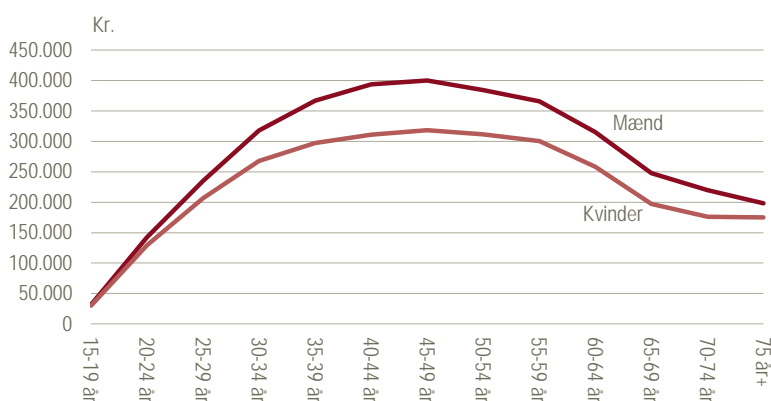
Gennemsnitsindkomst. 1994 og 2013

Gennemsnitsindkomst efter indkomsttyper. 1994 og 2013

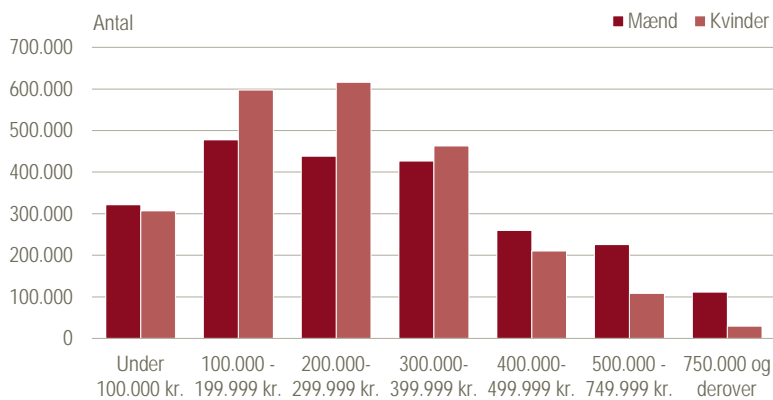
Gennemsnitlig A-indkomst efter alder. 2013

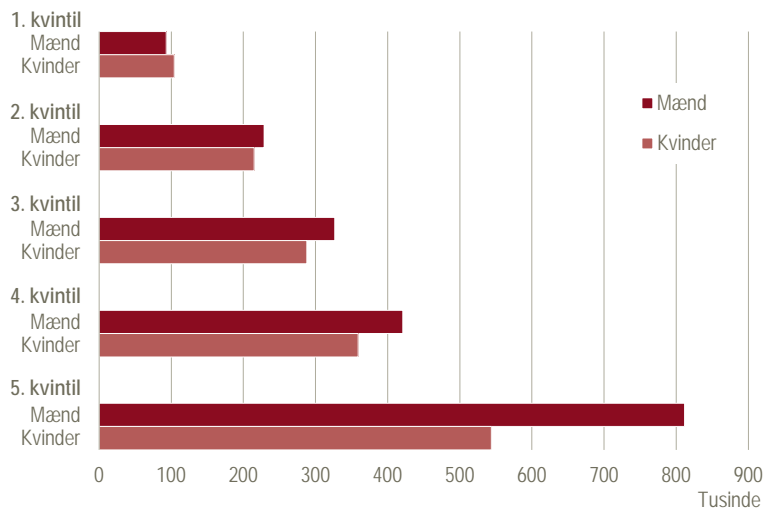

Badges med ligelønsbudskab

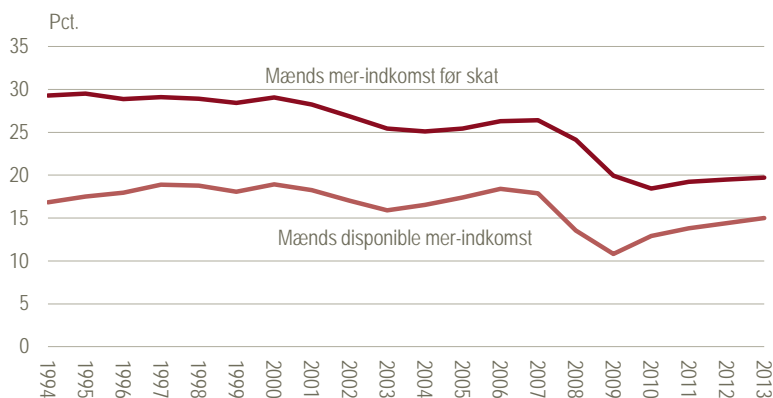
Mænd og kvinder i indkomstintervaller. 2013

20-64 åriges samlede indkomst opdelt i femtedele. 2013

20-64 åriges gennemsnitlige samlede indkomst og disponible indkomst. 1994-2013

Mænd har de største pensioner

Mænd på 65 år og derover modtog i 2013 i gennemsnit 13 pct. mere i pensionsudbetalinger end kvinder. Kvinder modtog i gennemsnit 27 pct. mere end mænd i offentlig pension, dvs. folke- og førtidspension samt efterløn og fleksydelse. Mænd fik til gengæld i gennemsnit 21 pct. mere i private pensionsudbetalinger end kvinder, hvor de private pensioner omfatter ATP-pension, arbejdsmarkeds-, privat- og tjenestemandspension.

Relativt mange mænd har en meget høj indkomst

Mange flere mænd end kvinder har en høj indkomst. Der var 53.000 mænd, der havde en årsindkomst på 1 mio. kr. og derover i 2013 svarende til 2,4 pct. af alle mænd med en indkomst. Kun 11.000 kvinder svarende til 0,4 pct. af alle kvinder havde en tilsvarende høj indkomst.

Mange kvinder tjente under gennemsnitsindkomsten på 275.053 kr. i 2013, nemlig 65 pct. Over halvdelen af kvinderne (52 pct.) havde en indkomst mellem 100.000 og 300.000 kr. i 2013, hvor det gjaldt for 41 pct. af mændene.

Størst ulighed i mænds indkomst

Der er større ulighed i fordelingen af mænds end kvinders indkomst. De 20 pct. af alle 20-64 årige kvinder, der har den laveste indkomst, tjener i gennemsnit 104.000 kr., hvor den tilsvarende gruppe mænd tjener 93.000 kr. i gennemsnit.

De 20 pct. af alle 20-64 årige kvinder med den højeste indkomst har i gennemsnit en indkomst på 544.000 kr., hvor den tilsvarende gruppe mænd har en indkomst, der er 49 pct. højere, nemlig 812.000 kr.

Forskellen er endnu mere udtalt mellem de 10 pct. med de højeste indkomster. Her har mænd 73 pct. mere i gennemsnitlig årsindkomst end kvinder, idet mændene i denne gruppe har en samlet indkomst på 1.075.000 kr. overfor kvinders 620.000 kr.

Skatten er med til at reducere forskellen i mænds og kvinders indkomst. Det skyldes, at kvinder betaler en lavere marginalskat på grund af deres lavere indkomst. Mænds samlede indkomst var før skat 20 pct. større end kvinders i 2013, mens forskellen var 15 pct. målt på den disponible indkomst (efter skat).

Indkomstforskel og løngabet

Forskellen i indkomst er bl.a. påvirket af, at flere kvinder end mænd arbejder på deltid. Det betyder, at kvinders årlige indkomst er mindre end mænds, fordi de arbejder færre timer. Men forskellen i indkomst fortæller ikke noget om forskellen på mænds og kvinders timelønninger. Dertil bruges løngabet, som er forskellen mellem mænd og kvinders timeløn, beregnet som andel af mændenes timeløn.

Der er mange grunde til løngabet mellem mænd og kvinder. Udover hvilken sektor man arbejder i, har arbejdsfunktionens betydning ligesom branche, uddannelse, erhvervs erfaring mv.

Kvindefrigørelsesbevægelsen, 1970'erne

Lige løn for lige arbejde

I mere end 100 år har der været fokus på lige løn for lige arbejde. Allerede i 1919 vedtog Folketinget en lov om lige løn for tjenestemænd. Der var dog en lille forskel mellem kønnene, da gifte mænd fik et forsørgertillæg, uanset om de havde børn eller ej, mens enker med børn ikke fik det. Det var som oftest ugifte kvinder, som tog erhvervsarbejde, mens de gifte kvinder helligede sig familien. I 1958 blev lov om lønninger til statens tjenestemænd revideret, og reglerne om forsørgertillæg udgik. Herefter var reguleringstillæg til mænd og kvinder lige store.

I 1973 blev ligelønsprincippet i overenskomstforhandlingerne for LO området indført. I 1976 fik Danmark lov om lige løn til mænd og kvinder, som betød, at der skulle betales samme løn for samme arbejde, og at ansatte ikke kunne fyres på grund af fremsat krav om ligeløn.

Løngabet mellem mænd og kvinder beregnes som forskellen mellem mænds og kvinders løn som andel af mænds løn.

Løngabet er mindsket de sidste 100 år

Et af de få steder, hvor løngabet mellem mænd og kvinder kan opgøres fra 1915 og frem til nu, er inden for branchen industri og håndværk. Her er løngabet mindsket væsentligt fra 45 pct. i 1914 til 4 pct. i 2013.

I 1914 tjente mænd 55 øre pr. præsteret time og kvinder 30 øre pr. præsteret time, mens lønnen i 2013 var på 279 kr. pr. præsteret time for mænd og 268 kr. pr. præsteret time for kvinder.

Løngabet er størst i den private sektor

Løngabet for hele arbejdsmarkedet var 14 pct. i 2013, men der var stor forskel på løngabets størrelse i de forskellige sektorer. I 2003 forekom det største løngab i kommuner og amter, mens det største løngab i 2013 var at finde i den private sektor.

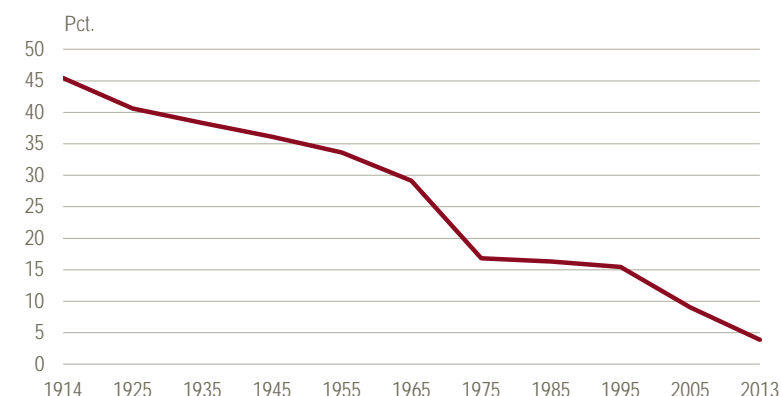
Løngabet har været uændret de sidste ti år i den private sektor, mens løngabet er blevet mindre i den offentlige sektor.

Størst lønforskel mellem mænd og kvinder i Gentofte

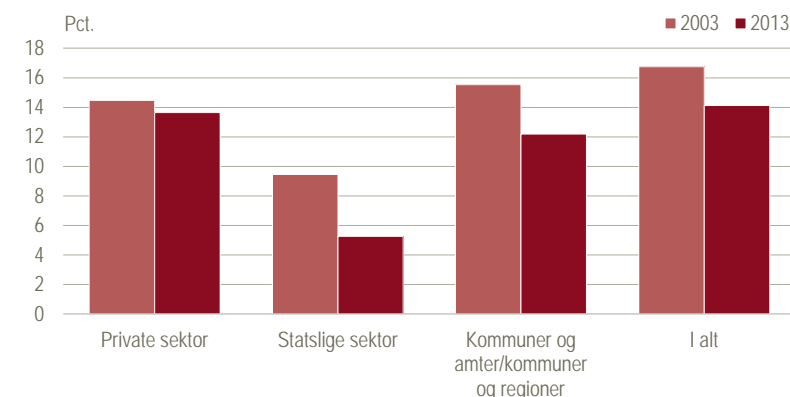
Der er også stor forskel på løngabet alt efter, hvor i landet man arbejder. Det største løngab i 2013 var mellem mænd og kvinder, der arbejdede i Gentofte. Her tjente mænd 340 kr. pr. time, mens kvinder tjente 261 kr. pr. time – et løngab på 23 pct. Det mindste løngab var i Gribskov, hvor mænd tjente 216 kr. pr. time, mens kvinder tjente 213 kr. pr. time – et løngab på 2 pct.

Arbejdspladser i Gentofte havde den højeste løn pr. time for mænd i 2013, mens arbejdspladser i Morsø havde den laveste. Her var lønnen henholdsvis 340 og 216 kr. pr. time. For kvinder var lønnen pr. time højest på arbejdspladser i Ballerup og lavest i Læsø med hhv. 273 og 198 kr. pr. time.

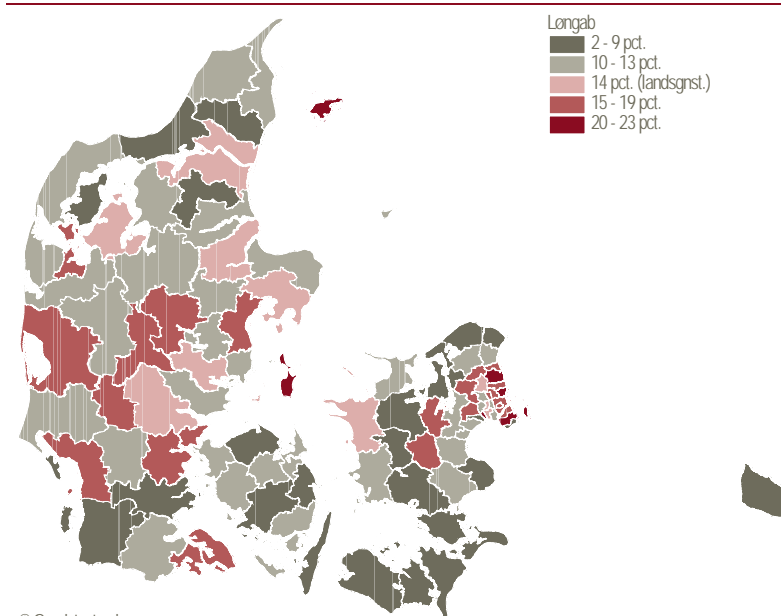
Løngab i håndværk og industri. 1914-2013

Løngab i sektorer. 2003 og 2013

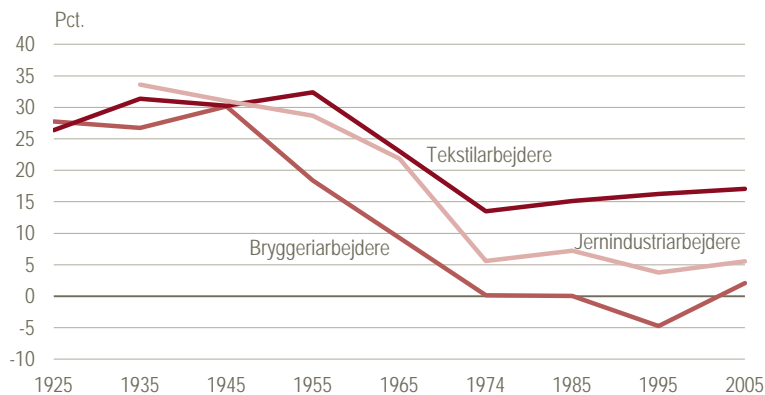
Løngab i arbejdsstedskommuner. 2013

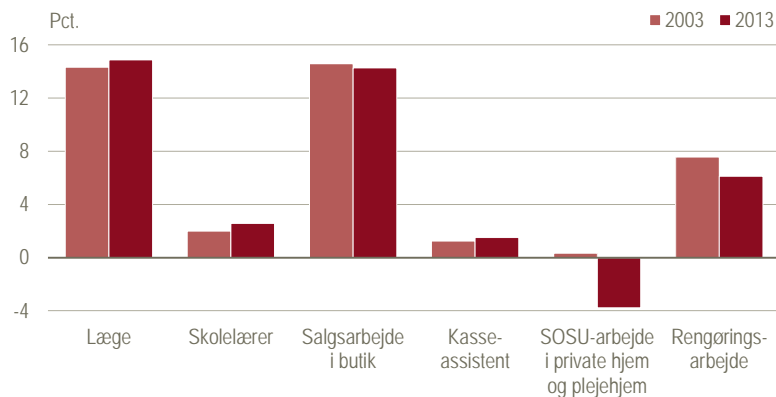

Sygeplejerske-strejke, 2008

Løngab i udvalgte arbejdsfunktioner. 1925-2005

Løngab i udvalgte arbejdsfunktioner. 2003 og 2013

Løngab i udvalgte arbejdsfunktioner. 2013

	Mænd	Kvinder	Løngab pct.
	kr.	kr.	
Speditørarbejde	271	216	20
Revisions- og regnskabscontrollerarbejde	355	296	17
Rådgivning inden for finans, pension, forsikring og investering	345	290	16
Almindeligt lægearbejde	450	384	15
Køkkenchefarbejde	233	202	13
Farmaceutarbejde	411	365	11
Almindeligt kontorarbejde	233	207	11
Teknisk tegnearbejde	243	218	10
Arbejde med opfyldning af lager og butik	184	165	10
Undervisning og forskning på universiteter og højere læreanstalter	307	282	8
Sygeplejerskearbejde	252	234	7
Tjenerarbejde	166	154	7
Arbejde inden for psykologi	294	277	6
Journalistisk arbejde	312	294	6
Politiarbejde	235	222	6
Rengøringsarbejde undtagen i private hjem	169	158	6
Softwareudvikling	340	322	5
Malerarbejde	196	185	5
Undervisning på grundskoleniveau (inkl. 10. klasse)	246	237	4
Køkkearbejde (ekskl. køkkenchefarbejde)	183	177	3
Fængselsbetjentarbejde	201	196	3
Pædagogisk arbejde	209	205	2
Kasseassistentarbejde og beslægtet kundebetjening	151	149	2
Buschauffør	185	180	2
Specialundervisning	266	265	0
Fysioterapeut- og afspændingspædagogarbejde	217	221	-2
Social- og sundhedsarbejde i private hjem (inkl. plejehjem)	180	187	-4
Køkkenhjælp mv.	149	156	-5

Ligeløn i nogle fag

I de første lønstatistikker, som Dansk Arbejdsgiverforening udarbejdede for industri og håndværk, blev mænd delt op i faglærte og ufaglærte, mens kvinder ikke blev gjort til genstand for denne opdeling. Først i 1975 blev også kvinder i industri og håndværk opdelt i faglærte og ufaglærte.

For nogle få arbejdsfunktioners vedkommende er det muligt at følge lønnen over næsten 100 år. I 1960'erne og 1970'erne blev løngabet mellem mænd og kvinder mindsket meget inden for faggrupperne jernindustri-, tekstil- og bryggeriarbejdere. Faktisk opnåede bryggeriarbejderne i 1974 ligeløn for mænd og kvinder. Siden midten af 1970'erne er der ikke sket meget med løngabet.

Det er dog værd at bemærke, at der er arbejdsfunktioner, hvor der i dag er lige løn for lige arbejde, men der er også arbejdsfunktioner, hvor kvinder tjener mere end mænd.

En kvindelig SOSU-assistent på plejehjem eller i private hjem tjener 4 pct. mere end sin mandlige kollega. Løngabet mellem den mandlige og kvindelige læge er 15 pct.

Kvindelige hjemmehjælpere har højere løn end de mandlige

Ser man på løngabet i 2013 for udvalgte arbejdsfunktioner, er der stor forskel på løngabets størrelse. Nogle vil sige, at løngabet er størst i fag med overvægt af ét køn. Men det er ikke altid tilfældet.

Speditørarbejde har i dag et løngab på 20 pct., og der er en overvægt af mænd i faget. Der er tilsvarende end overvægt af mænd blandt malerne, men her er løngabet 5 pct.

Arbejdet som hjemmehjælper varetages typisk af kvinder, som tjener 7 kr. mere i timen end deres mandlige kollegaer svarende til et løngab på -4 pct. Farmaceutarbejde har også en overvægt af kvinder. Her er løngabet på 11 pct., hvor mændene tjener mere end kvinderne.

Kokke har et løngab på 3 pct., og der er ikke stor forskel i antallet af kvinder og mænd.

Lovgivning påbyder kønsopdelt statistik

I 2006 blev lov om lige løn til mænd og kvinder vedtaget. Loven pålægger virksomheder med mere end 35 ansatte at udarbejde en kønsopdelt lønstatistik eller en ligelønsredegørelse.

I 2014 blev en ændring til loven vedtaget, så nu skal virksomheder med hvad der svarer til mere end ni fuldtidsbeskæftigede udarbejde en kønsopdelt lønstatistik eller en ligelønsredegørelse.

Mand i jakkesæt

Hvad kendetegner de 10 pct. med den højeste og laveste timeløn?

Top og bund

De 10 pct. med de højeste timelønninger tjener over 358 kr. pr. time. Og kun hver fjerde i denne gruppe er en kvinde. Derimod tjener de 10 pct. med de laveste timelønninger 147 kr. pr. time eller derunder. Der er lidt flere kvinder end mænd blandt de lavestlønnede.

Timelønnen er lønnen pr. aftalt time og indeholder basisløn, genetillæg, eget og arbejdsgivers pensionsbidrag, personalegoder, som er A-skattepligtige, og bonus.

De højestlønnede arbejder i den private sektor

De højestlønnede arbejder i den private sektor og inden for følgende brancher:

- Industri
- Finansiering og forsikring
- Handel
- Vidensservice
- Information og kommunikation
- Sundhed og socialvæsen.

De lavestlønnede er også ansat i den private sektor. Dog er hver fjerde ansat i den kommunale sektor. Mændene blandt de lavestlønnede er som oftest ansat i den private sektor, mens 57 pct. af kvinderne er ansat i den private sektor og 32 pct. i den kommunale sektor.

De lavestlønnede er ansat i handel eller social- og sundhedsvæsen

Af de lavestlønnede er 27 pct. ansat i handelsbranchen, som salgsarbejder i butik eller kasseassistent, og 27 pct. er ansat inden for sundhed og socialvæsen, hvor de arbejder som pædagogiske medhjælpere.

Af de højestlønnede arbejder 27 pct. med ledelsesarbejde, og 52 pct. har arbejde, som kræver viden på højeste niveau inden for det pågældende område. Personer med ledelsesarbejde er typisk ansat i virksomhedens øverste administrative ledelse, i ledelsen af salg og marketing eller med administrativ ledelse i den offentlige sektor. Ansatte med arbejde, som kræver viden på højeste niveau, arbejder som læge eller med it som designere af it-systemer eller softwareudvikling.

Mange elever blandt de lavestlønnede

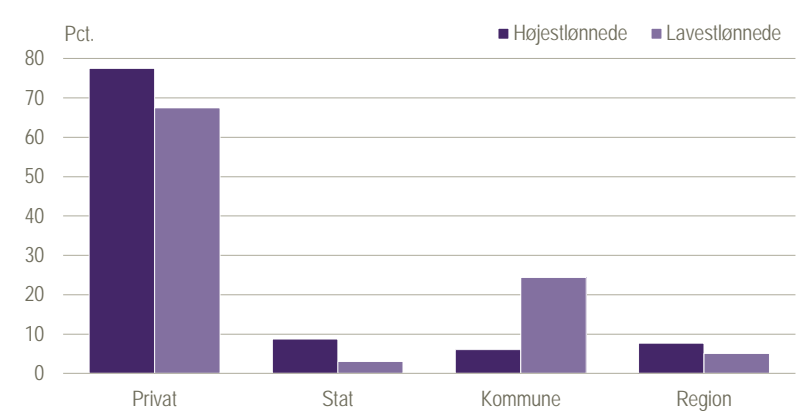
Af de lavestlønnede er 30 pct. ansat som elever, mens 46 pct. af de højestlønnede har ledelsesansvar. Der er muligt at have ledelsesansvar, selvom man ikke arbejder med ledelse. Fx kan man arbejde som læge, men have ledelsesansvar for en afdeling.

I begge grupper er store dele ansat som almindelige lønmodtagere uden ledelse eller særligt ansvar.

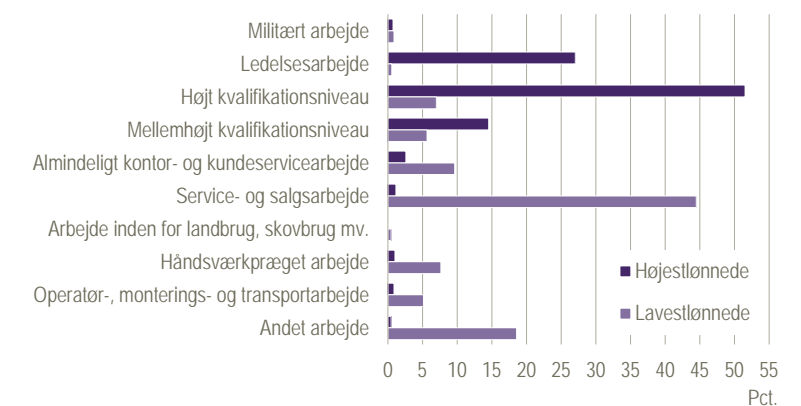
De 10 pct. med højeste og laveste timelønninger. 2013

	Mænd	Kvinder
De 10 pct. med højeste timelønninger	74	26
De 10 pct. med laveste timelønninger	43	57

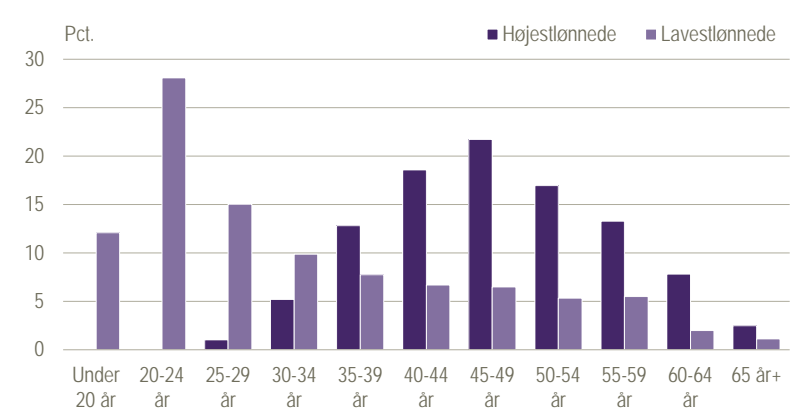
De 10 pct. med højeste og laveste timelønninger efter sektorer. 2013

De 10 pct. med højeste og laveste timelønninger efter arbejdsfunktion. 2013

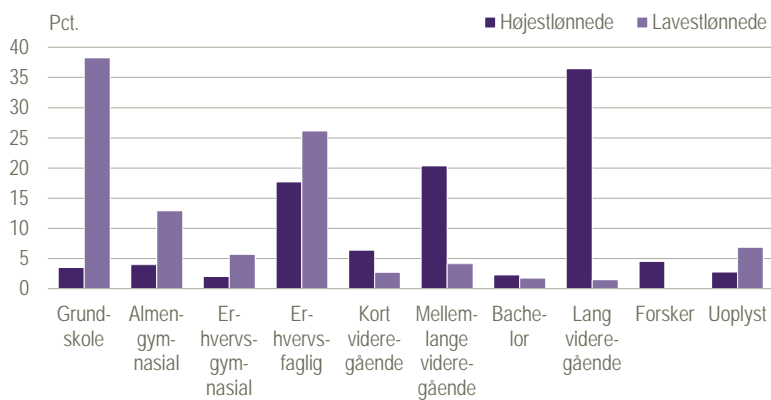
De 10 pct. med højeste og laveste timelønninger efter alder. 2013

Kassemedarbejder

De 10 pct. med højeste og laveste timelønninger efter uddannelse. 2013

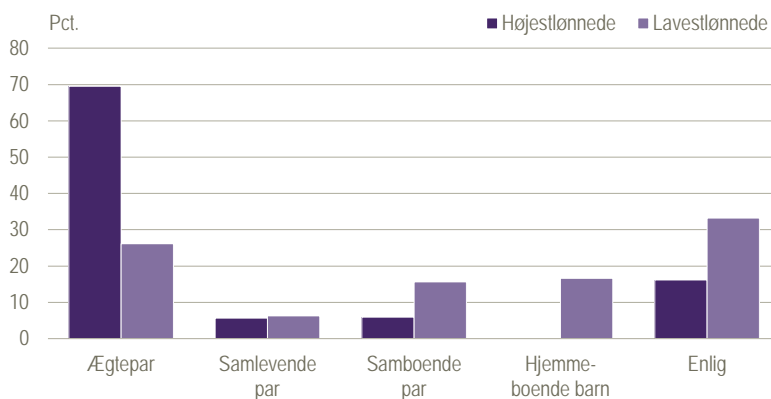
Mange af de lavestlønnede aflønnes pr. time

Der er stor forskel på, hvordan de højest og lavestlønnede bliver aflønnet. Fælles for de højestlønnede er, at de er ansat med en fast månedsløn. Blandt de lavestlønnede er 61 pct. ansat med en fast månedsløn, og 39 pct. aflønnes pr. time.

De højestlønnede:

- tjener mere end 358 kr. pr. time
- arbejder i den private sektor
- har fast månedsløn
- er mellem 40 og 54 år
- er gift.

De 10 pct. med højeste og laveste timelønninger efter familietype. 2013

Sammenhæng mellem alder og løn

At alderen har en del betydning for lønnen er ingen overraskelse. Dem med de højeste timelønninger er mellem 40 og 54 år, mens halvdelen af de lavestlønnede endnu ikke er fyldt 30 år.

De lavestlønnede er altså ikke så gamle. Derfor har 38 pct. en grundskoleeksamen som højest fuldført uddannelse, og 26 pct. har en erhvervsfaglig uddannelse. Af de højestlønnede har 36 pct. fuldført en lang videregående uddannelse, og 20 pct. en mellemlang videregående uddannelse.

De højestlønnede er gift

Størstedelen af de højestlønnede er gift. Hvis de har børn, er der som regel to. De bor i København, Aarhus, Gentofte eller Frederiksberg og arbejder i København, Aarhus, Ballerup eller Gentofte.

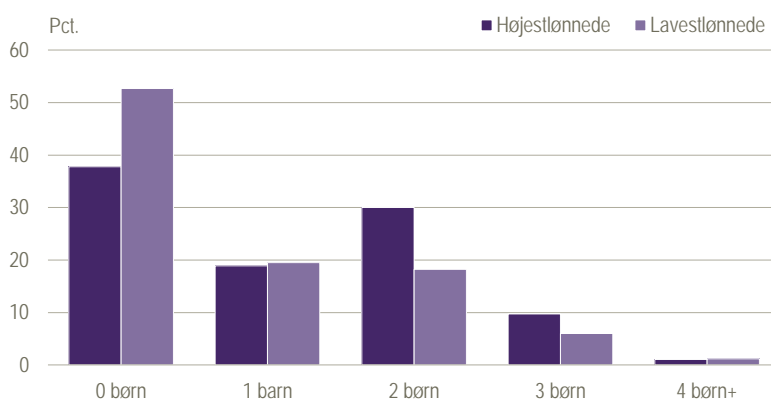
Af de lavestlønnede er den største gruppe på 33 pct. enlige, mens 26 pct. er gift, og 17 pct. stadig bor hjemme. Lidt mere end halvdelen har endnu ikke børn.

De lavestlønnede bor og arbejder i en af Danmarks større byer som København, Aarhus, Aalborg eller Odense.

De lavestlønnede:

- tjener mindre end 147 kr. pr. time
- arbejder i handel eller social- og sundhedsvæsen
- har en erhvervsfaglig eller kortere uddannelse
- har ingen børn
- bor og arbejder i en storby.

De 10 pct. med højeste og laveste timelønninger efter antal børn. 2013

Piberygende piger, 1964

Der er grund til at fremhæve udviklingen fra midten af 1960'erne til slutningen af 1970'erne, fordi det var en tid karakteriseret ved store ændringer i det danske samfund.

Store forandringer i familierne

Især i 1960'erne og 1970'erne forandrede mange forhold sig i familierne. Færre giftede sig, de var ældre, når de giftede sig første gang, og flere blev skilt. Fertiliteten faldt, dvs. der blev født færre børn. Kvinder kom i stigende grad ud på arbejdsmarkedet, hvorfor behovet for daginstitutioner voksede. Både mænd og kvinder uddannede sig mere end tidligere. P-pillen blev frigivet i Danmark i 1966 og spillede en rolle for udviklingen med seksuel frigørelse og opbrud i de kendte familiemønstre.

Med en ny navnelov i 1961 fik kvinden lov til at beholde sit slægtsnavn som mellemnavn.

Mindre populært at blive gift

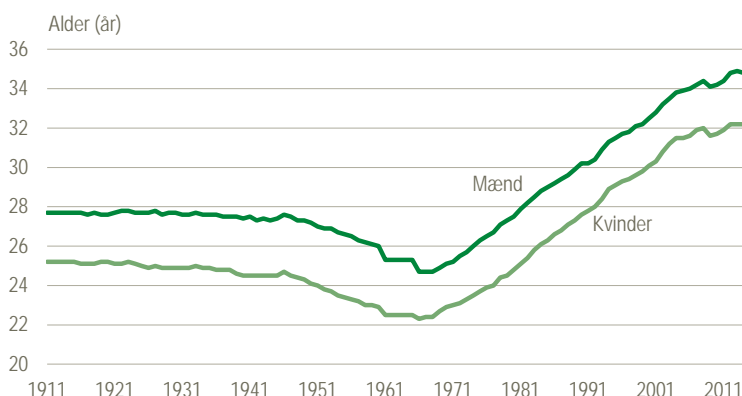
Fra midten af 1960'erne startede en udvikling, hvor de unge i mindre grad end tidligere valgte at blive gift. Særligt de unge kvinder i starten af 20'erne, som indtil da havde været den aldersgruppe hvor flest blev gift, tog de nye tider til sig. Midt i 1960'erne blev hver fjerde kvinde i alderen 20-24 år viet, og et tiår senere var det kun halvt så mange. Faldet i vielsestendensen for både mænd og kvinder i alle aldersgrupper samt stigningen i den gennemsnitlige alder for førstegangsviede er fortsat frem til i dag, hvor der er flest vielser blandt de 30-34-årige.

Indtil 1866 medførte en provokeret abort dødsstraf til kvinden. Herefter var strafrahmen op til otte år indtil 1930. I løbet af de næste tre årtier blev der vedtaget flere love, der udvidede muligheden for lovlig abort. I 1973 blev loven om fri abort indtil udgangen af 12. svangerskabsuge vedtaget.

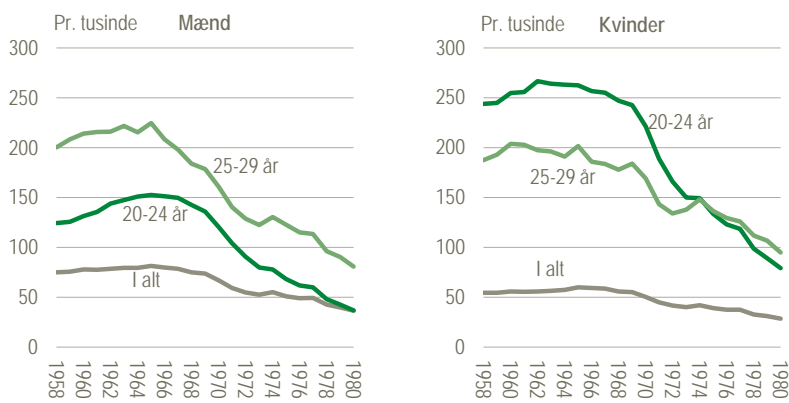
Flest aborter lige efter fri abort i 1973

Antallet af legale provokerede aborter har udviklet sig fra næsten ingen i 1940 til et relativt stabilt niveau på omkring 12.000 i de seneste ti år. Antallet af aborter steg fra 1970 i forbindelse med, at loven om mulighed for abort på social indikation blev indført. Lige efter den fri abort blev vedtaget i 1973 var der meget stærk vækst, som aftog i løbet af de kommende år.

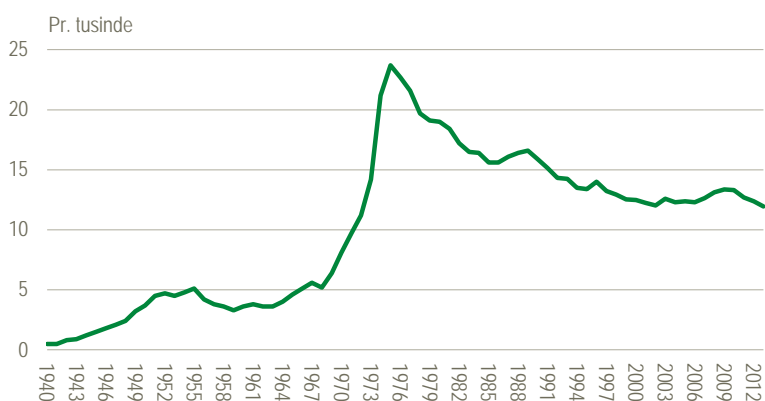
Gennemsnitsalder for førstegangsviede. 1911-2014

Førstegangsviede pr. 1.000 ikke-gifte. 1958-1980

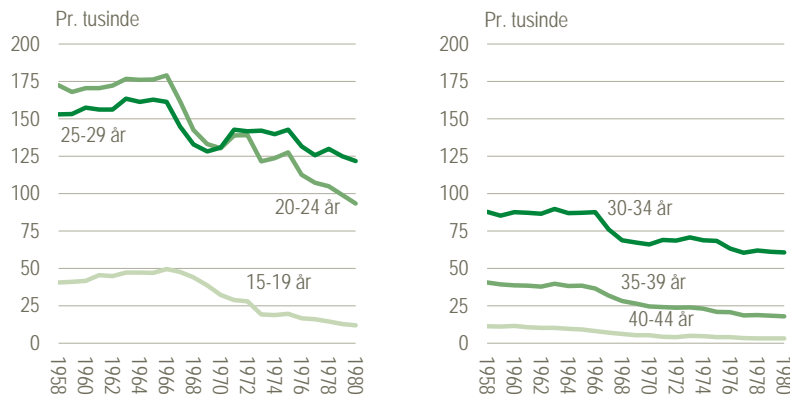
Aborter pr. 1.000 kvinder i alderen 15-49 år. 1940-2013

Kvindefestival i fælledparken, 1974

Aldersbetingede fertilitetskvotienter. 1958-1980

P-pillen betød fald i fertiliteten

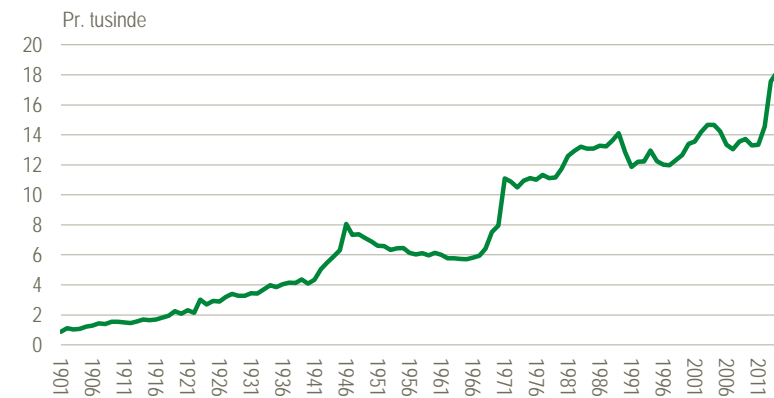
Da p-pillen blev frigivet i 1966, faldt fertiliteten kraftigt. Fertiliteten faldt for alle aldersgrupper, dog mest for 20-24-årige kvinder, som tidligere havde den højeste fertilitet. Fire-fem år efter frigivelsen var det ikke længere de 20-24-årige kvinder, som oftest fik børn, men i stedet de 25-29-årige.

Efter at p-pillen kom på markedet i 1966, blev de hurtigt taget til sig af kvinderne i Danmark.

I 1973 brugte 29 pct. af de 15-44-årige kvinder p-piller.

I 2013 var det 42 pct. af de 15-39-årige, som brugte p-piller.

Skilte pr. 1.000 gifte. 1901-2014

Tidobling af skilsmisser

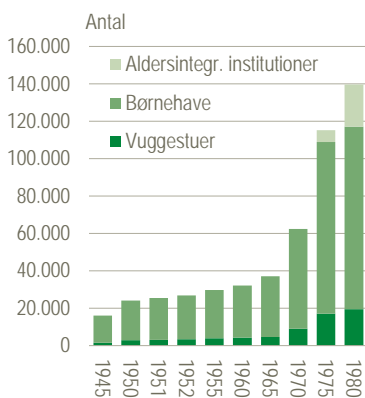
Det var meget ualmindeligt at blive skilt for 100 år siden – kun ca. 2 blev skilt af 1.000 gifte pr. år. I dag er tallet næsten ti gange så højt. Undervejs i perioden har der været nogle pludselige stigninger i skilsmisefrekvensen.

Den første var i forbindelse med afslutningen af 2. verdenskrig og afspejlede de generelle opbrudstendenser i mange familiemæssige og personlige forhold i perioden.

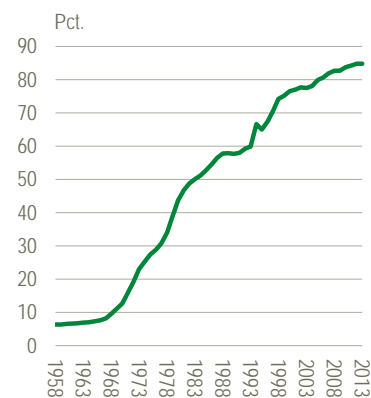
I 1971 var der endnu en markant stigning i forbindelse med den ny kvindebevægelses fremkomst.

I de senere år har der været en stor stigning i antallet af skilsmisser. Ny lovgivning der indebærer at en skilsmisse nu kan opnås uden et halvt års forudgående separation, samt muligheden for at udfylde og underskrive den nødvendige dokumentation digitalt, kan spille en rolle for denne udvikling.

Pladser i daginstitutioner. 1945-1980

0-6-årige i daginstitution. 1958-2013

Daginstitutioner har overtaget fra pasning hjemme

I slutningen af 1950'erne var det ikke almindeligt, at børn kom i daginstitution. Børn blev passet hjemme af mor, som også tog sig af alt andet husligt arbejde.

Fra 1964 blev oprettelse og drift af børnehaver omfattet af Lov om forebyggende børneforsorg. Herefter skulle kommunerne påse, at der var tilstrækkeligt mange daginstitutioner. Loven slog først igennem i 1966, da byggestoppet ophævedes.

Siden slutningen af 1960'erne er der sket en løbende udbygning af daginstitutionstilbud, og det er nu lige så ualmindeligt at blive passet hjemme, som det for 50 år siden var at blive passet i en daginstitution.

Studenteroprør, 1968

Fire gange flere fuldførte en gymnasial uddannelse

Der skete et betydeligt løft i uddannelsesniveaet i løbet af 1960'erne og 1970'erne. I 1960 fuldførte 5.400 en gymnasial uddannelse, hvilket udgjorde 10 pct. af de 19-årige mænd og 7 pct. af de 19-årige kvinder. I 1980 var tallet steget til 21.700, hvilket udgjorde 24 pct. af de 19-årige mænd og 34 pct. af de 19-årige kvinder.

Samtidig skete der næsten en fordobling i antallet af personer, som fuldførte en realeksamen fra 17.000 i 1960 til 34.000 i 1978, hvor realeksamen blev afskaffet.

Tre gange flere fuldførte en videregående uddannelse

På de videregående uddannelser, som består af både korte, mellemlange og lange videregående uddannelser, skete der en tilsvarende kraftig vækst. I 1960 fuldførte 6.100 en videregående uddannelse, hvilket udgjorde til 16 pct. af de 25-årige mænd og 5 pct. af de 25-årige kvinder. I 1980 var tallet steget til 20.500, hvilket udgjorde 25 pct. af de 25-årige mænd og 30 pct. af de 25-årige kvinder. Siden midten af 1970'erne har flere kvinder end mænd fuldført en videregående uddannelse. Uddannelsessystemet og registreringsmåden har dog ændret sig meget gennem tiden. Uddannelserne til sygeplejerske og polititjenestemand indgår fx ikke i tallene før 1970 men i tallene efter, hvilket påvirker både niveauet og kønsfordelingen.

Ved udgangen af 1970'erne var hovedparten af dem, der fuldførte korte og mellemlange videregående uddannelser kvinder, mens der var flest mænd, som fuldførte en lang videregående uddannelse. I dag er det omvendt. Lidt flere mænd end kvinder fuldfører korte videregående uddannelser, mens der er flest kvinder som fuldfører særligt mellemlange men også lange videregående uddannelser.

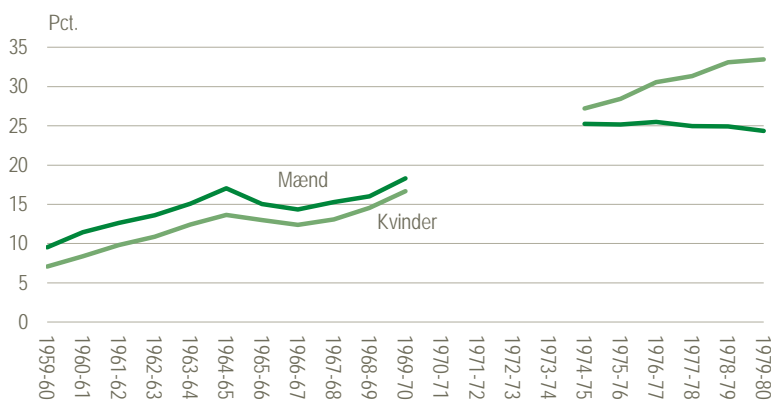
Mindre vækst i antal elever på erhvervsuddannelserne

På erhvervsuddannelserne var væksten lidt mindre. Bestanden af elever steg fra 105.000 i 1960 til 113.000 i 1980. Størstedelen af eleverne var mænd men andelen af kvinder steg fra 33 pct. i 1960 til 39 pct. i 1980.

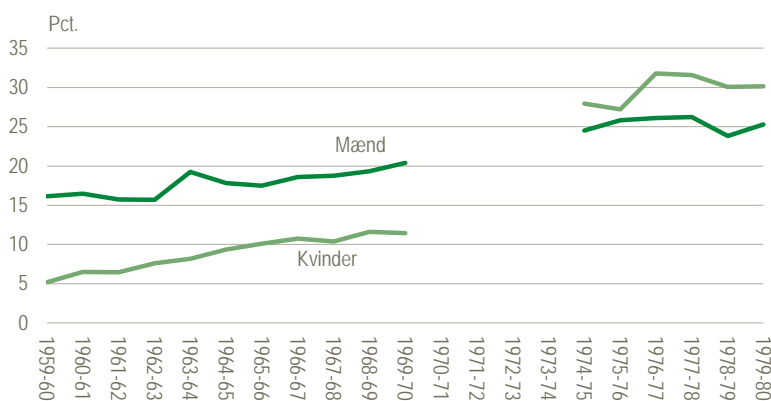
Gifte kvinder kom på arbejdsmarkedet

I 1960 udgjorde kvinderne kun 28 pct. af de beskæftigede i alle erhverv. Over halvdelen var ugifte kvinder. Kvindernes andel af de beskæftigede steg til 44 pct. i 1980, og det var især gifte kvinder, der kom på arbejdsmarkedet. En relativ stor del af kvinderne arbejdede på deltid. I 1970 arbejdede 29 pct. af de erhvervsaktive kvinder på deltid, dvs. under 30 timer pr. uge. Især unge kvinder arbejdede på fuld tid, idet det var helt normalt at gå på deltid, når kvinderne stiftede familier. Ugifte kvinder arbejdede stort set ikke på deltid.

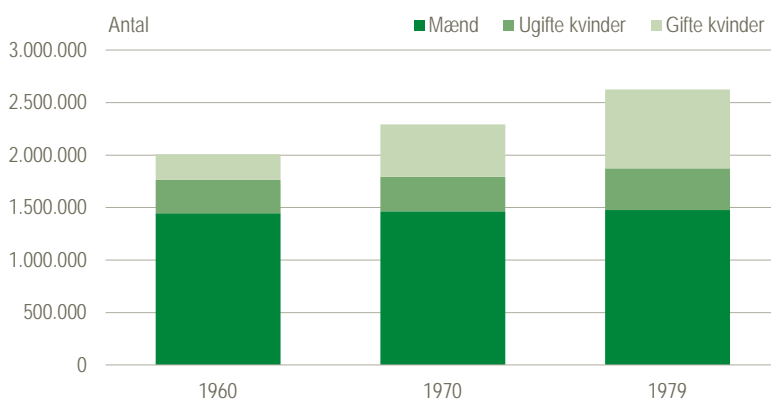
Fuldførte gymnasiale uddannelser i forhold til antal 19-årige. 1960-1980

Fuldførte videregående uddannelser i forhold til antal 25-årige. 1960-1980

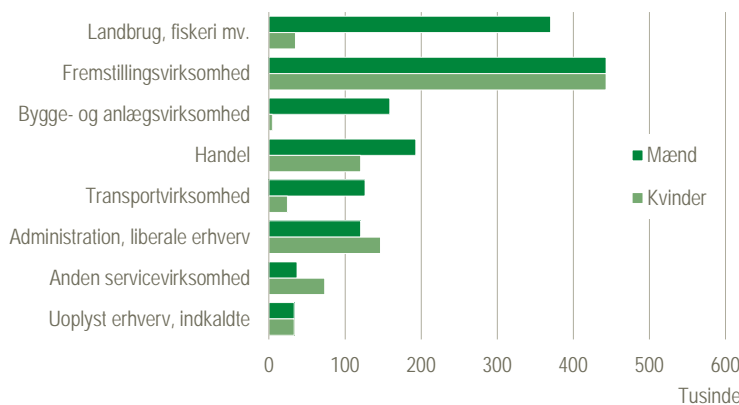
Beskæftigede 15-74-årige. 1960-1979

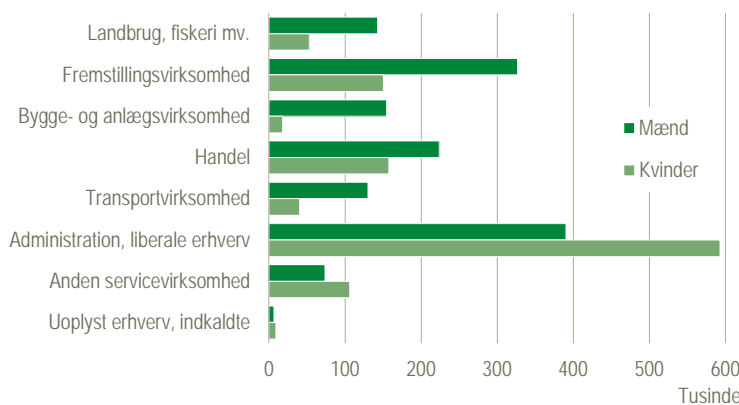

Demonstration for fri abort i anledning af 40-års jubilæet, 2013

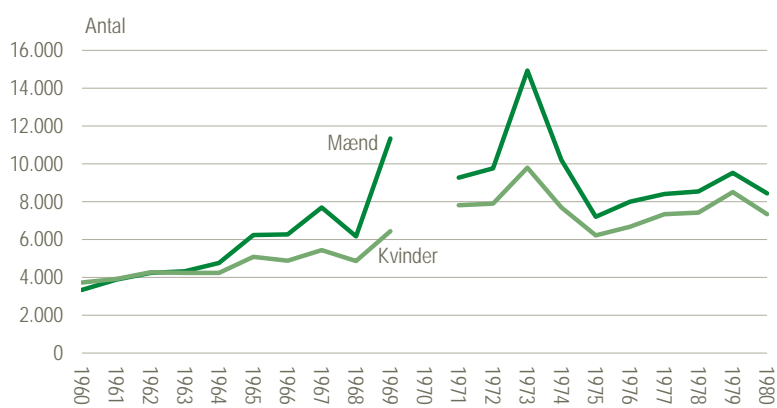
Beskæftigede i forskellige brancher. 1960

Beskæftigede i forskellige brancher. 1980

Indvandring af udenlandske statsborgere. 1960-1980

Antallet af beskæftigede mænd er uforandret

Antallet af beskæftigede mænd var stort set uforandret i perioden, men deres andel af den samlede arbejdsstyrke blev kraftigt reduceret. En medvirkende faktor til velfærdsstigningen op igennem 1960'erne og 1970'erne var derfor, at de gifte kvinder bidrog til den økonomiske vækst med et lønnet arbejde.

Større offentlig sektor

En forudsætning for, at gifte kvinder kunne påtage sig job var, at der var mulighed for at få passet børnene samt at få varetaget andre omsorgsjob. Institutionerne myldrede derfor frem i disse år. I 1960 var 7 pct. af de 0-6-årige tilmeldt en daginstitution og i 1980 var andelen steget til 44 pct.

Der blev derfor skabt mange nye job i den offentlige sektor i takt med, at gifte kvinder søgte arbejde uden for hjemmet. Det ulønnede arbejde, som mange gifte kvinder hidtil havde varetaget som husmødre, blev i stedet opgaver, der skulle løstes af kommunerne.

Job flyttede fra land til by

I 1960'erne og 1970'erne fortsatte arbejdskraftvandringen fra land til by. I 1960 beskæftigede landbrug, fiskeri mv. i alt 29 pct., og der var en stor overvægt af mænd (91 pct.). I 1980 var kun halvdelen tilbage, dvs. i alt 15 pct. arbejdede i landbrug, fiskeri mv. Af disse var 73 pct. mænd.

Omstruktureringen af arbejdsmarkedet indebar, at mange job blev flyttet fra landbrug, fiskeri mv. til især administration og liberale erhverv. Dermed flyttede mange fra land til by.

Stigende indvandring fra nye lande

I løbet af 1960'erne skete der en ændring i vandringsmønsteret. Fra 2. verdenskrig var der nogenlunde lige mange, der udvandrede, som indvandrede, men højkonjunkturen i 1960'erne medførte en øget efterspørgsel efter arbejdskraft, som især blev hentet fra det daværende Jugoslavien, Tyrkiet og Pakistan. Det var især unge mænd, der indvandrede, og en del af dem blev og fik permanent arbejds- og opholdstilladelse.

I begyndelsen af 1970'erne blev der indført indvandringsstop for denne type indvandring, og arbejdskraftindvandringen blev afløst af en voksende indvandring af familiesammenførte.

De første mandlige sygeplejersker, 1954

De fleste mænd og kvinder får en uddannelse i dag, men der er forskel på hvilke typer uddannelser de tager, og hvilke fag de vælger. Der er også forskel på de erhverv, de vælger, og hvor de bliver ansat.

Højere uddannelsesniveau

Mænd og kvinders uddannelsesniveau er højnet voldsomt de seneste 100 år. Langt færre har i dag en grundskoleuddannelse som højeste fuldførte uddannelse, og langt flere har en videregående uddannelse.

I dag har hver anden 35-årige kvinde en videregående uddannelse, mens kun hver tredje mand har det. Kvinder vælger ofte en mellemlang videregående uddannelse, mens mænd i højere grad end kvinder tager korte videregående uddannelser. Siden 1985 har en erhvervsfaglig uddannelse dog været den mest almindelige højeste fuldførte uddannelse for både 35-årige mænd og kvinder.

Særligt kvindernes uddannelsesniveau stiger

Det er især kvindernes uddannelsesniveau, som er højnet. I begyndelsen af 1920'erne var der kun få kvinder, som fik en gymnasial uddannelse, og endnu færre fik en videregående uddannelse. I dag er der flere kvinder end mænd, der fuldfører både gymnasiale uddannelser og videregående uddannelser. Der har i hele perioden været flere mænd end kvinder på de erhvervsfaglige uddannelser, men andelen af kvinder er steget betydeligt.

Kvinder fik i 1875 adgang til at aflægge embedseksamen i alle andre fag end teologi. De havde dog ikke ret til de samme embeder som mændene. Fra 1904 kunne kvinder også blive cand. theol.

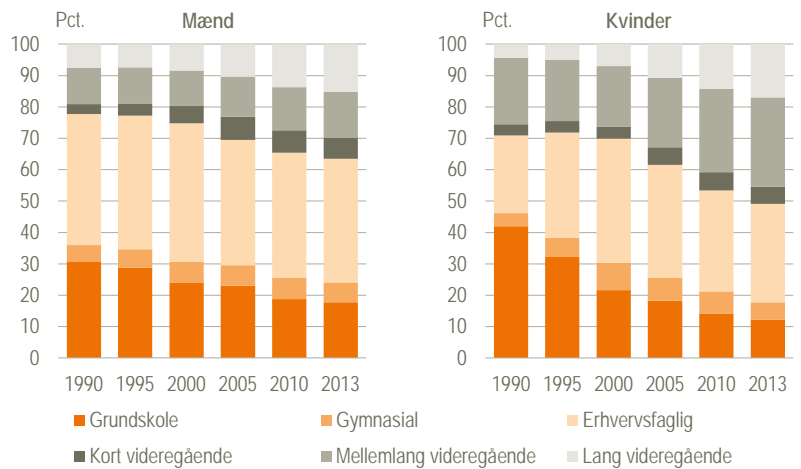
I begyndelsen af 1920'erne var mindre end hver tiende, som blev uddannet til læge, jurist og præst en kvinde. Andelen er vokset kraftigt siden begyndelsen af 1960'erne, og i dag er der flere kvinder end mænd, som fuldfører disse uddannelser. Dog var der lige mange, som blev uddannet til præst i 2014. Frem til begyndelsen af 1960'erne blev flere mænd end kvinder uddannet til lærer, men herefter har der været flere kvinder, som har taget denne uddannelse.

Nielsine Nielsen blev Danmarks første kvindelige akademiker. Hun blev cand. med. i 1885.

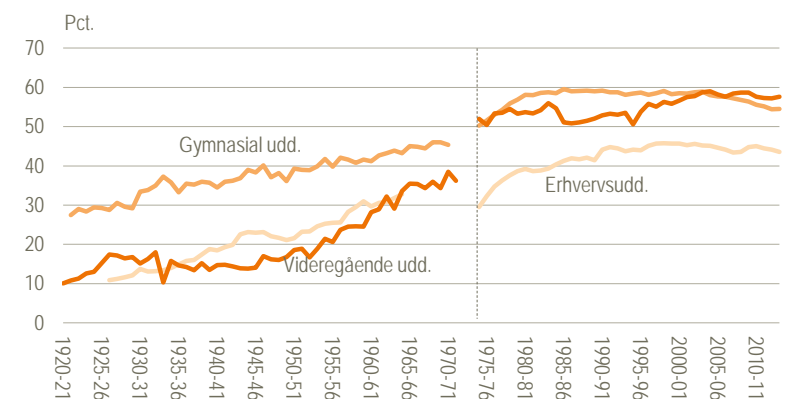
Nanna Berg blev Danmarks første kvindelige jurist i 1887

Johanne Hermansen Andersen blev Danmarks første kvindelige præst. Hun blev ordineret i 1948.

35-årige efter højeste fuldførte uddannelse. 1990-2013

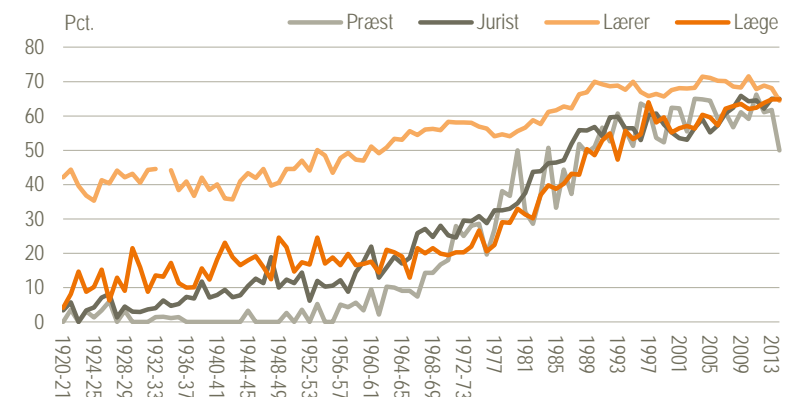

Kvindens andel af de fuldførte gymnasiale, erhvervsfaglige og videregående uddannelser. 1921-2014

Anm.: Der er et databrud i 1975.

Kvindens andel af de fuldførte uddannelser til lærer, jurist, læge og præst. 1921-2014

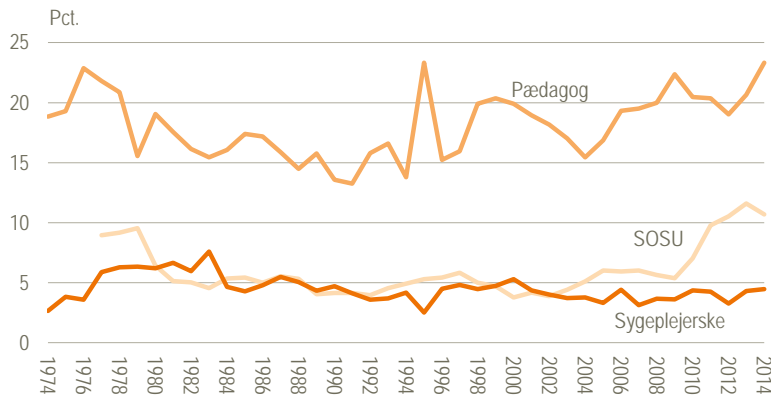

Anm.: Uddannelser til præst, jurist, læge og lærer er nogle af de få uddannelser, som det er muligt at følge tilbage til 1921.

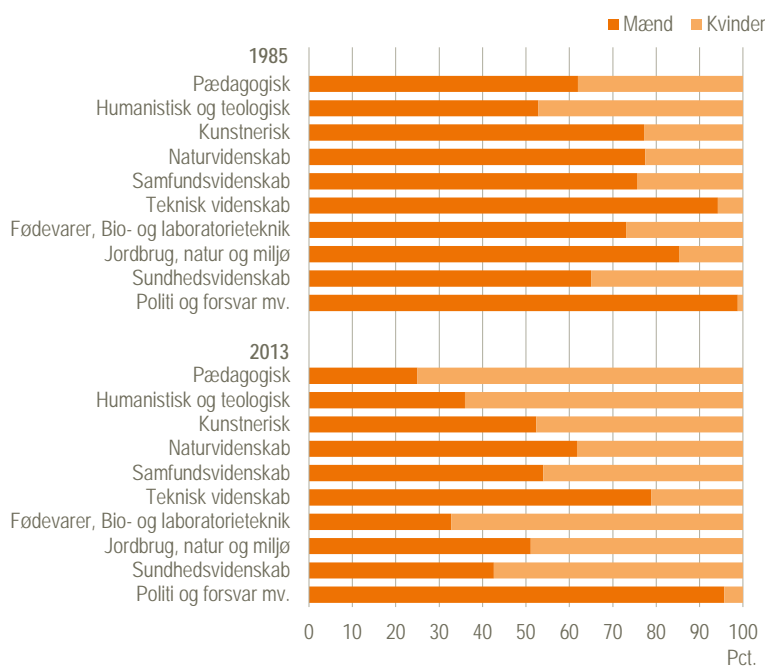

Line Bonde, første kvindelige F16-pilot, 2006

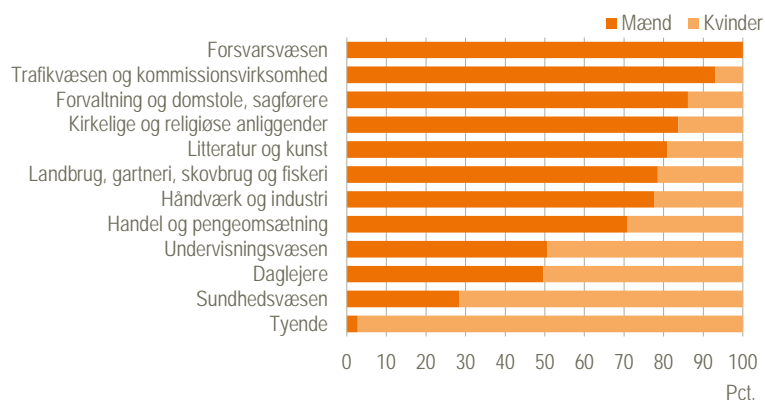
Mænds andel af fuldførte uddannelser til pædagog, sygeplejerske og social- og sundhedsuddannelserne. 1974-2014

Personers højeste fuldførte lange videregående uddannelse opdelt på fag. 1985 og 2013

Forsørgeres erhverv. 1911

Flere mænd tager en social- og sundhedsuddannelse

Uddannelserne til pædagog, sygeplejerske og social- og sundhedsuddannelserne er meget domineret af kvinder. I de seneste år er der dog sket en stigning i antallet af mænd på to af uddannelserne, pædagog- og social- og sundhedsuddannelserne. 23 pct. af dem, der fuldførte en pædagoguddannelse i 2014, var mænd, og 11 pct. af dem, der fuldførte en social- og sundhedsuddannelse, var mænd.

Der er derimod stadig ikke mange mænd, som uddannes til sygeplejerske. I 2014 udgjorde mænd mindre end 5 pct. af dem, der fuldførte uddannelsen.

De første mandlige sygeplejersker blev uddannet på Rigshospitalet 1951-1954.

Flest kvindelige humanister og mandlige teknikere

Af dem, som havde gennemført en lang videregående uddannelse, fyldte kvinder i 1985 mest i de pædagogiske og humanistiske/teologiske fag, hvor de udgjorde henholdsvis 38 pct. og 47 pct. I 2013 udgjorde kvinderne en endnu større andel på 75 pct. i de pædagogiske og 64 pct. i de humanistiske/teologiske fag. Der er også kommet langt flere kvinder i fag inden for fødevarer, bio- og laboratorietechnik. De udgjorde 67 pct. i 2013.

De første jordemødre blev uddannet og eksamineret på Fødselsstiftelsen, der blev oprettet i København 1787.

I 1985 dominerede mænd især inden for teknisk videnskab med 94 pct., jordbrug, natur og miljø med 85 pct. samt politi og forsvar med 99 pct. Langt flere kvinder tager i dag en lang videregående uddannelse, end de gjorde i 1985, og derfor er andelen af mænd faldet inden for alle fagområder. I 2013 var fag inden for teknisk videnskab og forsvaret dog fortsat meget domineret af mænd, mens kønsfordelingen inden for jordbrug, natur og miljø var næsten lige.

Stor forskel på typiske mande- og kvindeerhverv i 1911

I starten af 1900-tallet var flere erhverv forbeholdt mænd. Først i 1921 fik kvinder lige adgang til offentlige embeder, dog ikke som præster og militærfolk. Efter årtiers diskussioner blev de første tre kvindelige præster ordineret i 1948. Først i 1995 blev de første kvindelige biskopper valgt. I dag er der fire kvinder af i alt 12 biskopper i den danske folkekirke. Kvinder fik mulighed for at blive soldater i forsvaret fra 1962. I 1974 begyndte de første kvinder på officersskolerne, men først i 1988 blev det muligt for kvinder at gøre tjeneste i egentlige kampenheder og -funktioner.

Der er ingen erhverv, der lovgivningsmæssigt har været forbeholdt kvinder, men der er erhverv, som i praksis udelukkende har været varetaget af kvinder. Det gælder sygeplejersker, hvor den første mand blev uddannet 1954, og jordemødre, som der er uddannet under ti mænd af.

Første ordinerede kvindelige præster, 1948

Stadig forskel på typiske mande- og kvindeerhverv

Efterhånden som kvinder kom til at udgøre en større andel af arbejdsstyrken, skete der en udjævning i kønsfordelingen i de forskellige erhverv. Der er dog stadig stor forskel på, hvor mænd og kvinder typisk er beskæftiget.

I 1911 var næsten halvdelen af alle mandlige forsørgere beskæftiget inden for landbruget, og 28 pct. arbejdede inden for håndværk og industri. I 2013 var der en langt større spredning på brancher, hvor de mest populære for mænd var handel samt bygge og anlæg, som begge beskæftigede 10 pct.

Blandt kvinder er der også sket en større spredning i brancher. I 1911 var en tredjedel af alle kvindelige forsørgere tyende og næsten lige så mange var beskæftiget inden for landbruget. I 2013 arbejdede størstedelen af kvinder i sociale institutioner, som beskæftigede 21 pct., mens 14 pct. var beskæftiget med handel.

Flest kvinder i den offentlige sektor

Mere end to af tre ansatte i den offentlige sektor er kvinder, og de er især ansat i kommuner og regioner, som varetager sundheds- og undervisningsområdet.

Af alle beskæftigede på plejehjem, hospitaler, daginstitutioner og dagcentre var 80 pct. kvinder i 2013. Af beskæftigede på grundskoler var 68 pct. kvinder, mens der på voksenundervisningsområdet var lige mange mænd og kvinder ansat.

I 1921 fik kvinder lige adgang til alle offentlige embeder, undtagen militære embeder samt præstegerningen, der først blev åbnet for kvinder i 1948.

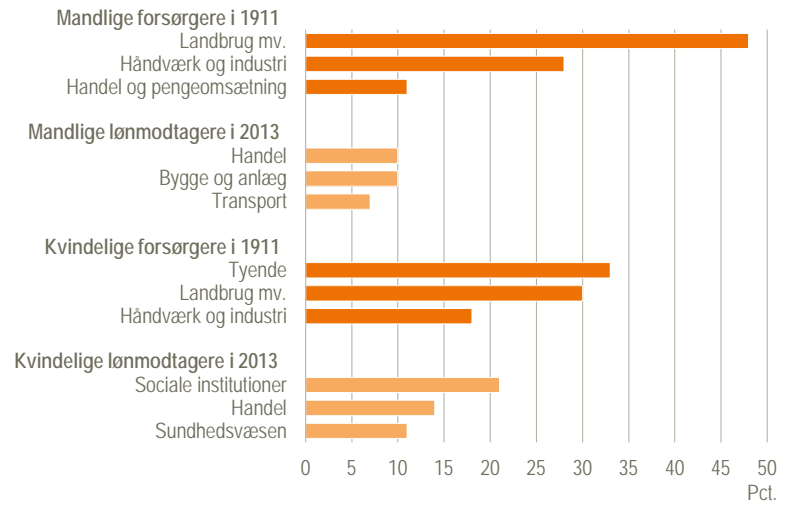
Flest mænd i den private sektor

To ud af tre lønmodtagere er ansat i den private sektor, og to ud af tre lønmodtagere i den private sektor er mænd.

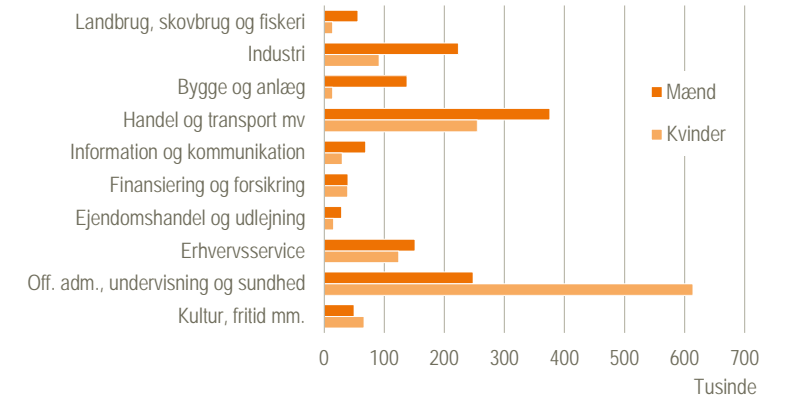
Mænd dominerer i en del brancher på det private arbejdsmarked. I bygge og anlæg var 91 pct. mænd i 2013, råstofindvinding beskæftigede 82 pct. mænd og inden for landbrug, skovbrug og fiskeri var 80 pct. mænd. Også industrien er stadig domineret af mænd, men der er forskel på hvilke områder, der er tale om.

Nogle enkelte områder inden for industrien har flest kvinder beskæftiget. Det drejer sig om medicinalindustrien og tekstil- og læderindustrien, som beskæftigede henholdsvis 55 og 52 pct. kvinder. Alle andre underbrancher inden for industrien er domineret af mænd – især metalindustri, transportmiddelindustrien og maskinindustri, som i 2013 beskæftigede henholdsvis 84, 80 og 79 pct. mænd.

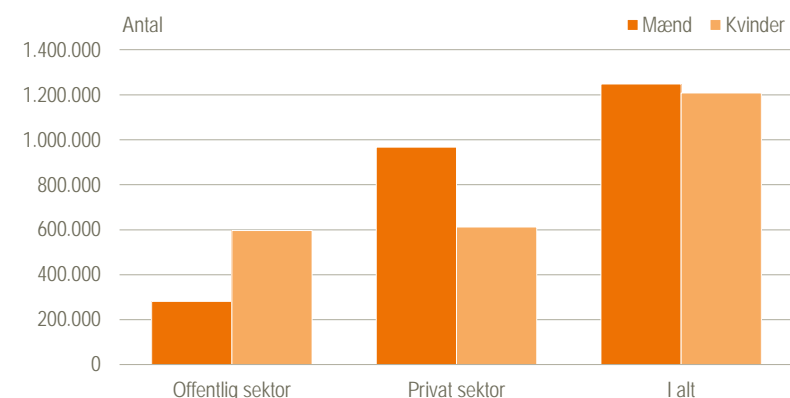
De tre dominerende erhverv for mænd og kvinder. 1911 og 2013

De beskæftigedes brancher. 2013

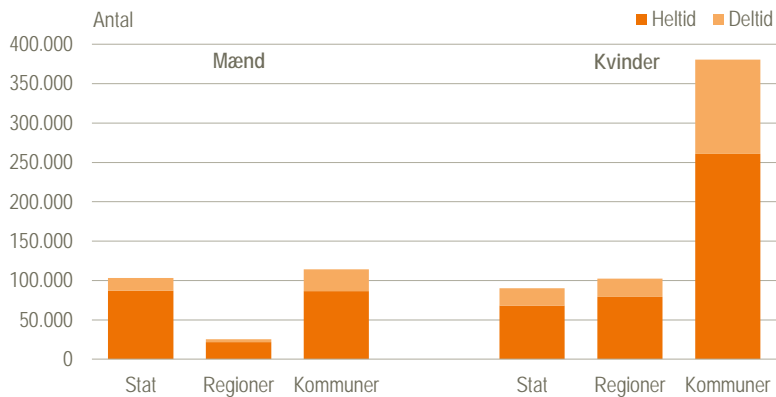
De beskæftigede lønmodtageres sektor. 2013

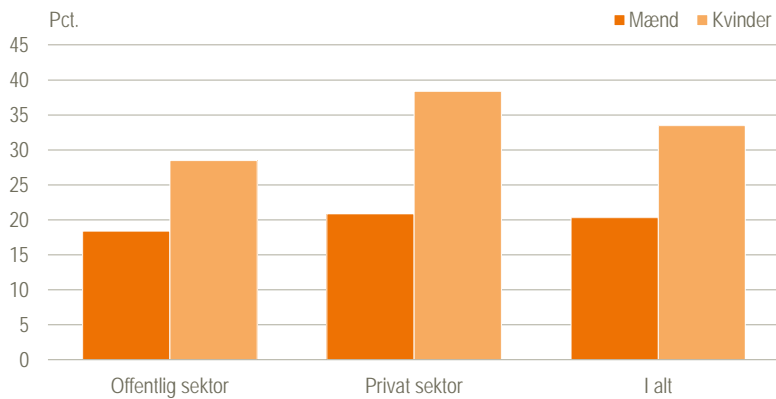

Jørgen Christensen, første mandlige jordemoder, 1980

Beskæftigede i stat, regioner og kommuner. 2013

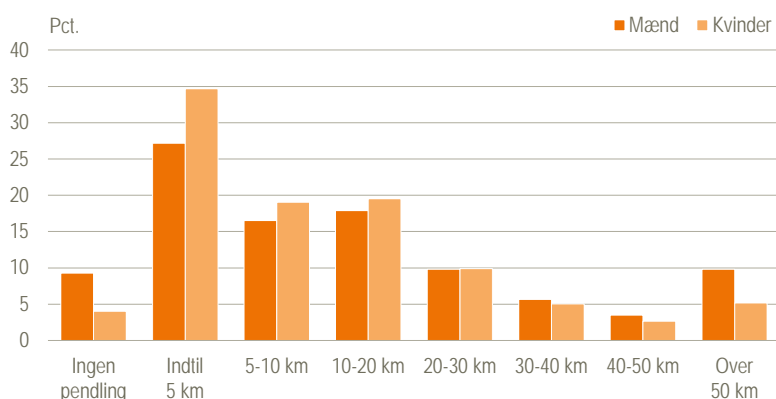
Deltidsbeskæftigede lønmodtagere efter sektor. 2013

15-69-årige med en lang videregående eller Ph.d. uddannelse som højeste fuldførte uddannelse samt professoransættelser. 2013

	Mænd	Kvinder	Andel	
			Mænd	Kvinder
	antal	pct.	antal	pct.
Personer med lang videregående uddannelse	151 225	140 097	52	48
Personer med en Ph.d. uddannelse	11 987	7 646	61	39
Professorer (omregnet til fuldtidsbeskæftigede)	1 479	349	81	19

Pendlere. November 2012

Mange kvinder ansat i kommuner og regioner

Langt de fleste offentligt ansatte er beskæftiget i kommunerne, nemlig 495.000 personer eller 61 pct. af alle offentligt ansatte i 2013. Af disse var 77 pct. kvinder og kun 23 pct. mænd. En tredjedel af de kommunalt ansatte kvinder arbejdede på deltid i 2013, dvs. under 30 timer pr. uge, mens det kun gjaldt en fjerdedel af de kommunalt ansatte mænd. I regionerne var der en endnu større overvægt af kvindelige medarbejdere på 80 pct., hvoraf 23 pct. arbejdede på deltid.

I alt var der beskæftiget 193.000 i staten i 2013. Her var der næsten lige mange mænd og kvinder beskæftiget, nemlig 54 pct. mænd og 46 pct. kvinder. Også i staten er der en større andel deltidsbeskæftigede blandt kvinderne. 25 pct. arbejdede under 30 timer om ugen, mens det kun gjaldt 16 pct. af mændene.

Flest kvinder arbejder på deltid i den private sektor

Der er flest deltidsbeskæftigede i den private sektor, og det gælder både mænd og kvinder. 21 pct. af privat ansatte mænd arbejdede på deltid imod 18 pct. af de offentligt ansatte mænd i 2013. For kvinders vedkommende var 38 pct. på det private arbejdsmarked deltidsansatte, mens der kun var 29 pct. deltidsansatte offentligt ansatte.

Hver tredje beskæftigede kvinde og hver femte mand arbejdede på deltid i 2013. Der er flest deltidsbeskæftigede i den private sektor.

Flest mandlige professorer

Stort set lige mange mænd og kvinder mellem 15 og 69 år havde i 2013 en lang videregående uddannelse som deres højst fuldførte uddannelse. Der var imidlertid stor forskel på antallet af kvinder og mænd, som havde en forskeruddannelse som deres højst fuldførte uddannelse. Her udgjorde mændene 61 pct. Endnu flere mænd end kvinder var ansat som professorer. For hver fire mandlige professorer var der kun en kvindelig professor i 2013.

Kvinder arbejder tættere på bopælen end mænd

Mænd rejste i gennemsnit 7 km længere end kvinder for at komme på arbejde i 2012. Mens kvinder i gennemsnit transporterede sig 16 km for at komme på arbejde, pendlende mændene i gennemsnit 24 km.

Pendlingsafstanden er beregnet som den korteste vejafstand fra den beskæftigedes bopælsadresse til arbejdsstedsadressen. Hjemturen indgår ikke i pendlingsafstanden.

I 2012 havde 87 pct. af de beskæftigede kvinder maksimalt 30 km mellem deres hjem og arbejdsplads, mens det kun gjaldt for 81 pct. af mændene. 19 pct. af mændene og 13 pct. af kvinderne havde 40 km eller mere til arbejde.

Omstillingsbord med telegrafistinder, 1929

Fagbevægelsen opstod i forlængelse af industrialiseringen i slutningen af 1800-tallet og afspejler udviklingen på arbejdsmarkedet.

Høj organisationsgrad i Danmark

Omkring år 1900 eksisterede der ca. 50 landsdækkende fagforbund, som organiserede omtrent halvdelen af de faglærte arbejdere. Det var den højeste organisationsgrad i verden. I 1915 var i alt 174.000 medlem af et fagforbund. Heraf var 77 pct. organiseret under den landsdækkende hovedorganisation De Samvirkende Fagforbund, senere LO, stiftet i 1898.

23 pct. af lønmodtagerne var organiseret uden for hovedorganisationerne i 1915 – i 2014 gjaldt det 16 pct.

I 1901 blev Kvindeligt Arbejderforbund i Danmark stiftet som et landsdækkende forbund for kvinder. Det var det første fagforbund i verden, der udelukkende organiserede kvinder. Organisationsgraden steg markant for kvinder igennem det 20. århundrede, hvor kvinder i stigende grad tog lønnet arbejde.

Telefonistinder blev organiseret i 1913. I 1920 strejkede de i seks uger og opnåede i den forbindelse ret til at fortsætte arbejdet også efter giftermål, samt tjenestemandsansættelse.

I modsætning til de fleste andre industrialiserede lande er lønmodtagernes organisationsgrad i Danmark ikke faldet gennem de seneste årtier. Den har således ligget stabilt på omkring 70 pct. siden 1985

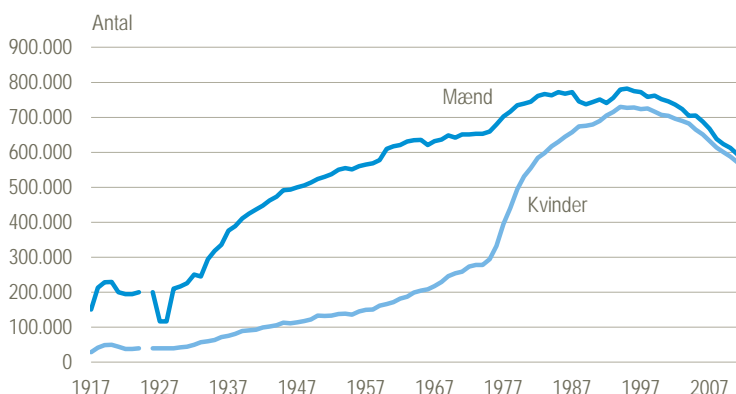
Flest kvinder er medlemmer af lønmodtagerorganisationer

Organisationsgraden er især høj for kvinders vedkommende, hvor 71 pct. af kvindelige lønmodtagere var organiseret i en lønmodtagerorganisation i 2014. For mandlige lønmodtagere gjaldt det 65 pct. Den højere organiseringsgrad af kvinder kan skyldes, at mange kvinder er beskæftiget i erhverv og sektorer, hvor der er tradition for organisering, men det kan også skyldes et behov for større tryghed på arbejdsmarkedet.

Flest mænd er organiseret uden for hovedorganisationerne

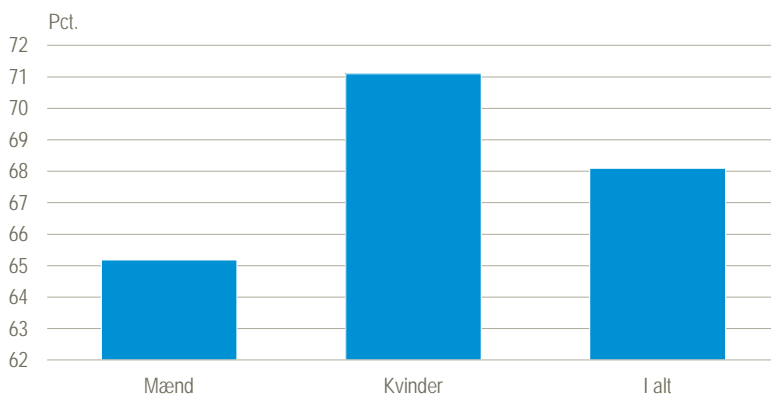
De senere år er der sket en stigning i antallet af lønmodtagere, der organiserer sig i en fagforening uden for hovedorganisationerne. I 2008 var 10 pct. af alle medlemmer organiseret uden for hovedorganisationerne. I 2014 gjaldt dette 16 pct. Fremgangen for fagforeninger uden for hovedorganisationerne er især sket på bekostning af medlemstallet i LO. Lidt flere mænd end kvinder er organiseret i forbund uden for hovedorganisationerne. Når der er forholdsmæssigt lidt flere kvinder organiseret inden for hovedorganisationerne, kan det skyldes, at der er mange kvinder beskæftiget i det offentlige, hvor der er tradition for at organisere sig i forbund tilknyttet hovedorganisationerne.

Medlemmer af De samvirkende Fagforbund. 1917-2012

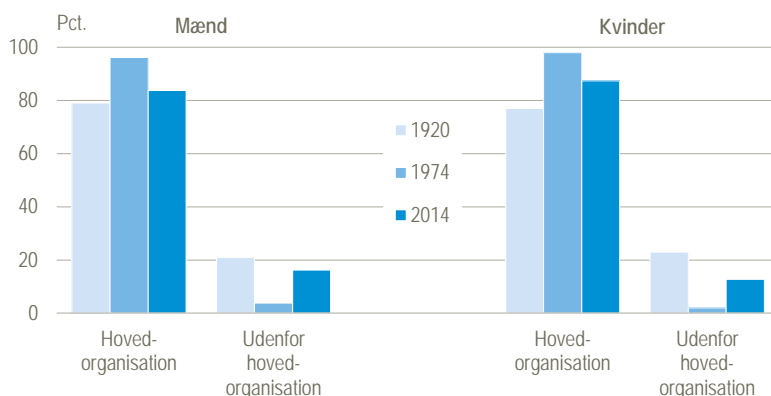

Anm.: Fra 1970 drejer det sig om Landsorganisationen i Danmark (LO).

Organisationsprocent for lønmodtagere. 2014

Organiserede efter tilknytning til en organisation. 1920, 1974 og 2014

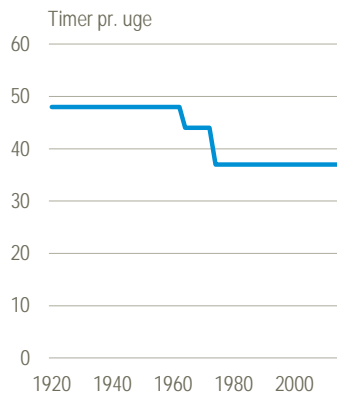

Anm.: På lønmodtagersiden findes der fire hovedorganisationer: LO, FTF, AC samt Ledernes Hovedorganisation. Hovedorganisationerne optræder på deres medlemsforbunds vegne i fagretlige sammenhænge, fx i Arbejdsretten.

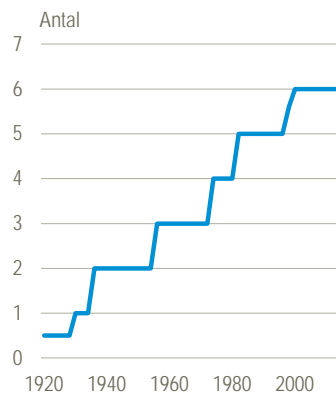

Hanne Dahl, EU-parlamentariker, på arbejde med lille datter, 2009

Ugentlig arbejdstid. 1920-2014

Årligt antal ferieuger. 1920-2014

Kortere arbejdstid og længere ferie

Fagbevægelsen har kæmpet for at forbedre lønmodtagernes arbejdsvilkår, herunder at reducere arbejdstiden og forlænge ferien. Der er især sket en reduktion af arbejdstiden i perioden 1960-1980, hvor kvinderne strømmede ind på arbejdsmarkedet.

Også muligheden for at holde ferie med løn har organisationerne haft stor indflydelse på. Den første ferielov blev vedtaget i 1938, hvor alle lønmodtagere fik ret til to ugers ferie med løn. Indtil da var det feriekasser o.l., som sikrede det økonomiske grundlag for at kunne holde ferie ved udbetaling af feriegodtgørelse, men mange holdt slet ikke ferie.

Omkring år 1900 blev søndagsarbejde forbudt ved lov. Den ugentlige arbejdstid er reduceret fra 48 timer ugentlig i 1920 til 37 timer i dag.

I 1979 blev vedtaget, at alle ikke kun havde ret, men også pligt til fem ugers ferie. I dag har vi ret til fem ugers ferie, men mange har aftalt sig til mere, fx en sjette ferieuge.

Flere kvinder er i A-kasse

Arbejdsløshedskasserne blev startet som private hjælpe-kasser organiseret af fagforbundene. I 1907 blev kasserne statsanerkendt ved lov. KAD (Kvindelig Arbejderforbund i Danmark) etablerede en A-kasse i 1910, hvilket var med til at sikre forbundet et stabilt medlemstal.

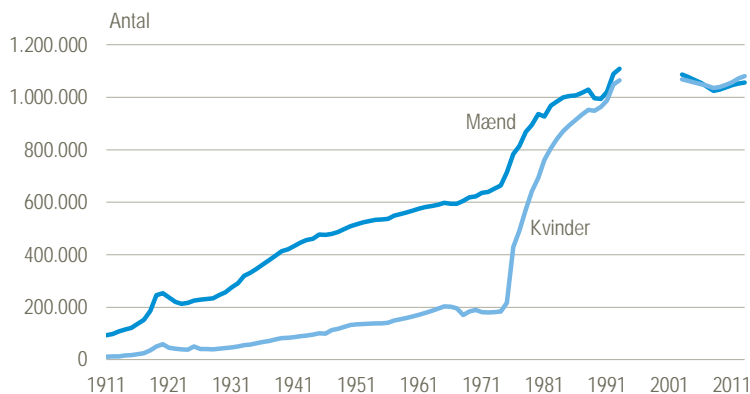
I takt med at kvinderne er kommet på arbejdsmarkedet, er de også blevet ledighedsforsikret.

I 1914 fik arbejdsløshedskasserne lov til at udbetale dagpenge til sine medlemmer i fire uger efter fødslen med delvis refusion fra staten. Da loven gjaldt for alle statsanerkendte A-kasser, fik kvinder uden for fabrikslovens område også mulighed for at få barselsdagpenge.

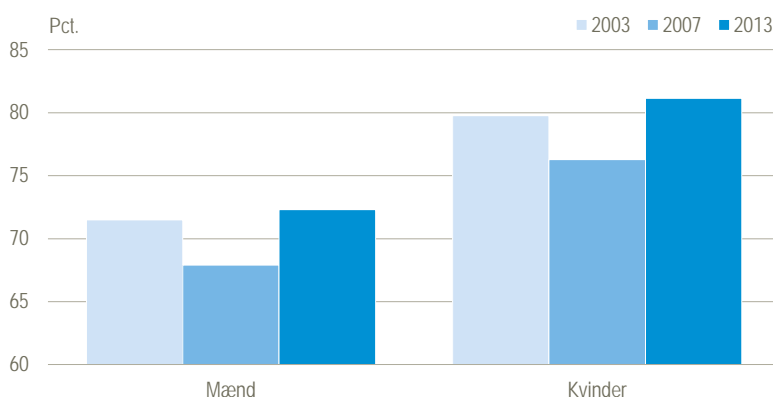
Flere kvinder end mænd er arbejdsløshedsforsikrede. I 2013 var 81 pct. af kvinderne i arbejdsstyrken arbejdsløshedsforsikret mod 72 pct. af mændene.

Antallet af arbejdsløshedsforsikrede er steget i forhold til 2007, hvor der var højkonjunktur og mangel på arbejdskraft – både for mænd og kvinder. Men i hele perioden gælder, at ca. 12 pct. flere kvinder har for sikret sig i en A-kasse. Dette gælder, uanset at der er flere mænd ansat i konjunkturfølsomme erhverv som bygge og anlæg og industrien.

Arbejdsløshedsforsikrede. 1911-2013

Arbejdsløshedsforsikredes andel af arbejdsstyrken. 2003-2013

Brudepar

Kvindens og mænds uddannelsesniveau og arbejdsmarkedsdeltagelse afspejler sig i, hvem kvinder og mænd danner par med, og i hvor høj grad de gifter sig med en partner med samme indkomst og uddannelsesniveau.

Brudene har oftere de længste uddannelser

De seneste tre årtier har tendensen til, at kvinder gifter sig med en partner med længere uddannelse end hende selv, og mænd gifter sig med en kvinde med kortere uddannelse end ham selv, været under afvikling.

I 1986 havde manden længst uddannelse i en tredjedel af de nye ægteskaber, mens kvinderne havde det i hvert femte. I dag er dette billede stort set vendt om. Andelen af vielser hvor ægtefællerne har lige lang uddannelse er desuden faldet med 4 pct. og udgør i dag 43 pct. af vielserne.

Højtuddannedes ægtefæller

Når mænd og kvinder med en lang videregående uddannelse gifter sig, vælger de lige så ofte en partner med et lavere uddannelsesniveau end dem selv som en med en uddannelse på samme niveau eller højere. For mændene har det ikke altid været sådan. I 1986 giftede mænd med lange videregående uddannelser sig i tre ud fire tilfælde med kvinder med lavere uddannelser end dem selv. Men i takt med, at gruppen af mænd og kvinder med en lang videregående uddannelse er vokset, er der kommet en større variation i partnernes indbyrdes uddannelsesniveau.

Færre oplever ægteskab

Det er blevet mere almindeligt ikke at blive gift. For både mænd og kvinder er andelen af dem, der aldrig har været gift når de fylder 50 år, omkring tredoblet siden midten af 1980'erne. I dag har hver fjerde mand og hver sjette kvinde aldrig været gift, når de fylder 50 år.

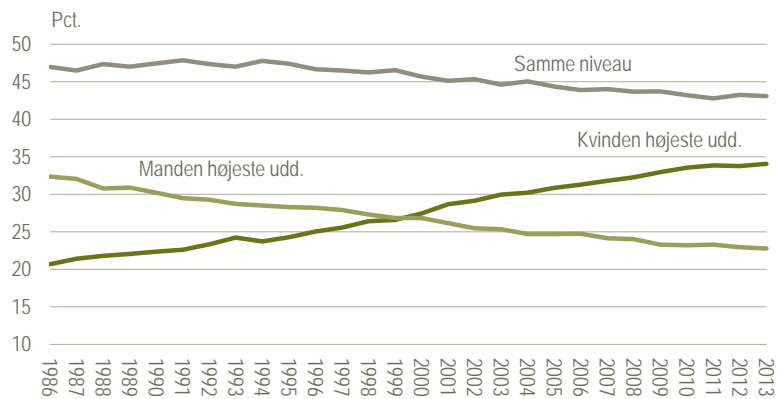
I 1986 gjaldt det næsten hver syvende kvinde med en lang videregående uddannelse, og de var dermed i den gruppe blandt både mænd og kvinder, hvor færrest havde giftet sig.

Det er vigtigt at bemærke, at kvinder på 50 år i 1986 med en lang videregående uddannelse udgjorde en meget lille gruppe, og de var specielle i den forstand, at det ikke lå lige så meget i kortene at tage en akademisk uddannelse, som for kvinder på 50 år i 2014.

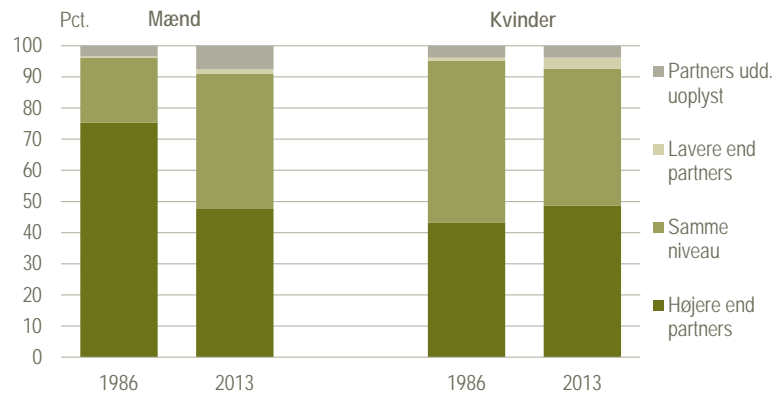
Flest ugifte blandt kortuddannede

Både dengang og i dag er der flest, der aldrig bliver gift blandt mænd, der ikke har fuldført en uddannelse ud over grundskolen. I dag er det også blandt de kvinder, som ikke har afsluttet en uddannelse efter grundskolen, at færrest har giftet sig, inden de fylder 50 år. Der er lige mange kvinder, der har giftet sig blandt kvinder med lang videregående uddannelse og kvinder med øvrige kompetencegivende uddannelser. En lang videregående uddannelse kan altså ikke længere ses som en årsag til ikke at blive gift, hverken for kvinder eller mænd.

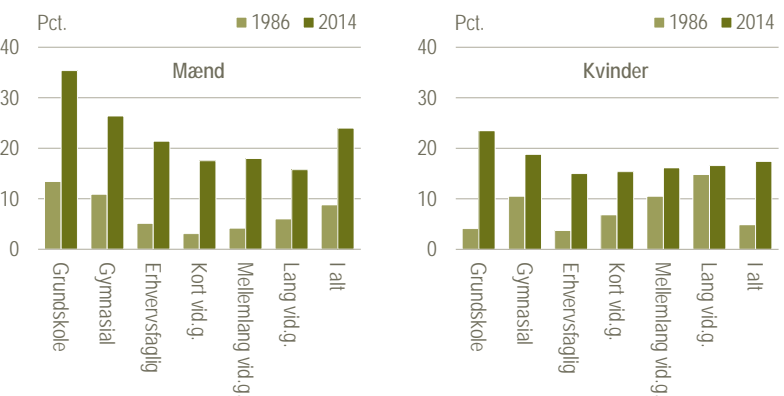
Uddannelsesniveau for viede par. 1986-2013

Viede med lang videregående uddannelse. 1986 og 2013

Højeste fuldførte uddannelse for 50-årige, der aldrig har været gift. 1986 og 2014

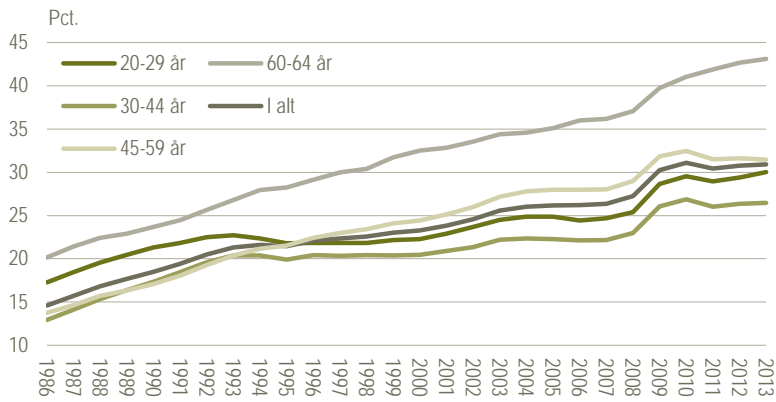
50-åriges højeste fuldførte uddannelse

	Grundskole	Gymnasial	Erhvervsfaglig	Kort videregående	Mellemlang videregående	Lang videregående	I alt
Mænd							
1986	11 455	266	10 817	738	2 249	1 225	27 298
2014	9 194	2 288	17 995	2 267	4 929	3 681	41 615
Kvinder							
1986	16 220	218	7 246	439	2 596	303	27 437
2014	7 567	2 575	15 946	1 780	9 246	3 022	40 964

Kærestepar

Par, hvor kvinden tjener mest efter parrets gennemsnitsalder. 1986-2013

Flere par, hvor kvinden tjener mest

I 2013 havde kvinder en højere indkomst end manden i næsten en tredjedel af alle parforhold. Andelen er gennem de seneste tre årtier vokset fra, at det i 1986 kun var i hvert syvende parforhold.

I par med en gennemsnitlig alder på 60 år og derover er manden oftere på pension, da han i gennemsnit er et par år ældre end kvinden. Der er derfor en særlig stor andel af disse par, hvor kvinden tjener mere end manden.

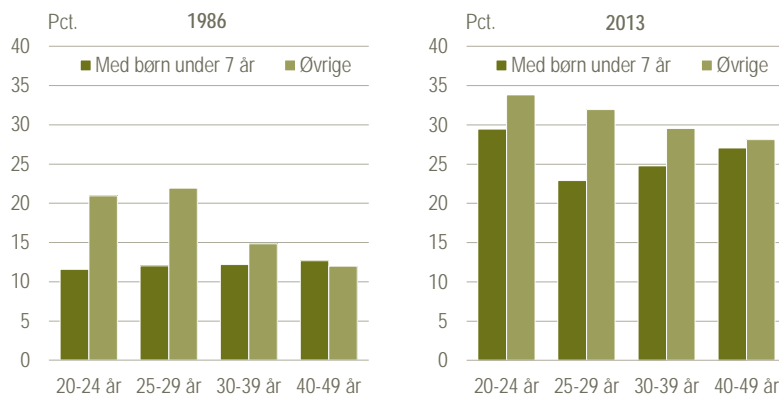
I ægtepar, hvor parrets gennemsnitlige alder er 30-44 år, er der færre par, hvor kvinden tjener mere end manden end i andre aldersklasser.

Færre par, hvor kvinden tjener mest, når der er små børn

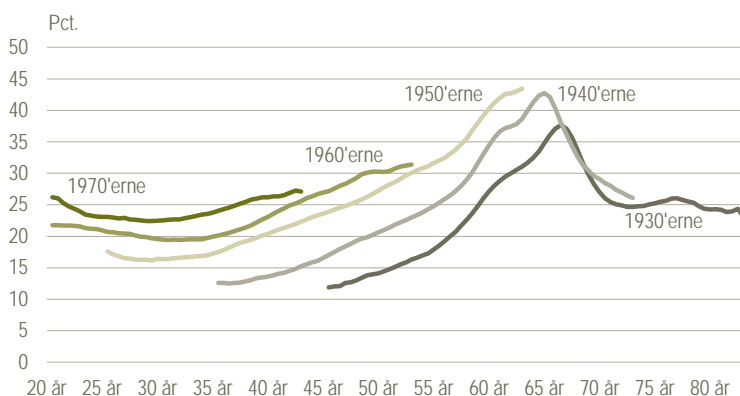
Blandt par i alle aldersgrupper, hvor der er et hjemmeboende barn under 7 år, er der færre par, hvor kvinden tjener mest end i par uden små børn. Dette gjaldt også i 1986, hvis vi ser bort fra aldersgruppen 40-49 år. Det skyldes sandsynligvis, at kvinders indtægt falder, når de er på barsel, og at en større andel af kvinder end mænd med børn arbejder på deltid.

For 100 år siden var det næsten altid manden, der forsørgede familie og tjente mest. I dag har kvinden den højeste indkomst i næsten en tredjedel af alle parforhold.

Par med og uden børn under 7 år, hvor kvinden tjener mest efter parrets gennemsnitsalder. 1986 og 2013

Par, hvor kvinden tjener mest efter parrets gennemsnitsalder og parrets gennemsnitlige fødselsårgang

Flere par hvor kvinden tjener mest blandt de yngste

Der er en markant stigning i andelen af parforhold, hvor kvinden tjener mere end manden. Der er tegn på, at tendensen vil fortsætte, da der er en større andel blandt de yngre generationer end de ældre, hvor kvinden tjener mere end manden.

Blandt par fra 1970'erne har der på alle alderstrin været flere par, hvor kvinden tjener mest end i par født i de foregående årtier, da disse var i samme alder. Fx tjente kvinden mest i 26 pct. af parrene fra 1970'erne, da de var 40 år, mens det kun gjaldt 23 pct. af de 40-årige par fra 1960'erne.

De tilsvarende tal for parrene fra 1950'erne og 1940'erne i samme alder var henholdsvis 20 og 14 pct.

Far med barnevogn

Barselsorloven har betydning for ligestilling og kvindernes position på arbejdsmarkedet. Lovgivningen på området er ændret flere gange gennem de sidste 100 år.

Fem ud af seks fædre holder barselsorlov

Ni ud af ti nyfødte bor sammen med både far og mor. De øvrige bor overvejende med deres mor, og i meget få tilfælde med deres far. Af de nyfødte der enten bor med deres mor eller far, er forælderen som oftest enlig, men omkring hver fjerde bor med en anden partner. Tre ud af fire nyfødte som bor med både mor og far, har forældre, som begge er berettiget til barselsdagpenge. I 1997 var det næsten en tredjedel af disse fædre som ikke tog en del af barselsorloven, mens det i 2013 kun var hver sjette, der ikke holdt barselsorlov.

De største ændringer har været:

- I 1901 blev fire ugers obligatorisk barselshvile indført for kvindelige fabriksarbejdere.
- I 1960 blev der indført 14 ugers barselsorlov, der kunne påbegyndes op til otte uger før fødslen for kvinder omfattet af lønarbejderordningen.
- I 1967 fik alle kvinder ret til fire ugers orlov før og 14 ugers barselsorlov efter fødslen.
- I 1983 fik fædre for første gang orlovsrettigheder i to uger efter fødslen, og forældrene fik yderligere ti uger sidst i orloven, der kunne deles mellem forældrene.
- I 1997 blev orloven forlænget fra 24 til 26 uger, og de sidste to var øremærket til fædre.
- I 2002 blev der indført 52 ugers barselsorlov, de to ugers øremærkning til fædre blev afskaffet. I de første to uger af orloven har mødre pligt og fædre ret til orlov. De næste 12 uger er øremærket til mor. Resten af orloven kan deles mellem forældrene.

Danmark er det eneste land i Norden, som ikke har særlig kvote af barselsorloven reserveret til fædre.

Svag stigning i fædres antal dage på barsel

I de familier hvor den nyfødte bor sammen med både moderen og faderen, og begge forældre er berettiget til barselsorlov, tager fædre i dag 9 pct. af orloven.

Hvor fædre holdt 19 dages barselsorlov i 2003, tilbragte de 30 dage hjemme i 2013. Der har været en mindre nedgang i længden af mødrenes barselsorlov efter 2003, hvor 52 ugers barselsorloven blev indført.

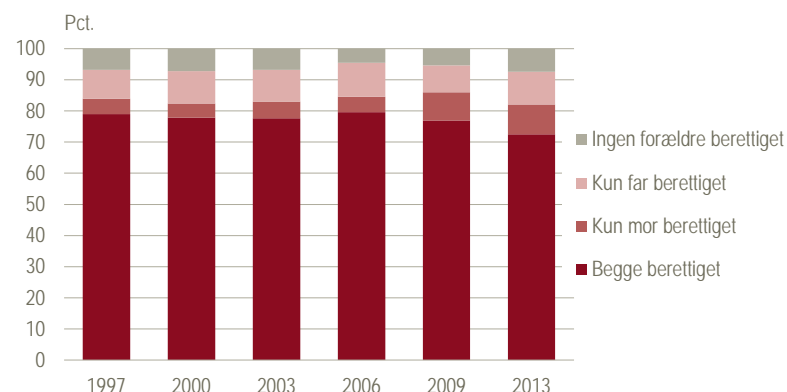
Børn der kun bor hos deres mor, har færre dage på barsel med deres far og samlet set end børn, der bor sammen med begge deres forældre.

Nyfødtes bopæl hos forældrene

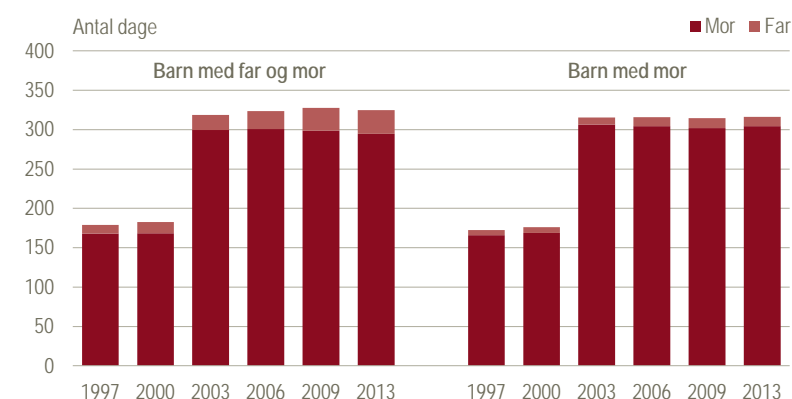
	1997	2000	2003	2006	2009	2013
I alt	67 790	66 300	64 161	64 503	65 304	58 246
	pct.					
Bor hos far og mor	86,9	87,8	88,3	90,2	88,9	88,2
Bor hos far	0,1	0,1	0,2	0,4	0,4	0,4
Bor hos mor	12,7	11,8	11,2	9,2	10,4	11,0

Anm.: 0-årige opgjort pr. 31. december. Procenter giver ikke 100 pct. da anbragte børn ikke er inkluderet.

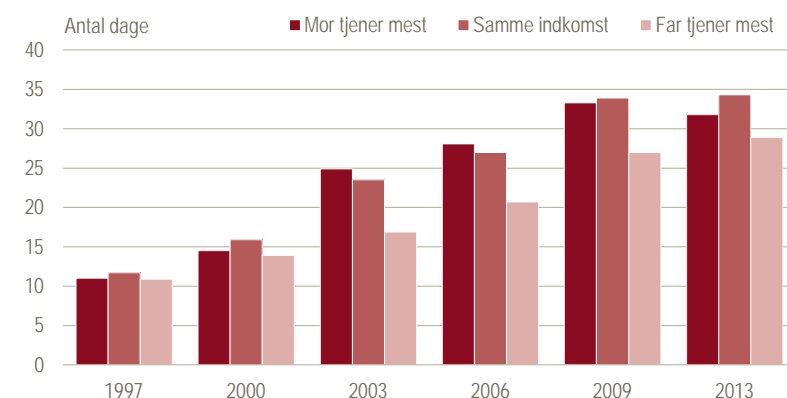
Forældrenes dagpenget for nyfødte, der bor med mor og far. 1997-2013

Gennemsnitligt antal dage, hvor begge forældre får barselsdagpenge. 1997-2013

Faderens orlovsdage efter forældrenes indkomstforhold. 1997-2013

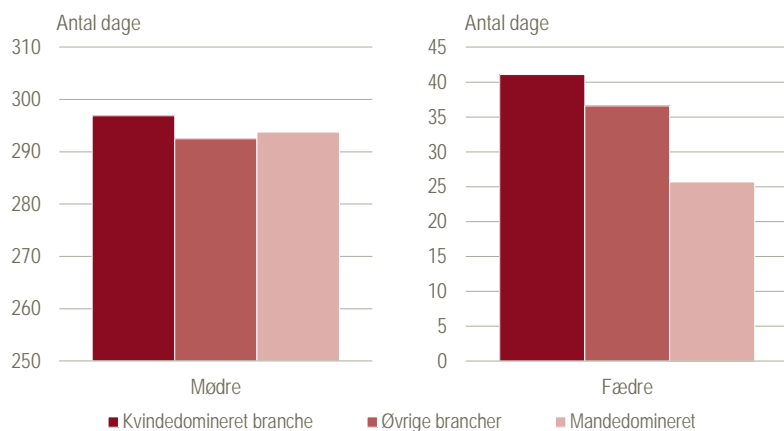

Anm.: Kun forældre der bor sammen og begge er berettiget til barselsdagpenge.

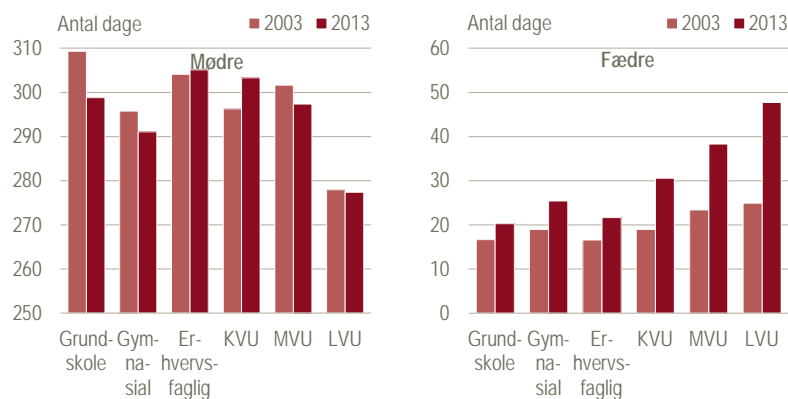
Mor med barnevogn

Mødres og fædres barselsdage efter branche. 2013

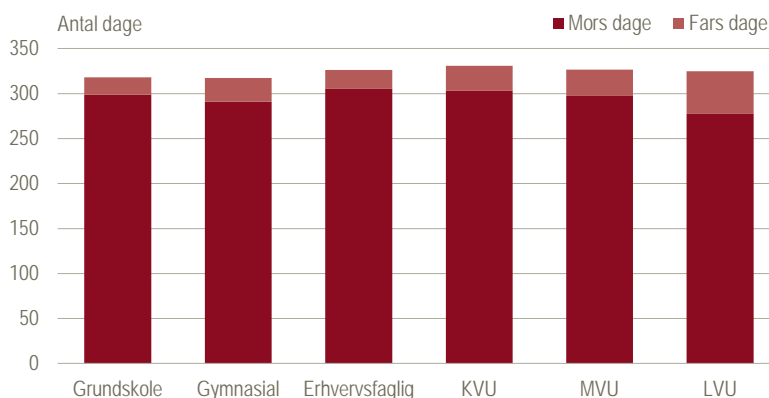
Anm.: Kun forældre, der bor sammen og begge er berettiget til barselsdagpenge.

Mødres og fædres barselsdage efter højeste fuldførte uddannelse. 2003 og 2013

Anm.: Forkortelserne KVU, MVU og LVU står for hhv. kort videregående, mellemlang videregående og lang videregående. Kun forældre, der bor sammen og begge er berettiget til barselsdagpenge.

Mødre og fædres barselsdage efter mødrenes højeste fuldførte uddannelse. 2013

Anm.: Forkortelserne KVU, MVU og LVU står for hhv. kort videregående, mellemlang videregående og lang videregående. Kun forældre, der bor sammen og begge er berettiget til barselsdagpenge.

Far tager flere dage, når han tjener det samme som mor

Fædre holder i gennemsnit flere barselsdage, når moderen tjener mest i forholdet, eller begge parter tjener det samme. I 2013 tog fædre i gennemsnit 34 dage, når de var i parforhold hvor begge havde samme indkomstniveau. Fædre i parforhold, hvor han tjener mest, tog kun 29 dage. Der er en svag tendens til at barnet får flere dage hjemme med sine forældre på barsel, når faderen tjener mere end moderen eller de tjener det samme.

Længere orlov i kvindedominerede brancher

Både fædre og mødre holder flere dages barselsorlov, hvis de er ansat i en kvindedomineret branche. Forskellen er dog størst blandt fædre. De fædre som er ansat i kvindedominerede brancher tager i gennemsnit 15 dages længere orlov end fædre ansat i mandedominerede brancher. Mødrene i de kvindedominerede brancher tager kun tre dages orlov mere end mødrene i de øvrige brancher.

Kvindedominerede og mandedominerede brancher er defineret ved, at der er henholdsvis 60 pct. eller flere kvinder henholdsvis mænd ansat i branchen. De største kvindedominerede brancher er inden for sociale institutioner, sundhedsvæsen og undervisning, som oftest forbindes med ansættelser i det offentlige. De største mandedominerede brancher er inden for bygge og anlæg og transport, som oftest er i den private sektor.

Højtuddannede fædre tager længst orlov

Fædre tager længere barselsorlov, jo højere deres uddannelsesniveau er. I 2013 holdt fædre med lang videregående uddannelse 48 dages barselsorlov, hvilket er mere end dobbelt så mange dage som fædre med grundskole- eller erhvervsfaglig uddannelse.

Der har været en stigning i antallet af dage fra 2003 til 2013 blandt fædre i alle uddannelsesgrupper, men den største stigning har været blandt fædre med mellemlang eller lang videregående uddannelse. Mødre med lang videregående uddannelse holder kortest barselsorlov, mens mødre med erhvervsfaglig og kort videregående uddannelse holder længst barselsorlov.

Far tager længst orlov, når mor er højtuddannet

Fædre tager 15 pct. af barseldagene, når mødrene har en lang videregående uddannelse. I par hvor mødrene har et lavere uddannelsesniveau, tager fædre kun mellem 6 og 9 pct. af barseldagene. Mange elementer spiller ind i forhold til hvor mange dage fædre tager – som egen uddannelse, branche, sektor, lokalaftaler om særlige barselsdage med fuld løn til fædre samt mødrenes uddannelse.

Kvinder med barnevogne

Fertiliteten er faldet siden starten af sidste århundrede, og der har samtidig været en stigning i andelen af mænd og kvinder der aldrig får børn. Mænd og kvinder med børn er blandt dem der arbejder mest, og deres uddannelsesniveau har betydning for, om de vil blive boende sammen med den anden forælder.

Børnerigeste familier på landet

I 1940 var der i gennemsnit 1,4 børn i ægteskaber, der havde været op til 15 år. Familiernes størrelse var meget forskellig på landet, i provinsbyerne og hovedstaden. Særligt i familier i landkommunerne, hvor manden var selvstændig landbruger, funktionær inden for landbruget eller landarbejder, var der mange børn i forhold til i de øvrige familier. Både i familierne i hovedstaden og i provinsbyerne var der gennemsnitligt færre børn end for landsgennemsnittet, uanset mandens erhverv.

I 1922 fik gifte kvinder sideordnet forældremyndighed i ægteskabet over egne børn samt ret til at komme i betragtning som indehaver af forældremyndighed ved skilsmisse. Faderen var dog fortsat værge indtil 1958.

Ingen ændring i barnløsheden de senere generationer

Mindre end hver syvende mand og hver tiende kvinde, som blev født i 1940, var barnløse ved deres 50-års fødselsdag. Især generationerne født inden midten af 1950'erne har oplevet en stigning i andelen af barnløse, mens udviklingen er stagneret blandt de efterfølgende generationer.

For generationerne født i midten af 1950'erne og fremefter er det hver femte mand og knap hver ottende kvinde, som ikke har fået børn inden de blev 50 år.

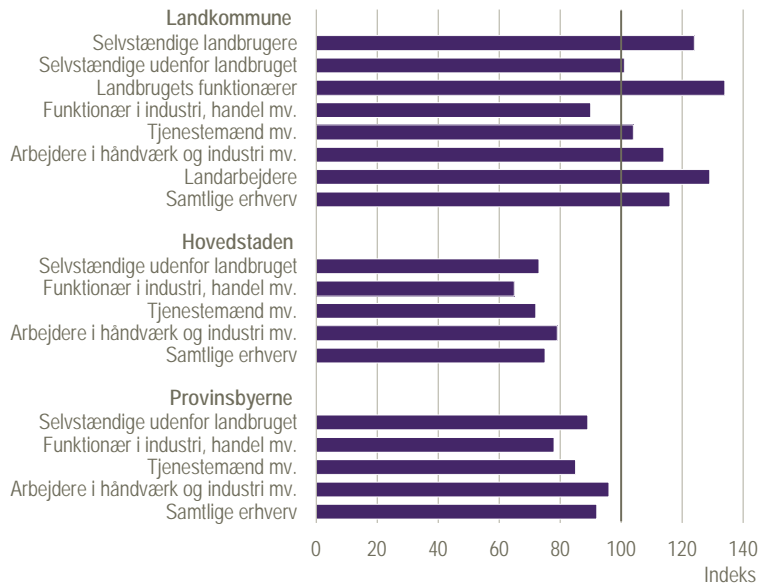
Meget få kvinder får deres første barn i 40'erne. Blandt mændene er der større chance for at opnå forældreskab i løbet af 40'erne.

Flere kvinder med lang videregående uddannelse får børn

Flere kvinder med lang videregående uddannelse, som blev født i 1964 var blevet mødre, da de fyldte 50 år end blandt de højtuddannede kvinder født i 1940. Andelen af barnløse er derimod steget blandt kvinder med uddannelser på øvrige niveauer, bortset blandt dem med mellemlang videregående uddannelse. Andelen af barnløse er næsten fordoblet blandt de kvinder, hvis højeste uddannelse er grundskolen. Andelen af barnløse er steget blandt mænd uanset uddannelsesniveau.

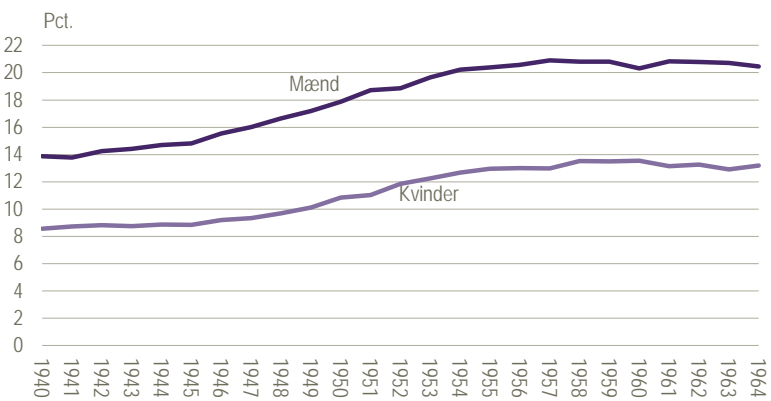
Blandt både mænd og kvinder født i 1964 er der flest barnløse hos dem, hvis højeste uddannelsesniveau er grundskole eller gymnasiet. Betydningen af uddannelsesniveau i forhold til barnløshed er dog meget mere udtalt blandt mænd end kvinder.

Børnetallet i ægteskaber efter mandens erhverv i forhold til gennemsnitligt samlet børnetal. 1940

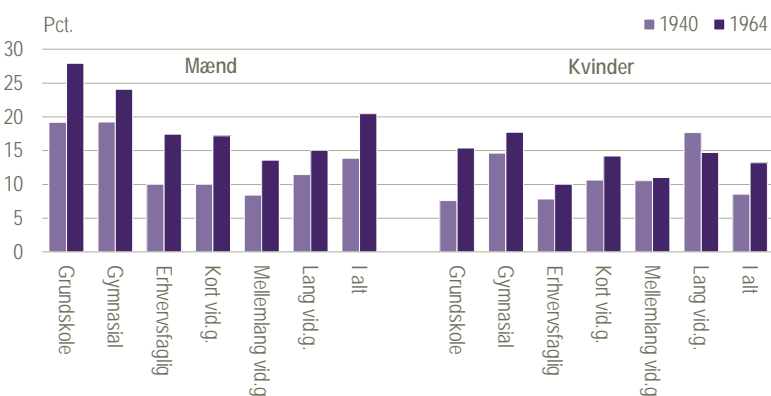

Anm.: Kun i ægteskaber, som havde været under 15 år.

Barnløse 50-årige for fødselsårgangene 1940-1964

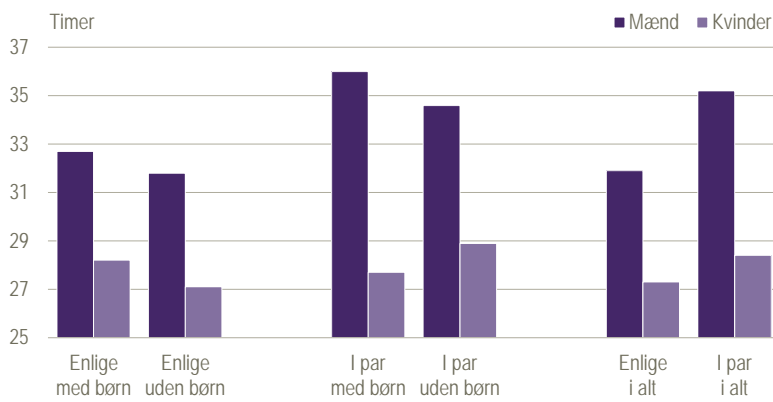
Barnløse 50-årige efter uddannelse for fødselsårgangene 1940 og 1964

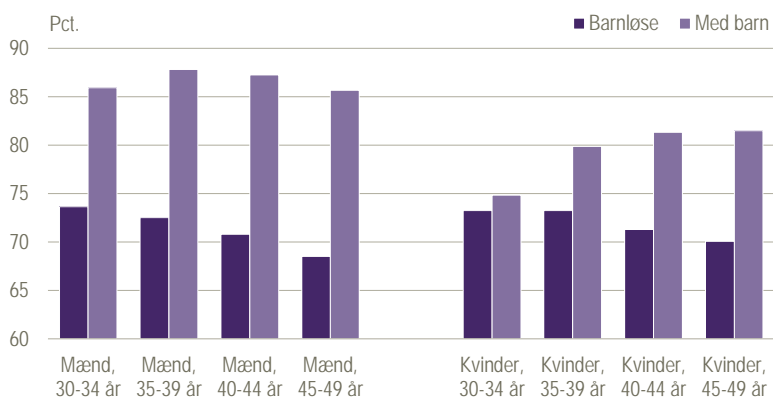
Far og barn

Gennemsnitlig ugentlig arbejdstid (inkl. fuldt fravær). 2013

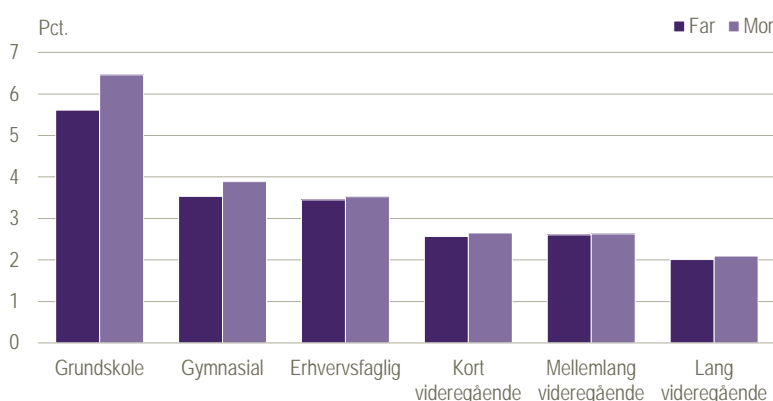
Anm.: Børn er her defineret som hjemmeboende børn på 13 år og derunder.

Beskæftigelsesfrekvenser efter, om personerne har børn eller ej. 2013

Anm.: Personer med børn er alle der har fået børn, uanset om de er hjemmeboende.

Brud i familier med børn efter forældres højeste fuldførte uddannelse. 2013

Mænd arbejder væsentlig længere end kvinder

Mænd arbejder mere end kvinder. Uanset om han er enlig eller lever i parforhold og uanset, om han har børn eller ej. Mænd, som lever i parforhold og har børn, arbejder mest, i gennemsnit 36 timer om ugen, når man måler den gennemsnitlige faktiske arbejdstid inkl. fuldt fravær. Det er otte timer – eller 23 pct. – mere end kvinder i samme situation (i parforhold og med børn).

Men også mænd i parforhold uden børn arbejder længere end kvinder i samme situation – næsten seks timer mere svarende til 16 pct. Enlige kvinder har stort set samme gennemsnitlige arbejdstid som kvinder, der lever i parforhold. Den enlige kvinde arbejder blot 1 enkelt time mindre. Der er heller ikke den store forskel på, om kvinderne har børn eller ej.

Mænd i parforhold arbejdede i gennemsnit 6,8 timer mere om ugen end kvinder i parforhold i 2013. Enlige mænd arbejdede i gennemsnit 4,6 timer mere end enlige kvinder i 2013.

Mænd med børn er oftest i beskæftigelse

Mænd med børn har de højeste beskæftigelsesfrekvenser. 86-88 pct. af de 30-49-årige mænd, der har børn, er i beskæftigelse. Det gælder kun 68-74 pct. af mænd uden børn. Kvinder med børn er også i højere grad beskæftiget end kvinder uden børn, men forskellen er ikke lige så markant som blandt mændene. Beskæftigelsesfrekvensen stiger med alderen for kvinder med børn. For både mænd og kvinder uden børn, falder andelen af beskæftigede med alderen.

Flest brud, når forældre kun har grundskoleuddannelse

Knap tre ud af fire hjemmeboende børn under 18 år, bor sammen med begge forældre. Kun 13 pct. af dem der ikke bor hos begge forældre, har adresse hos deres far. Der er flest brud i de børnefamilier, hvor far eller mor ikke har en uddannelse ud over grundskoleniveau. I 2013 var der et brud i 6 pct. af de børnefamilier, hvor far eller mor kun havde en grundskoleuddannelse.

Andelen af børnefamilier med brud er væsentlig lavere, når forældrene har taget mindst en gymnasial uddannelse, og der er færrest brud når far eller mor har en lang videregående uddannelse. Når vi ser på familier efter forældrenes uddannelsesniveau, skal der dog tages højde for, at der er flere brud i helt unge par, og uddannelsesniveauet kan hænge sammen med alderen.

Brud i familien er her defineret som følger. En familie, der består af far, mor og mindst 1 fælles barn under 17 år bor sammen i starten af året, men i slutningen af året deler far og mor ikke adresse længere.

Milepæle

Vedttaget / I kraft	Lov / Begivenhed	Reformer
1814	Anordning for Almueskolevæsenet på Landet i Danmark	Begge køn pålægges undervisningspligt (som det første sted i verden). Den store Skolekommission af 1789 havde forberedt denne anordning.
1857/1862	Lov om Haandværks- og Fabriksdrift samt Handel og Beværtning næringsloven)	Ugifte kvinder og enker får ret til at drive egen virksomhed.
1859	Kongelig Resolution der anordnede Eksamen for vordende Lærerinder ved Borger- Og Almueskoler	Eksamen for lærerinder på pigeskoler (på foranledning af Pauline Worm).
1866	Almindelig borgerlig straffelov	Kvinder, der får en abort, kan gives forbedringshusarbejde i op til otte år (tidligere gav det dødsstraf).
1867	Lov om ansættelse af lærerinder ved de offentlige skoler i købstæderne og på landet, samt om disses lønning	Kvinder kan ansættes som lærerinder.
1871		Dansk Kvindesamfund stiftes af Matilde og Frederik Bajer. Den første formålsparagraf for organisationen: "... at hæve Kvinden i aandelig, sædelig og økonomisk Henseende og saaledes tillige gøre hende til et selvstændigere Medlem af Familie og Stat, navnlig ved at aabne Adgang til Selverhverv."
1872		Dansk Kvindesamfund stifter Handelsskolen for Kvinder. I 1874 følger Søndagsskolen for Kvinder af den arbejdende og tjenende Klasse, og i 1895 opstår Tegneskolen for Kvinder, som i dag kendes under navnet Danmarks Designskole.
1875	(Kongelig) Anordning angående Kvinders Adgang til at erhverve akademisk Borgerret ved Københavns Universitet	Kvinder får adgang til at tage studentereksamen samt andre afsluttende eksamener ved Københavns Universitet. De er dog stadig ekskluderet fra teologi.
1877		De første kvindelige studenter bliver udklækket (Nielsine Nielsen og Johanne Gleerup).
1880	Lov om gift kvindes rådighed over, hvad hun erhverver ved selvstændig virksomhed	Gifte kvinder får rådighed over, hvad de har erhvervet ved eget arbejde. Frederik Bajer havde to gange tidligere (i 1876 og 1878) stillet lignende lovforslag.
1882		Første vuggestue oprettes i København.
1885	Lov om oprettelsen af en statsskole for kvinders uddannelse til lærerinder m.v.	Det første seminarium for kvinder bliver oprettet i Vejle i 1893.
1885		Nielsine Nielsen bliver den første kvindelige læge.
1887		Nanna Berg bliver første kvindelige jurist. Ved en højesteretsdom i 1888 nægtes hun adgang til at møde som sagførerfuldmægtig.
1888		Dansk Kvindesamfund indsamler 20.000 underskrifter på landsplan for kravet om kommunal valgret.
1888		Kvinder får adgang til Kunstakademiet. Det bliver først nedstemt, men derefter vedtaget efter en adresse fra Dansk Kvindesamfund til Rigsdagen. Derefter bliver der oprettet særlige klasser for kvindelige malere og billedhuggere.
1888	Lov om Underholdsbidrag til Børn, der er avlet uden for Ægteskab m.m.	Ugifte mødre får ret til at kræve underholdsbidrag fra barnefaderen. Hvis han ikke betaler, har det offentlige pligt til at yde bidrag til moderen, uden fattighjælpsvirkninger.
1891	Lov om det offentlige fattigvæsen	Ifølge lovens paragraf 2 har manden pligt til at forsørge sin hustru, også selv om de ikke længere lever sammen, og uanset om de har formuefællesskab eller ej.
1898		Danske Kvindeforeningers Valgretsudvalg (senere Danske Kvindeforeningers Valgretsforbund) oprettes for at kæmpe for kvinders stemmeret. Udvalget agerer som paraplyorganisation for 8 foreninger i 1898. I 1904 er det steget til 22 foreninger. I 1904 bliver Valgretsudvalget medlem af International Woman Suffrage Alliance (IWSA), og dermed bliver Danmark et af alliancens første to medlemslande.
1899	Lov om Formueforholdet mellem ægtefæller	Introduktion af særeje som alternativ til formuefællesskab. Formuefællesskabet skal deles ligeligt ved et eventuelt skifte, og mandens tidligere enerådighed over formuen modificeres, så hustruens samtykke også er nødvendigt i en række tilfælde.
1901	Lov om arbejde i fabrikker og dermed ligestillede virksomheder samt det offentlige tilsyn dermed	Fire ugers obligatorisk barselhvile for kvindelige fabriksarbejdere og mulighed for offentlig hjælp i perioden uden fattighjælpsvirkninger. Forbud mod kvinders natarbejde, der først var med i lovforslaget, gennemføres ikke.
1903	Lov om Menighedsråd	Kvinder får stemmeret til og bliver valgbare til Menighedsråd.
1904		Kvinder får adgang til at tage teologisk embedseksamen. Men de kan først blive præster i 1947 på grund af modstand fra især Venstre, det Konservative Folkeparti og menighedsrådene.
1908	Lov om kommunale valg	Kvinder får stemmeret til Kommunalvalg og bliver valgbare til kommunalbestyrelser.
1908	Lønninger m.v. for Tjenestemænd ved Postvæsenet, Statsbanerne, Telegraf- og Toldvæsenet	Lønninger for mænd og kvinder bliver stort set ens inden for alle fire etater.
1908	Lov indeholdende Bestemmelser om Børn udenfor Ægteskab og disses Forældre	Uægte børn og deres mødres retsstilling forbedres. Blandt andet skal faderens underholdsbidrag bestemmes ud fra moderens livsforhold og ikke længere blot for at dække barnets "nødtøftigste forsorg".

Vedtaget / I kraft	Lov / Begivenhed	Reformer
1908	Lov om nogle forandringer i kvinders retsstilling	Kvinder sidestilles med mænd i forhold til adskillige hverv: De må nu være vidner i retssager, agere som forlovere, og enker, fraskilte og fraseparerede kvinder får nu beføjelser til at være værge for deres egne børn (forældremyndighed). Desuden kan fuldmyndige kvinder beskikkes som værge eller kurator for et barn, der ikke er deres eget.
1910	Den skandinaviske Familieretskommission nedsættes	Kommissionen nedsættes på foranledning af blandt andre Dansk Kvindesamfund, og dens forslag om familielovgivning er frontløberer for mange af de næste årtiers reformer i både Sverige, Norge, Danmark og Finland. I Danmark især ægteskabslovene i 1920'erne.
1912		Vielsesritualet ændres efter lange forudgående debatter, hvor især Dansk Kvindesamfund spillede en vigtig rolle. Kvinden skal ikke længere love manden underdanighed i ægteskabet.
1913	Lov om arbejde i fabrikker m.v.	Forbedret mulighed for økonomisk støtte efter forsørgsloven under barselshvile.
1913	Lov om understøttelse til børn af enker og af enkemænd	Ubemidlede enker kan få økonomisk hjælp til deres børn fra det offentlige, uden at det betragtes som fattighjælp.
1914	Lov om anerkendte arbejdsløsheds-kasser	Kvindelige medlemmer af arbejdsløsheds-kasserne kan få økonomisk støtte i fire uger efter fødslen med delvis refusion fra staten.
1915	Grundlovsændring	Danske kvinder får stemmeret og valgbarhed til Rigsdagen.
1918	Rigsdagsvalg	De første kvinder vælges til Rigsdagen, fire i Folketinget (3 pct. af forsamlingen) og fem i Landstinget (7 pct. af forsamlingen).
1919		1.500 kvinder fra tjenestemandorganisationer og Dansk Kvindesamfund vedtager en resolution om ligeløn på et offentligt møde. Lønningskommissionen anbefaler ligeløn.
1919	Lov om Tilskud til Fremme af forebyggende Børneforsorg	Danske børneinstitutioner kan få offentlige tilskud.
1919	Lov om Statens Tjenestemænd	Ligeløn for tjenestemænd, men reguleringstillægget gøres afhængigt af forsørgerstatus. Gifte mænd får et forsørgertillæg, også selv om de ingen børn har, og enker med børn får intet tillæg. Der indføres konjunkturtillæg, dyrtidstillæg (mht. forsørgerbyrde) og stedtillæg.
1921	Lov om lige adgang for kvinder og mænd til tjeneststillinger	Kvinder er fortsat ekskluderet fra stillinger i hæren og præsteembedet. Masseafskedigelser af gifte kvinder i 1930'erne viser, at overtrædelse af loven ikke medfører reelle sanktionsmuligheder.
1922	Lov om Indkomst- og Formueskat til Staten	Der skelnes mellem forsørgere og ikke-forsørgere, og et forsørger-fradrag til mænd med hjemmegående koner indføres. Mindrebemidlede forsørgere får et større skattefrit fradrag. Forsørgerfradragene betyder, at det ikke var økonomisk fordelagtigt for gifte kvinder at have erhvervsarbejde. Enker skal betale halv skat året efter mandens død, mens enkemænd skal betale fuld skat. Sambeskatningen fra 1903 opretholdes på trods af Ægteskabskommissionens forslag om særbeskatning af de to ægtefæller.
1922	Lov om ægteskabs indgåelse og opløsning	Resultatet af den Skandinaviske Familieretskommissions arbejde. Et lignende forslag var fremsat i 1919, men kom ikke igennem begge Ting. Regler om forlovelse, ægteskab og skilsmisse. Kvinders ægteskabelige retsstilling bliver stærkt forbedret, og de kan få del i forældremyndigheden over barnet. Den rigeste ægtefælle (normalt manden) får pligt til at betale underholdsbidrag ved separation og skilsmisse. Dog kan den ægtefælle, som er skyld i bruddet, i almindelighed ikke få tilkendt et bidrag.
1922	Lov om umyndighed og værgemål	Gifte kvinders får bedre rettigheder til myndigheden over deres børn gennem sideordnet forældremyndighed, og de får ret til at komme i betragtning som indehaver af forældremyndighed ved skilsmisse. Faderen forbliver dog værge indtil 1958.
1922	Lov om Aldersrente	Alle personer, der er fyldt 65 får ret til aldersrente med en fast takst for alle, også ugifte mænd og kvinder. Enlige kvinder får mindre pension end mændene indtil 1947.
1923		Thit Jensen stifter foreningen Frivilligt Moderskab. Hun er stærk fortalere for indførelse af prævention mod graviditet. I 1924 opretter hun Foreningen for Seksuel Oplysning sammen med lægen J. H. Leunbach.
1924		Socialdemokraten Nina Bang udnævnes til undervisningsminister og bliver den første kvindelige minister i Danmark og samtidig verdens første kvindelige minister i en parlamentarisk regering.
1924		Mødrehjælpen oprettes som privat institution.
1925	Lov om Ægteskabets retsvirkninger	Gensidig forsørgerpligt. Manden og konen skal støtte hinanden og varetage familiens tarv i fællesskab, og penge- og omsorgsforsørgelse sidestilles. Formuefællesskabet består, hvis der ikke er særeje, men man kan nu selv bestemme, om der skal være særeje over noget af formuen. Hver ægtefælle råder over alt, hvad vedkommende ejede før vielsen og senere har oplyst, uafhængigt af, om der er sær- eller fællesje.
1926	Lov om ægtefællers arveret og uskiftet bo	Hustruen får samme ret som manden til at sidde i uskiftet bo.
1930	Borgerlig straffelov	Abortlovgivningen fra 1866 fastholdes, men strafferammen for at dræbe fostret indskrænkes til 2 år, og kan helt bortfalde under formildende omstændigheder. En person der yder assistance ved aborten straffes med fire år, eller otte år, hvis der er skærpede omstændigheder (§ 242).
1932	Svangerskabskommission nedsættes	Kommissionen nedsættes for at diskutere abortloven med det formål at nedbringe tallet af illegale aborter.
1937	Lov om børn uden for ægteskab	Uægte børn får ret til faderens navn og arv, og der indføres obligatorisk fastslåning af faderskabet m.v.
1937/1939	Lov om foranstaltninger i anledning af svangerskab	Resultatet af Svangerskabskommissionens arbejde. Abort legaliseres på medicinsk, etisk og eugenisk indikation. Den sociale indikation kommer ikke med i loven. Det bliver lovligt at reklamere for præventionsmidler, hvis det foregår på en måde, der ikke vækker anstød.

Vedttaget / I kraft	Lov / Begivenhed	Reformer
1939	Lov om Mødrehjælpsinstitutioner	Den private mødrehjælp i København bliver offentlig og udvidet til hele landet. Forinden var der allerede oprettet mødrehjælp i Odense og Aarhus. Formålet med mødrehjælpen er at yde gravide kvinder personlig, social og juridisk hjælp, uanset deres ægteskabelige status. Mødre får ret til barselshvile otte uger før og otte uger efter fødslen, og pligt til fire ugers dagpengebetalt arbejdsophør efter fødslen.
1942		Husmoderafløser-begrebet opstår. Husmoderafløserordningen opstod under Anden Verdenskrig (1940-45) for at bekæmpe den store kvindearbejdsløshed. Danske Kvinders Samfundstjeneste står bag initiativet.
1943		En Landsretsdøm fastslår, at man ikke kan afskedige kvinder fra offentlige stillinger på grund af, at de skal giftes.
1945	Lov om Svangerskabshygge	Tilbud om præventionsvejledning samt helbredsundersøgelser af gravide, som får ret til tre lægebesøg og syv jordemoderbesøg under graviditeten.
1946	Lov om statens tjenestemænd	Kvindelige og mandlige tjenestemænd er ligestillet i pensionsudregningen.
1947	Lov om ændringer i lov fra 1941 om adgang til præsteembeder i Folkekirken	Kvinder får adgang til præsteembedet. I 1948 udnævnes de første kvindelige præster.
1948		Grønlandske kvinder får stemmeret.
1949	Lov om Husmoderafløsning	Forslag fra kvindeorganisationerne under krigen, og faktisk allerede iværksat der. Gratis, midlertidig husmoderafløsning ved sygdom eller fødsel. Det var samtidig forløber for den senere indførelse af hjemmehjælp i 1958.
1950		Ingeborg Hansen bliver den første kvindelige formand for Landstinget. Samtidig udnævnes Bodil Koch som den første kirkeminister, og Helga Pedersen som den første justitsminister.
1952		Giftede kvinder må nu selv underskrive deres selvangivelse.
1953		Bodil Dybdahl bliver den første kvindelige højesteretsdommer.
1953	Grundlovsændring	Kvindelig tronarvefølge bliver indført, dog kun, hvis regenten ikke har fået sønner.
1954/1955	Lov om almindelig Arbejderbeskyttelse	Gennemføres under lange og vanskelige forhandlinger. Lovens område bliver udvidet, og nu er småhåndværks- og industrivirksomheder som damefrisører og laboratorier også indbefattet af den og får dermed også fire ugers barsel. Personale i restaurationsbranchen, på hoteller og rengøringspersonale i vuggestuer og hospitaler er ikke med under loven.
1956	Lov om foranstaltninger i anledning af svangerskab m.v.	Revision af Svangerskabsloven fra 1937. Ændring i abortlovgivningen, således at den medicinske indikation nu også omfatter tilfælde, hvor sociale forhold indebærer en helbredstrussel. Mødrehjælpen og private foreninger må etablere seksualoplysningsklinikker.
1956/1957	Lov om ændring i lov om folkeforsikring	Alle borgere over 67 år får ret til folkepension.
1958	Lov om lønninger og pensioner m.v. til statens tjenestemænd	Reglerne om forsørgertillæg fra 1919 udgår af tjenestemandensloven, og loven giver nu lige store reguleringstillæg til mænd og kvinder.
1960	Lov om offentlig sygeforsikring	Alle mødre, der er omfattet af lønarbejderordningen (og dermed er dagpengeforsikrede) får barselsorlov i 14 uger. Selvstændige erhvervsdrivende får to ugers barsel.
1961/1962	Lov om personnavne	Kvinder kan beholde deres slægtsnavn som mellemnavn, og børnene har nu ret til moderens pigenavn.
1962	Loven om forsvarets personel	Kvinder får formelt adgang til forsvaret. Det er dog først i 1971, at de første kvinder bliver ansat i militæret.
1964	Lov om børne- og ungdomsforsorg	Børne- og ungdomsværnet skal sikre tilstedeværelsen af de fornødne daginstitutionsplasser, og institutionerne får en ny betegnelse: socialpædagogiske dagpasningsstilbud. En omfattende udbygning af offentlige dagtilbud for børnepasning sætter i gang fra 1966, da det offentlige byggestop ophæves.
1966		Sundhedsmyndighederne frigiver P-pillen. Det udløser en markant nedgang i antallet af fødsler året efter.
1969/1970	Lov om ændring af lov om opkrævning af indkomst- og formueskat for personer (Kildeskat)	I 1963 havde Dansk Kvindesamfund indsamlet over 70.000 underskrifter mod sambeskatning. Der indføres særbeskatning af ægtefællers lønindkomst. Dermed bliver giftede kvinder individuelle skatteborgere, men der er fortsat sambeskatning i forhold til formue. Formuleringen "familieoverhoved" fjernes.
1970	Lov om svangerskabsafbrydelse	Mulighed for abort på social indikation, samt for kvinder, der enten er fyldt 38 år, eller som har fire hjemmeboende børn, der alle er under 18.
1970	Lov om arbejdsformidling og arbejdsløshedsforsikring	Deltidsarbejdende får adgang til arbejdsløshedsunderstøttelse, hvis de arbejder mindre end 1/3 af normal arbejdstid.
1973/1973	Lov om svangerskabsafbrydelse	Fri abort indtil udgangen af 12. svangerskabsuge. Senere abort kan foretages efter samrådstilladelse.
1973		Ligelønsprincippet medtages i overenskomsterne for LO området med formuleringen "lige løn for samme arbejde".
1976	Lov om lige løn til mænd og kvinder (implementering af EF direktiv)	Lige løn for samme arbejde. EF direktivets tilføjelse "af samme værdi" medtages ikke. Danmark taber en sag ved EF domstolen i 1985 om dette spørgsmål og ændrer loven i 1986. Ansatte må ikke fyres på grund af fremsat krav om ligeløn.
1978	Lov om ligebehandling (implementering af EF direktiv)	Forbud mod forskelsbehandling på grund af køn på arbejdsmarkedet og i uddannelsessystemet.
1980	Lov om barselsorlov / Lov om dagpenge ved sygdom og fødsel	Mødre får orlov fire uger før fødslen og 14 uger efter, og desuden indføres forbud mod afskedigelse på grund af graviditet.
1982/1983	Lov om ændring af forskellige skattelove (skattemæssig ligestilling af ægtefæller)	Ophævelse af sambeskatningen af ægtefællers formue. Den giftede kvinde bliver reelt en ligestillet skatteborger.
1983/1984	Lov om ændring af lov om barselsorlov / Lov om ændring af lov om dagpenge ved sygdom eller fødsel	Fædre får adgang til barselsorlov. To ugers omsorgsorlov til fædre umiddelbart efter fødslen, og ti ugers forældreorlov til deling mellem forældrene i perioden fra barnets 15. til 24. uge. Fædrenes rettigheder er betinget af, at begge forældre har dagpengegivende indtægt.

Vedttaget / I kraft	Lov / Begivenhed	Reformer
1988/1989	Lov om ligebehandling af mænd og kvinder mht. beskæftigelse og barselsorlov	Bedre beskyttelse mod afskedigelse på grund af graviditet, barsel og adoption. Arbejdsgiveren skal føre bevis mod den gravide i tilfælde af afskedigelse (omvendt bevisbyrde). Offentlige myndigheder skal arbejde for ligestilling uden nærmere præcisering.
1989		Løn under barsel i de statslige overenskomster, både til mænd og kvinder.
1989		Mimi Jakobsen bliver leder af Centrum-Demokraterne. Første kvindelige partileder.
1991	Lov om dagpenge ved sygdom eller fødsel	Faderens ret til orlov gøres uafhængig af moderens situation.
1992	Lov om forældreorlovsydelse	Forældre med børn i alderen 0-8 år kan få orlov i minimum 13 uger og højst 36 uger. Orlovsydelsen udgør 80 pct. af arbejdsløshedsdagpengenes højeste sats.
1993/1994	Lov om orlov til børnepasning	Børnepasningsorlov indføres, og forældre til børn i 0-8 års alderen kan nu få orlov i minimum 13 uger og højst 52 uger. Orlovsydelsen udgør 70 pct. af dagpengeydelsen for fuldtidsforsikrede.
1994	Lov om ligebehandling af mænd og kvinder mht. beskæftigelse og barselsorlov (Implementering af EU direktiv)	Foranstaltninger til forbedring af sikkerheden og sundheden under arbejdet for arbejdstagere, som er gravide, som lige har født, eller som ammer. To ugers obligatorisk barsel til moderen, samt ret til fravær ved graviditetsundersøgelser.
1995		Bodil Nyboe Andersen bliver første kvindelige nationalbankdirektør, første økonomiske vismand (Nina Smith) samt biskop (Lise-Lotte Rebel) og politidirektør (Hanne Bech Hansen).
1997/1998	Lov om ligebehandling af mænd og kvinder mht. beskæftigelse og barselsorlov	Fædreorloven udvides med to uger til 26 uger efter fødslen. Uge 25 og 26 øremærkes til faderen.
1998/1999	Lov om ændring af lov om social pension og lov om børnetilskud og forskudsvis udbetaling af børnebidrag	
1999		Jytte Andersen udnævnes som første ligestillingsminister.
1999	Lov om ændring af lov om retsforholdet mellem arbejdsgivere og funktionærer	Gravide funktionærer får fuld løn under sygdom.
2002	Lov om ligebehandling af mænd og kvinder mht. beskæftigelse og barselsorlov	Barselsorlov med ret til dagpenge udvides. Mødre har ret til fire ugers graviditetsorlov, to ugers pligt til orlov efter fødslen og 12 ugers ret til orlov. Derefter kan 32 uger deles mellem fædre og mødre, og fædre får to ugers ret til orlov lige efter fødslen. Børnepasningsorloven og øremærkningen til fædre i uge 25 og 26 afskaffes.
2006	Lov om Ligeløn til mænd og kvinder	Virksomheder med over 35 ansatte skal lave kønsopdelt lønstatistik.
2011		Helle Thorning-Schmidt bliver første kvindelige statsminister.
2014	Lov om ændring af lov om lige løn til mænd og kvinder	Virksomheder med mindst ti fuldtidsansatte skal lave kønsopdelt lønstatistik.

Oversigten er udarbejdet af Anette Borchorst og Anita Nissen, GRIP projektet om dansk ligestillingspolitik, Aalborg Universitet.

Kilder uden for Danmarks Statistik

Da skolen blev sin egen 1920-1970.
(A.K. Gjerløff, A.F. Jacobsen, E. Nørgaard, C. Ydesen)

Forsvaret – Historisk tidslinje for ligebehandlings- og mangfoldighedstiltag i forsvaret.

Handelsskolebogen.
(Erik Langsted)

Nordic Gender Equality in Figures 2015, Nordic Council of Minister 2015.

P-piller. Generelle forhold. Ugeskrift for Læger 2001; 163 (34) 4555-6.
(Øjvind Lidegaard, Anne Vibeke Schiødt, Erik Fangel Poulsen)

www.denstoredanske.dk

www.dsr.dk

www.kvinfo.dk

www.medstat.dk

www.uvm.dk

BILLEDFORTEGNELSE

Side 2: Holger Damgaard/ Polfoto
Side 3: Torben Ulrich Bøjstrup/ Colourbox
Side 4: Det Kongelige bibliotek
Side 5: Syda Productions/ Colourbox
Side 6: Willy Lund/ Scanpix
Side 7: Barbro Wickström/ Colourbox
Side 8: Ukendt/ Polfoto
Side 9: Martin Lehmann/ Polfoto
Side 10: Ukendt/ Scanpix
Side 11: Holger Damgaard/ Polfoto
Side 12: Tage Christensen/ Polfoto
Side 13: Willy Lund/ Scanpix
Side 14: Det Kongelige bibliotek
Side 15: Mads Jensen/ Scanpix
Side 16: Morten Langkilde/ Polfoto
Side 17: Brian Bergmann/ Scanpix
Side 18: Colourbox/ Phovoir
Side 19: Carsten Lauridsen/ Polfoto
Side 20: Johnny Bonne/ Polfoto
Side 21: Jette Ladegaard/ Scanpix
Side 22: Mogens Berger/ Polfoto
Side 23: Bent Midstrup/ Scanpix
Side 24: Dansk Sygeplejehistorisk Museum
Side 25: Jørgen Kølle/ Scanpix
Side 26: Ukendt/ Scanpix
Side 27: Henrik Nielsen/ Polfoto
Side 28: Det Kongelige bibliotek
Side 29: Sara Galbiati/ Polfoto
Side 30: Colourbox
Side 31: Colourbox
Side 32: Nicolai Perjesi/ Polfoto
Side 33: Colourbox
Side 34: Olaf Ibsen/ Scanpix
Side 35: Colourbox

SIGNATURFORKLARING

- * Foreløbige tal
- 0 } Mindre end en halv af den anvendte enhed
- 0,0 }
- Tal kan efter sagens natur ikke forekomme
- .. Oplysning for usikker til at angives
- ... Oplysningen foreligger ikke
- Nul